PERSONALITĂȚI DUHOVNICEȘTI CONTEMPORANE
I

Biografii și repere

Protos. Dr. Benedict Vesa

Grafică și Tehnoredactare: Arhid. Dan-Grigore Văscu

*

Editura Renașterea 2016
Piața Avram Iancu, nr. 18
RO - 400117, Cluj-Napoca
email: editura_renasterea@yahoo.com
www.renasterea-cluj.ro
Tel: 0264-599649

*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BENEDICT VESA, ieromonah
Personalități duhovnicești contemporane / protos. Benedict Vesa ; pref. de ÎPS Mitropolit Andrei. - Cluj-Napoca : Renașterea, 2016-
2 vol.
ISBN 978-606-607-199-4
Vol. 1 : Biografii și repere. - 2016. - ISBN 978-606-607-198-7
I. Andrei, mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului (pref.)
281.95:929

PERSONALITĂȚI DUHOVNICEȘTI CONTEMPORANE
I

Biografii și repere

Protos. Dr. Benedict Vesa

Tipărit cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului
† ANDREI
Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului
și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului

Cluj-Napoca, 2016

Și în contemporaneitate rolul duhovnicului este mare

Unora li s-ar părea că doar în trecutul Bisericii rolul Părintelui Spiritual, rolul Duhovnicului, era mare. Socotesc că și-n actualitate rămâne tot atât de mare misiunea pe care o desfășoară Duhovnicul.

Și în viața laică este important rolul Maestrului, generații întregi revendicându-și formarea lor intelectuală pe lângă un mare profesor. Cu atât mai mult în viața spirituală este esențial rolul pe care-l are Duhovnicul. Filosoful Mihail Aivanhov binecuvânta momentul în care l-a găsit pe Maestrul Spiritual, care a dat o direcție clară vieții lui interioare.

Cred că în această logică se înscrie și cartea de eseuri a Părintelui Protosinghel Dr. Benedict Vesa, intitulată „Personalități duhovnicești contemporane. Biografii și repere". De modelele duhovnicești pe care ni le propune ne putem folosi în preocupările noastre de natură spirituală.

Dorim cititorilor o lectură cât mai odihnitoare și eficientă, iar de la autor așteptăm alte lucrări asemănătoare.

† ANDREI

Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului,
Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului

Împreună, pe calea sfinţeniei

În spaţiul vieţii duhovniceşti, la fel ca şi în fizică, şi, în general, în creaţia lui Dumnezeu, lucrurile se desfăşoară potrivit legii atracţiei. Credinţa, ca şi „instrument metodologic", înseamnă răspunsul concret la acest proces, pe care, în termeni mistici, îl numim „dorul după Dumnezeu". Realizarea acestui circuit şi, implicit, devenirea persoanei umane, se identifică cu scopul vieţii pe pământ sau, altfel spus, de(re)venirea omului întru sine – sfinţirea vieţii. De acest lucru ne încredinţează Sfântul Apostol Petru când zice: „după Sfântul Care v-a chemat pe voi, fiţi şi voi înşivă sfinţi în toată petrecerea vieţii" (1 Petru 1, 16).

Dincolo de orice alt deziderat uman, cel mai de seamă este devenirea întru sfânt sau asemănarea cu Dumnezeu. În felul acesta comunicarea dintre om şi Dumnezeu este maximă, având la îndemână aceleaşi instrumente şi un limbaj comun. Părintele Virgil Gheorghiu exprimă limpede faptul că, pentru fiecare om, Dumnezeu are un loc vacant în corul sfinţilor şi că nici un alt ţel al omului pe pământ nu poate rivaliza cu acela de a deveni sfânt, este maximul posibil la care omul este invitat de Dumnezeu: „De ce să accepţi să fii soldat când poţi deveni general? De ce să fii valet când poţi deveni împărat? Dacă sfinţenia e la îndemâna întregii lumi, de ce atunci întreaga lume doreşte să devină orice altceva, dar nu sfânt?... În zilele noastre, omul vrea să ajungă în cosmos, pe Lună, pe planetele Marte,

Venus, Mercur. Pretutindeni. E un lucru frumos și foarte înalt. Dar în rai, care e încă și mai înalt și mai frumos, nimeni nu vrea să ajungă. Nimeni nu vrea să devină sfânt... Eu vreau să devin un sfânt. Să dau un Sfânt Virgil în calendar", spune el.

În decursul istoriei, oameni mistuiți de dorul după Dumnezeu și mișcați de harul Duhului Sfânt au pășit pe calea sfințeniei, încercând să aplice în viața lor drumul pe care Hristos l-a descoperit și pe care El Însuși l-a parcurs. „Îndrăgostiți" de Dumnezeu, au căutat, pas cu pas, să-și împroprieze logica Cerului și să dobândească „mintea lui Hristos". Tot mai puțin legați de pământ și tot mai mult urcând spre cer, au ajuns la un o viețuire amfibiană de tipul ioaneic – „suntem în lume, dar nu din lume" – și dezvoltat în „nu pentru lume". Când cineva petrece mult în preajma lui Dumnezeu, capătă, pe nesimțite, însușirile lui Dumnezeu și, în cele din urmă, devine una cu Dumnezeu.

În consecință, odată porniți la drum, itinerariul celor care trăiesc astfel capătă diverse forme de manifestare, dar toate în vederea unui singur scop – a ajunge cât mai repede la întâlnirea cu Cel iubit. Multe cărări, dar o singură destinație – Cerul. Personalități diferite, dar fiecare, cu darul său, trăind această poveste de dragoste fără sfârșit cu „Mirele" care își așteaptă mireasa. Și, ceea ce este de-a dreptul impresionant, indiferent de geografia și cultura în care și-au petrecut viața, indiferent de lucrarea pe care au făcut-o, dincolo de credința profesată, fondul este același, se înrudesc între ei, asemănându-se cu Prototipul, cu Cel iubit. Din acest punct de vedere, oamenii duhovnicești devin, dacă nu cei mai buni ecumeniști, cel puțin, cei mai

convingători, chiar și fără vorbe, cei mai ancorați în concret și cei mai disponibili. Ei devin corul pe mai multe voci care interpretează o singură piesă, purtătoare de un singur mesaj – dragostea vie a lui Dumnezeu oglindită în iubirea față de întreaga lume, de altfel singura Lege și singurul criteriu al judecății finale.

Volumul de față se dorește tocmai a evidenția forța incredibilă pe care o au oamenii lui Dumnezeu în propovăduirea Evangheliei într-un mod viu și, în consecință, în crearea unei lumi mai frumoase. Am ales 24 de personalități, doar contemporane, care să lumineze și să adumbrească drumul nostru personal. Este nevoie de modele și acestea există, iată-le!, și în contemporaneitate. Fiecare medalion dedicat uneia dintre personalități poate reprezenta material pentru ceea ce pedagogia numește metoda semaforului. Suntem mereu în grabă. Și pe stradă și la serviciu, oriunde. Ajungem în fața semaforului, care, din depărtare, pare să arate culoarea verde. Doar că, în clipa când suntem în fața zebrei, culoarea se schimbă brusc și devine roșie. Ne obligă să ne oprim. Gata graba, rămâne doar așteptarea în liniște. La fel, cu fiecare personalitate din cele douăzeci și patru, odată ajunși în fața ei, ne obligă la stop și ne provoacă..., generează întrebări de tipul celor mai serioase cu privire la identitatea noastră și la cum ne trăim viața. Întrebări complexe, dacă nu cumva chiar interogații limită. Sunt personalități vii, reale, tangibile chiar, dar care lasă urme. Testamentul lor este limpede – nu sunt doar amintiri, motive de comemorare, ci prezențe vii, atât în lucrarea lor, cât, mai ales, în discipolii lor.

În felul în care le-am descris, aparțin peisajului creștin ecumenic, dar care încearcă să vorbească același limbaj. Ordinea așezării lor nu este întâmplătoare – punctul de referință este data nașterii, cu o singură excepție, primele două eseuri sunt dedicate Părintelui Mitropolit Andrei al Clujului. S-ar putea spune că acesta ocupă locul întâi din motive foarte subiective și lesne de înțeles. Autorul, secretarul său de cabinet, „se simte obligat la această succesiune" și procedează în consecință. Ar putea fi și așa, dar există totuși un motiv, socotesc eu, mult mai bine întemeiat. Vorbim în toate aceste cazuri de personaje vii, reale, dar niciunul dintre acestea, cel puțin pentru autor, nu este la fel de viu, la fel de real, la fel de aproape (fizic și spiritual), la fel de tangibil, la fel de puternic, la fel de contagios, până la urmă, ca Înaltpreasfinția Sa. De altfel, și constituie punctul de plecare în tot acest demers – a fi om duhovnicesc și a te comporta în consecință, fie identificând pe Dumnezeu în creație, fie încercând să modelezi creația după proiectul lui Dumnezeu, în persoana Sa, este un lucru absolut real și convingător. Deci, se poate! În consecință, răsar, unul după celălalt, nume care, foarte aproape de noi, ca timp și spațiu, trăiesc viața lui Dumnezeu aievea, într-un mod firesc și curajos, și devin „contagioși" pentru alții. Avem nevoie de modele care „ard" și care pot să-i aprindă ușor și pe alții.

Fiecare dintre cele douăzeci și patru de personalități evocate au ocupat, vreme de doi ani, o pagină a revistei noastre „Renașterea", și acum le oferim celor doritori adunate într-un singur volum. Nu mi-am dorit ca această lucrare să fie foarte științifică, în contextul normelor academice contemporane

tot mai stricte, ci, mai degrabă, cu valențe vădit pastorale. Acest lucru este lesne de înțeles, de vreme ce viața mea pendulează între catedra de la Facultate și cea din Biserică. Și lucrările tipărite își schimbă caracteristicile, pendulând între cele două spații, ambele sacre, respectând raportul și proporțiile corecte.

Sper ca aceste mici biografii spirituale să fie de folos în viața duhovnicească, și, pentru acest lucru, mă plec reverențios în fața celor care le umplu, nu cu ani și zile doar, ci cu lucrare și simțire, toate în duh, nu al vremii, ci al lui Dumnezeu, care le face pe toate vii și reale, dar, mai ales, prezente după...

Autorul
26 august 2016
Sfinții Adrian și Natalia

Înaltpreasfințitul Părinte
Arhiepiscop și Mitropolit Andrei

A te dărui oricând și-orișicui

Nu este ușor și nici „profitabil” să (te) dăruiești într-o lume care accentuează excesiv bunăstarea și binele personal, și să te pui în slujba celorlalți fără să aștepți nimic în schimb, și mai mult, fără să primești nici cea mai mică recunoaștere sau recunoștință. Societatea actuală glorifică pe omul pragmatic, nu doar în sensul activismului manifestat cu profesionalism, ci, mai degrabă, în sensul unei logici retributive, odată misiunea îndeplinită. Iar omul care face binele doar pentru că iubește și, în consecință, îl răspândește în lume, nu intră în cadrele firești. Rămâne o existență enigmatică și de neînțeles sau, pe alocuri, chiar suspicioasă. Și, totuși, paradoxal, a te dărui gratuit și dezinteresat, a iubi fără măsură, a „te nărui” de dragul celorlalți te înveșnicește și te scoate din subterana logicii terestre, spânzurându-ți existența de verticala celestă.

Două sunt temele centrale ale acestui eseu omagial, strâns legate între ele – vocația omului și, în consecință, misiunea lui de a se dărui deplin, fără a aștepta vreo recunoaștere (recunoștință). Iar motivul sau contextul acestui text este popasul aniversar la cinci ani de pastorație ai Părintelui Mitropolit Andrei în scaunul mitropolitan de la Cluj.

Că s-a dăruit fără a precupeți o dovedește lista realizărilor pe parcursul acestui timp binecuvântat. Dacă este să facem o retrospectivă foarte sintetică a activității sale vom evoca trei dintre cele mai importante proiecte în acest interval de timp, toate destinate generației tinere: ctitorirea, în timp record, a unui sediu modern pentru Facultatea de Teologie și a unui cămin studențesc, Campusul

Teologic „Nicolae Ivan”. Edificiul consacrat exclusiv spațiului de învățământ are 7 nivele și cuprinde o aulă magna, două aule mari, un amfiteatru de muzică, 14 săli de seminar/laboratoare, o capelă, o bibliotecă, 20 birouri pentru profesori și un depozit pentru materialele specializării „Artă Sacră”. Cel de-al doilea proiect important este Centrul Misionar pentru Tineret „Ioan Bunea” din Sângeorz-Băi. Ansamblul cuprinde spații de cazare pentru 70 de tineri, bucătărie cu spații anexe, depozite, sală de mese, sală multifuncțională dotată cu aparatură modernă, birou, cabinet medical, bibliotecă și un teren de sport. Iar al treilea proiect important, un moment de excepție din istoria recentă a Clujului, a fost „Întâlnirea Tinerilor Ortodocși din Europa”, în perioada 4-7 septembrie 2015, o premieră pentru întreaga lume ortodoxă, la care au participat peste 6000 de tineri din țară, din Republica Moldova, diaspora românească și tineri ortodocși din diverse țări ale lumii. Întâlnirea a fost prezidată de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel. Pentru a sublinia impactul acestei întâlniri dătătoare de ton, nu doar în Biserica noastră, ci în întreaga lume ortodoxă, tema acestei întâlniri a fost „Tinerii ortodocși împreună pentru viitorul Europei”, dând astfel evenimentului o dimensiune real europeană. La toate acestea se adaugă activitatea administrativă (numeroase parohii înființate, mănăstiri pe vechile vetre monahale sau altele noi cu rol implicit misionar), implicarea în viața culturală a eparhiei, o invitație deschisă pentru un dialog nu numai între intelectuali și Biserică, ci și între intelectuali în și din Biserică, lucrarea catehetică pe segmente de vârste, participări la diverse emisiuni televizate

sau radiofonice, numeroase proiecte sociale inițiate sau continuate, și, nu lipsit de importanță, dialogul ecumenic într-o lume pluriconfesională și multietnică ca cea a eparhiei Clujului. Întreaga sa activitate poate fi așezată sub spectrul anunțat mai sus – dăruire fără măsură, fapt care îl transformă simplu, în „om al lui Dumnezeu, arhitect și ctitor de suflete și așezăminte pentru eternitate”[1].

Orice aniversare aduce cu sine sentimente ambivalente, pe de o parte nostalgia trecerii timpului, iar, pe de altă parte, bucuria realizărilor. Lucian Blaga încearcă o împăcare între cele două dimensiuni. Timpul nu poate fi oprit, dar, prin realizările sale, „vremea” schimbă ritmul, se întrepătrunde cu timpul lui Dumnezeu, cu veșnicia: „Vremea vremuiește/ Iar timpul trece, gonește”. Când cineva face lucrarea lui Dumnezeu, chiar dacă este încă în spațiul timpului, se înveșnicește. Aceasta se întâmplă dacă totul se face cu dăruire. Cred că Înaltpreasfinției Sale i se potrivesc bine versurile lui Aron Cotruș, pe care le și citează mereu cu referire la lucrul bine făcut. Le voi evoca în acest eseu aniversar în încercarea de a-i creiona profilul și metodologia sa de lucru, care-l plasează printre marii ctitori de edificii, dar, mai ales, de caractere:

Mă știu!
neastâmpărat sunt ca argintul viu...
Eu m-am născut să dărui, să mă dărui
Oricând și-orișicui...
Să mă clădesc citind, să mă izbesc și să mă nărui...
S-aduc în casă-mi zarea, să-nalț pământu-n cer,

[1] Vasile Someșanul, „Mitropolitul Andrei Andreicuț al Clujului, Maramureșului și Sălajului, arhitect și ctitor de suflete și așezăminte pentru eternitate”, în *Dialogul vremii cu memoria*, Cluj-Napoca, ed. Gedo, 2014, p. 12.

Să dau, și niciodată-napoi să nu mai cer...
Pământul țării mele cu viforele lui,
Cu munții pân'la ceruri, cu nourii-i haihui,
Mi-a dăruit un suflet pe care-l dau oricui
Ca pe o poamă grea
C-un gust ce-n lumea-ntreagă îl are numai ea...
Din noaptea-mi mută, aspră așa cum alta nu-i,
Din casa mea pe care-naintea nimănui
N-o-nchid și n-o încui,
Întind o mână albă, de frate, orișicui,
Căci m-am născut să dărui, să mă dărui
Oricând și-orișicui;
Să-mi fac o sfântă lege din risipă,
Să mă clădesc cântând, cu fiecare clipă,
Cu fiecare clipă să mă nărui...

Până la urmă, întreaga sa lucrare este generată de mandatul divin de care este conștient și de care, în același timp, se simte responsabil. I se potrivesc bine cuvintele Sfântului Evanghelist Ioan cu referire la misiunea sa: „Eu Te-am preamărit pe Tine pe pământ; lucrul pe care mi l-ai dat să-l fac, l-am săvârșit" (Ioan 17,4). Dar oricâte lucruri frumoase vor fi fost duse până la capăt, nu întârzie să purceadă la alte multe proiecte viitoare. Cele terminate sunt doar resursă pentru cele viitoare, care se realizează pe nesimțite și din nimic, datorită „neastâmpărului" și „risipei" de drag și de dragoste pentru munca pe care o face și poporul pe care îl păstorește.

A fi ctitor de așezăminte este un lucru minunat, dar este și mai de cinste a lucra fără a aștepta recunoaștere și recunoștință. În plan uman, recunoștința este o virtute firească și, pe alocuri,

necesară și de bun simț. Există, însă, și ispita de a renunța să mergi înainte cu același entuziasm la gândul că ctitoriile tale pot fi pierdute în uitare (unul dintre cei trei „uriași" ai păcatelor, în planul ascetic), acest lucru și din pricina unor momente sau oameni tributari unei logici pur imanente egocentriste. Dar raționamentul creștin indică exact contrariul, pe linia înrudirii sau părtășiei la „mintea lui Hristos". Maica Tereza de Calcutta, exprima cu îndrăzneală acest lucru, descriind misiunea de slujire a celor din jur drept o lucrare „ca pentru Dumnezeu", adică gratuită și dezinteresată:

Dacă ești bun, oamenii te pot acuza de egoism și intenții ascunse...
Fii bun, oricum.
Dacă ești cinstit și sincer, oamenii te pot înșela...
Fii cinstit și sincer, oricum.
Ceea ce construiești în ani, alții pot dărâma intr-o zi...
Construiește, oricum.
Binele pe care îl faci astăzi, oamenii îl vor uita mâine...
Fă bine, oricum.
Dă-i lumii tot ce ai mai bun și poate nu va fi niciodată de-ajuns...
Dă-i lumii tot ce ai mai bun, oricum.
La urma urmei, este între tine și Dumnezeu...
Oamenii sunt adesea neînțelegători, iraționali și egoiști...
Iartă-i, oricum.

A trăi în acest fel îl face pe om să-și schimbe structura fizică și spirituală. Devine un antipod al lumii pragmatice, ahtiată de recompensă, care-și

desfășoară viața într-o orizonatală închisă, iar glasul său capătă valențe profetice. Acesta este locul pe care îl ocupă și Părintele Mitropolit Andrei și pe care și-l asumă – deși din și în lume, dorește să logodească această lume cu Cerul și, în consecință, să-și împroprieze logica și modul de viețuire specific acestei realități. Iar pentru acest lucru, cuvintele Sfântului Apostol Petru sunt un dreptar de viață: „Dacă cineva vorbește, cuvintele lui să fie ca ale lui Dumnezeu, dacă slujește cineva, slujba lui să fie ca din puterea pe care o dă Dumnezeu, pentru ca întru toate Dumnezeu să se slăvească" (1 Petru 4, 11).

Ce va rămâne după? Un nor și un dor, „un nor de mărturii", care înveșnicește ctitoriile pământești, și „un dor neostoit", care eternizează trecerea unui om prin vadul acestei lumi.

Întru mulți ani,
Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit!

Părintele Mitropolit Andrei
și admirațiile sale

Este dificil să îți asumi rolul de exeget al unei personalități complexe precum cea a Înaltpreasfințitului Arhiepiscop și Mitropolit Andrei și, pe alocuri, este chiar imprudent să îți arogi un astfel de drept din mai multe motive. Mai întâi, în mod evident, din teama de a nu omite ceva foarte important, dar, mai mult, există riscul ca, analizând parcursul unui astfel de personaj marcant și, din dorința de a realiza o caracterizare cantitativă și calitativă cât mai completă, cu precizia și coerența specific științifice, să pierzi omul în toată concretețea și firescul lui. Este relativ mai facil să răspunzi la întrebarea „ce" decât „cine" și, în plus, pare și mai „obiectiv", întrucât nu implică sentimentele.

Din contră, evocarea pe care doresc să o fac va fi construită pe marginea întrebării „cine?", uzitând de o participare direct sentimentală, prin intermediul unei metodologii specifice. Dorind să știm mai multe despre cine este *„arhiereul"*, „profesorul" și, în cele din urmă, „omul" Andrei Andreicuț, pe o cale indirectă, ne uităm la „prietenii" săi. Și aici ne referim la admirațiile sale, la personajele care i-au marcat viața. Oricât de temerară și hazardată ar putea părea o astfel de opțiune, credem că însușirile lor dominante, așezate una lângă cealaltă, ne pot oferi o coroană a ideilor de forță care stau la baza arhitecturii sale personale.

Fraza care mi se pare că îl poate caracterizia bine este: *„m-am născut în lume să dărui, să mă dărui, oricând și oricui"*[2]. Fundamentul teologic al acestui principiu, exprimat în formă verbală, prin slujirea cuvântului, și în formă practică, deopotrivă, prin

[2] Cf. † Andrei, „M-am născut în lume să dărui, să mă dărui, oricând și oricui", *Tabor*, 8 (2012), p. 5.

slujirea edilitară, este evocat limpede de Sfântul Apostol Petru: „*Dacă vorbește cineva, cuvintele lui să fie ca ale lui Dumnezeu, dacă slujește cineva, slujba lui să fie ca din puterea pe care o dă Dumnezeu*" (1 Petru 4,11). Piatra care stă la baza vocației sale de „*arhitect și ctitor de suflete*"[3] este tocmai credința că Dumnezeu este cel care lucrează prin noi și că la judecată se va analiza serios și aspru „profitul" pe care l-am adus din lucrarea darurilor oferite nouă de Domnul cu mărinimie.

Primul personaj de seamă, care, nu întâmplător, este și patronul spiritual al Înaltpreasfinției Sale, este Sfântul Apostol Andrei. Originar dintr-un orășel de pe malul lacului Ghenizaret, Betsaida, și frate al verhovnicului Petru, înainte de a fi discipol al Domnului Hristos, a fost ucenic al Sfântului Ioan Botezătorul. Foarte important este că, imediat ce a auzit după botezul Domnului pe dascălul său arătând cu mâna către Hristos și zicând: „*Iată Mielul lui Dumnezeu Cel ce ridică păcatul lumii*" (Ioan 1,29), L-a urmat îndată și l-a chemat și pe fratele său, Petru, spre dragostea lui Hristos: „*Am găsit pe Mesia, care se tâlcuiește Hristos*" (Ioan 1,41). Misiunea pe care o va desfășura mai târziu a fost generată de bucuria și entuziasmul acestei întâlniri personale pe care a avut-o cu Cel pe Care lumea întreagă îl aștepta. Bucuria credinței și dragostea propovăduirii au devenit și primele instrumente necesare vestirii evangheliei, misiune pe care și Părintele Mitropolit Andrei și-a asumat-o deplin de la începutul slujirii sale sacerdotale. Și cu cât au fost împărtășite mai mult, cu atât au devenit

[3] † Vasile Someșanul, „Înaltpreasfințitul Mitropolit Andrei, ierarh ziditor de suflete, ctitor de biserici, mănăstiri, școli teologice și așezăminte filantropice", în *Dialog al vremii cu memoria*, Cluj-Napoca, 2014, p. 12.

mai puternice, și realizările sale pastoral-edilitare confirmă acest lucru.

Deși își începe devenirea profesională ca inginer, chemarea Domnului a fost mai puternică și, după terminarea Facultății de Teologie din Sibiu, devine preot paroh pentru credincioșii din Turda. Pe timpul studenției la Politehnică a fost prezent în formarea sa un al doilea personaj proeminent, paradigmatic pentru slujirea pastorală. Este vorba de părintele ***Toma Chiricuță***, paroh la Biserica Zlătari din București, „unul dintre oamenii energiilor luminate", un păstor competent, autoritar și un foarte bun pedagog, pe care Înaltpreasfinția Sa îl evocă mereu ca un model în pastorația parohială. Din relatările sale, Părintele Toma Chiricuță obișnuia să-și intituleze de la început subiectele predicilor. Urma o expunerea clară, pedagogică, și toată lumea era ochi și urechi. Făcea afirmații foarte curajoase și pertinente pentru acea vreme. Viza astfel pe cei care pretind că au dreapta credință ortodoxă, dar nu o trăiesc deplin, nu beneficiază și de bucuria rodirii ei în viața lor, pentru cei ce aveau o credință teoretică, dar nu și practică. Credem că importanța pe care o dă predicii și catehezei în misiunea pastorală, la care se adaugă consecvența și bucuria propovăduirii specifice, însoțite de toate aceste însușiri, le putem identifica cu ușurință și în cazul Părintelui Mitropolit. În mesajele și cuvintele de îndrumare, Înaltpreasfinția Sa va sublinia de mai multe ori că lucrarea catehetică și omiletică revigorează viața duhovnicească. Viziunea sa privind slujirea cuvântului o sintetizează: *„Domnul Hristos, Dumnezeul Întrupat, s-a numit pe sine învățător. Mai mult, a afirmat un lucru foarte important: **Cel ce va***

face și va învăța, acesta mare se va chema în Împărăția Cerurilor (Matei 5,19); la școala Lui au învățat Apostolii, iar aceștia au propovăduit în toată lumea; cuvântul cu putere multă a lui Hristos a schimbat felul de a fi al oamenilor"[4]. Lucrul acesta l-a făcut atât ca preot la Turda sau Alba Iulia, în ciuda persecuției autorităților comuniste, cât, mai ales, ca episcop mai târziu. Una din priorități a fost propovăduirea, prin cuvântul său rostit sau scris, potrivit principiului enunțat mai sus, căutând să învețe, să convingă și să însuflețească după cuvântul Domnului: „*Foc am venit să arunc pe pământ și cât aș vrea să fie acum aprins!*" (Luca 12,49).

Dar, pentru ca și cuvântul omiletic sau catehetic „să fie cu putere multă" și lucrarea pastorală susținută era nevoie de o duhovnicie născută dintr-o relație personală, directă cu Dumnezeu. ***Părintele Paisie Olaru*** de la Mănăstirea Sihăstria a fost cel care și-a pus amprenta în modul cel mai vizibil asupra sa în acest sens. Într-un interviu realizat de curând la Cluj, Înaltpreasfinția Sa a afirmat: „Cel care m-a fascinat pe mine – și cred și mărturisesc și acum că ar putea fi trecut oricând în rândul sfinților – a fost Părintele Paisie Olaru. Era un mare trăitor, un om al rugăciunii și al interiorizării"[5]. Trei ar fi însușirile dominante ce determinau așezarea sa duhovnicească, pe care Înaltpreasfinția Sa le amintește frecvent: un rugător smerit, ce sta drept în fața lui Dumnezeu și mijlocea necontenit; un sfătuitor înțelept, deținător al unei înțelepciuni venite de sus, secondată și de cea a omului cumpătat de la țară, care a trecut

[4] † Andrei Andreicuț, *Dialog al vremii cu memoria*, Alba Iulia, Reîntregirea, 2009, p. 443.
[5] În Cristina Colceriu, *Cluj Contemporary Elites*, Cluj-Napoca, 2013, p. 4.

prin multe experiențe; un părinte milostiv, după modelul Părinților din vechime, care nu vroiau nici măcar să intre în Împărăție fără de frații lor. Intuim prezența părintelui Paisie în conștiința Înaltpreasfinției Sale dintr-o scurtă mărturisire: „*Dintre toți pe care i-a prezentat (Părintele Ioanichie Bălan), unul mă face să lăcrimez ori de câte ori citesc cartea ce-l prezintă: Părintele Paisie Duhovnicul. Pe Părintele Paisie Olaru, Arhimandritul Ioanichie îl prezintă așa cum era: un trăitor isihast. M-am bucurat mult, în pelerinajele ce le făceam la Sihăstria, încă înainte de a merge la Teologie de sfaturile Părintele Cleopa. Dar când îmi citea blândul părinte Paisie dezlegarea, simțeam cum, aievea, lucra harul lui Dumnezeu*”[6]. Propovăduitor și părinte duhovnicesc, în același timp, ca și preot sau ca și episcop, își întregește lucrarea pastorală, devenind și ctitor de suflete, prin grija duhovnicească față de parohienii săi sau, mai târziu, față de credincioșii eparhiei sale.

Un bun duhovnic este mișcat în toată slujirea lui de o dragoste angajată față de cei ce se așează sub oblăduirea lui. El stă în fața lui Dumnezeu doar împreună cu ei și se pune chezaș pentru aceștia. ***Sfântul Siluan Athonitul,*** care insistă mult pe acest lucru, este cel de-al patrulea personaj de referință din biografia Înaltpreasfințitului Andrei: „Sufletului care plânge pentru păcatele sale și iubește pe fratele, Domnul îi va da lacrimi pentru întreaga lume. Doamne, dă-mi lacrimi, ca sufletul meu să plângă din iubire pentru fratele ziua și noaptea! Domnul ne iubește atunci când în rugăciune vărsăm

[6] „Ioanichie Bălan, neostenit cercetător al Părinților”, în *Dialog al vremii cu memoria*, pp. 218-219.

lacrimi din iubire și ne ascultă cu milostivire”[7]. Duhovnicul este acela care îi atrage pe mulți la Hristos: *„Dacă ar ști oamenii ce e iubirea Domnului, ar alerga grămadă spre Hristos, și El i-ar încălzi pe toți cu harul Lui. Milostivirea Lui e negrăită. Din iubirea lui Dumnezeu sufletul uită pământul”*[8]. Credem că nu întâmplător, „nepotul” său duhovnicesc, Părintele Rafail Noica, s-a așezat în eparhia unde Înaltpreasfinția Sa păstorea. În plus, mai toate lucrările părintele Sofronie Saharov, ucenicul duhovnicesc al Sfântului Siluan, traduse în limba română de Părintele Rafail, apar la editura Reîntregirea, patronată de Arhiepiscopia Alba Iuliei, pe vremea când Înaltpreasfinția Sa era arhipăstor acolo.

Dar nu era suficient să propovăduiască și să nască duhovnicește, singura lucrare pastorală posibilă în timpul regimului antireligios comunist. Ci harisma primită cu dărnicie de la Domnul, aceea de a fi arhitect și ctitor de biserici și așezăminte culturale și sociale, imediat după căderea regimului și alegerea sa ca episcop, iese la lumină: biserici parohiale numeroase, două sedii noi ale Facultăților de Teologie din Alba Iulia și Cluj-Napoca, înființarea Seminarului Teologic din Alba Iulia, a Editurii Reîntregirea și a unei tipografii, a Radio-ului Reîntregirea, a peste 70 de așezăminte social-filantropice, a peste 40 de mănăstiri, iar în ultima vreme a unei școli confesionale la Cluj-Napoca, a unui centru de tineret (la Sângeorz Băi) și alte două în proces de realizare, a unui muzeu la Centrul eparhial din Cluj-Napoca și multe altele. Personajul de seamă care pare să-l inspire și pe

[7] Cuviosul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdii și iadul smereniei*, Sibiu, Deisis, 2001, p. 93.
[8] Cuviosul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdii și iadul smereniei*, p. 94.

care îl evidențiază mereu în cuvântările sale este vrednicul de pomenire ***Episcopul Nicolae Ivan***, venit la Cluj curând după Marea Unire. Lui i se datorează, printre multe alte lucruri, și ridicarea Catedralei Mitropolitane cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", achiziționarea unei reședințe, întemeierea unei școli teologice și zidirea primei biserici în interiorul cetății (str. Horea). Tocmai de aceea, Înaltpreasfinția Sa îl și numește „reîntemeietorul" eparhiei de Cluj[9].

Două sunt coordonatele majore care mărginesc și generează întreaga activitatea misionară a Mitropolitului Andrei – iubirea de credință și iubirea de neam. Legat de cea de-a doua coordonată, în cuvântările ocazionale, Înaltpreasfința Sa va sublinia faptul că, potrivit Scripturii, fiecare om va merge împreună cu neamul său la judecată. Responsabilitatea religioasă este dublată de cea etnică. Personajul de seamă care îl însuflețește, îi „rănește" inima cu „iubirea de Patrie", dar îi și ostoiește dorul de „obârșie, de izvor" este ***poetul Ioan Alexandru***. Folosindu-se de mărturia lui, își declară aderența și con-simțirea deplină cu crezul acestuia: „*Cu cât trec anii, ceea ce a apărut în viața mea în anii febrili ai tinereții, pe cale mai degrabă a intuiților fulgerătoare, s-a așezat acum și aprofundat, și-mi este limpede că numai fiind ancorat în ființa unui neam și loc, în istoria unei Patrii, poți aduce roadă*"[10]. Ritmul profan al unui sat se intersecta cu cel religios, și, deși două planuri diverse, nu se puteau înțelege decât într-o relație de reci-

[9] Cf. „Reîntemeietorii", *Renașterea*, 2 (2013), p. 1.

[10] Ioan Alexandru, *Iubirea de Patrie*, București, editura Eminescu, 1995, p. 7 apud †Andrei, Arhiepiscop al Alba Iuliei, „Domnul Ioan Alexandru a fost prea aspru cu Sfântul Ilie", în *Credința străbună* 7 (2010), p. 1.

procitate. Mitropolitul Andrei se încăpățânează să repete, citându-l pe Simion Mehedinți, faptul că frumusețea morală a unui neam se reflectă în măsura în care cunoaște și împlinește poruncile Evangheliei și lucrul acesta era bine evidențiat cu timp în urmă, când românul își lega existența sa de pridvorul bisericii. Ca să sublinieze acest lucru, în cuvântările sale, Înaltpreasfinția Sa repetă mereu cu o evlavie aproape liturgică versurile: „Sat transilvan, căsuță de pământ/ Mușcată la fereastră, busuioc la grindă/ Ștergar curat, icoane pe pereți,/ Ziua-nvierii și noaptea de colindă,/ Rusalii, bobotează și Postul către Paști/ Și Maica Domnului în plină vară/ Holdele-s coapte. Secerători puțini/ Viața noastră, țară milenară"[11].

Vom evoca în continuare alte trei trăsături dominante evidente în personalitatea Mitropolitului Andrei și care se înrudesc bine – entuziasmul, sensibilitatea și bucuria. Ne vom referi la cea dintâi – entuziasmul matur, ca dar al Duhului Sfânt. Dacă este să îl descriem în termeni biblici vom spune că, simbolic, poate fi asimilat tinereții perpetue a vulturului – „înnoi-se-vor ca ale vulturului tinerețile tale" (Psalmul 102, 5). În mai toate intervențiile sale adresate tinerilor, Înaltpreasfinția Sa face referire la necesitatea entuziasmului, generat de acea prezență sensibilă și discretă, în același timp, a focului dumnezeiesc care ne face să ardem pentru Domnul: „Foc am venit să arunc pe pământ și cât aș vrea să fie acum aprins!" (Luca 12,49) Și personajul care pare să ilustreze foarte bine această trăsătură, intuit și indicat ca model pentru tineri de către Părintele Mitropolit este ***Pier Giorgio***

[11] *Casa părintească.*

Frassati, un student activ în universitatea și Biserica torineză de la începutul secolului trecut. În anul 1922, tânărul Pier Giorgio, din dorința de a-L imita pe Hristos și a participa activ la schimbarea societății în care trăia, adresându-se tinerilor, le scria lucrul următor: „În acest timp de încercare pe care Biserica noastră îl trece, noi, studenții, avem o datorie importantă de împlinit: formarea noastră personală... Trebuie să ne pregătim în lupta ce ne stă înainte pentru a ne împlini misiunea și a da țării noastre, într-un viitor nu prea îndepărtat, zile mai fericite și o societate sănătoasă din punct de vedere moral. Dar, în acest scop, avem nevoie de o rugăciune constantă pentru a primi harul lui Dumnezeu fără de care toate eforturile noastre sunt sortite eșecului. Mai avem nevoie de un spirit de organizare și de disciplină, pentru a fi pregătiți, la momentul potrivit și, în cele din urmă, se mai cere sacrificiul pasiunii noastre și sacrificiul personal, fără de care nu putem să ne împlinim scopul"[12]. Termenul cheie în acest mesaj este „sacrificiul pasiunii", sugerând că orice efort trebuie susținut de entuziasm, care, de altfel, oferă o stare vecină tinereții continue, pe care omul actual atât de mult o dorește.

Cea de-a doua trăsătură dominantă evocată în triada de mai sus, este sensibilitatea, specifică omului duhovnicesc și care Mitropolitului Andrei îi este atât de specifică. Condiția pe care unii autori bisericești o pun pentru a fi un bun ortodox este sufletul poetic – să trăiască printre visări, să zboare în nemărginire, în mărețiile lui Dumnezeu și chiar în tăcere. Acesta este mobilul care-l face să

[12] Torino, 1922.

trăiască liber și fericit: „Pasăre de nea/ Fă pe voia mea/ Dorurile mele,/ Zboară tu cu ele/ Dincolo de stele”[13]. Pericolul care se întrevede profetic este acela ca omul prozaic să ia locul creștinului poet. ***Magda Isanos*** pare să fie instrumentul de măsură pentru sensibilitatea la care ne referim în discursurile Înaltpreasfinției Sale. Vom exemplifica acest lucru cu un poem de-al său, evocat frecvent de Înaltpreasfințitul Andrei, care ilustrează modul în care moartea poate fi învinsă – investirea unei cantități maxime de dragoste față de lumea din jur: „E-așa de trist să cugeți că-ntr-o zi,/ Poate chiar mâine, pomii de pe-alee/ Acolo unde-i vezi or să mai stee/ voioși, în vreme ce vom putrezi. / Atâta soare, Doamne, atâta soare/ o să mai fie-n lume după noi;/ cortegii de-anotimpuri si de ploi,/ cu păr din care șiruie răcoare.../ și iarba asta o să mai răsară,/ iar luna tot așa o să se plece,/ mirata, peste apa care trece/ noi singuri n-o să fim a doua oară./ Și-mi pare-așa ciudat că se mai poate/ găsi atâta vreme pentru ură,/ când viața e de-abia o picătură/ între minutu-acesta care bate/ și celălalt – și-mi pare ne-nțeles/ și trist că nu privim la cer mai des,/ că nu culegem flori și nu zâmbim,/ noi, care-așa de repede murim”[14]. Se confirmă faptul că Însuși Dumnezeu este poetic, iar creația Sa și omul sunt pur și simplu lirice. Poetul este inimă nouă și vorbire nouă.

Cea de-a treia trăsătură, înrudită de aproape cu cele două anterioare, este sugerată de admirația Înaltpreasfințitului Andrei față de monahul și omul de cultură ***Nicolae Steinhardt***. Este vorba

[13] Zorica Lațcu, *Pasăre de nea*.
[14] *Cântare Munților*, București, 1985.

de harisma bucuriei. Paradoxal, Nicolae Steinhardt, referindu-se la perioada detenției, o descrie drept o școală a bucuriei. Tocmai de aceea, întreg parcursul său ulterior se va circumscrie experierii bucuriei, ca dar al Duhului Sfânt, și împărtășirii ei cu cei din proximitatea sa. Credem că și în cazul Înaltpreasfinției Sale, în timpul vremurilor tulburi ale regimului comunist, soluția de eliberare din acel univers concentraționar pe care o întrevede Steinhardt în „Jurnalul fericirii" este aplicată – moartea consimțită sau asumată, nepăsarea sau vitejia însoțită de o veselie turbată sunt soluții doar parțiale pentru a depăși absurdul existenței. Și atunci soluția suficientă și izbăvitoare este mistica credinței, care iubește viața și nu moartea. Și consecința directă a adoptării unei astfel de soluții este bucuria, salutul pascal perpetuat la nesfârșit. Un creștin valid nu poate fi decât un om bucuros. Steinhardt în mai multe rânduri va mărturisi acest lucru: „Creștinismul este o școală a fericirii", și, în consecință, „numai starea de fericire dovedește că ești al Domnului". Din această perspectivă, Mitropolitul Andrei se validează ca și creștin care experiază și propovăduiește bucuria continuă: „Bucurați-vă pururea!" (1 Tesaloniceni 5,16).

O ultimă trăsătură dominantă, a zecea, cu valoare sintetizatoare, care se referă la viziunea holistă a Înaltpreasfințitului Andrei asupra vieții, reiterează condiția de care vorbește Sfântul Pavel – înțelepciunea evanghelică ce refuză să încremenească în ea însăși (1 Corinteni 1, 27), care vrea să rămână tânără și lucrătoare, dar care, în ochii lumii, este lecturată drept nebunie. Această înțelepciune devine o critică a unei lumi istovite, îmbătrânite de

prea-plinul propriei istorii, și o pledoarie pentru o lume ce întruchipează noutatea mărturisitoare a unei tradiții venerabile, ce propune retrăirea realității în cheie evanghelică. Pentru a descrie această trăsătură ne folosim de două personaje ce provin unul din spațiul răsăritean, iar celălalt din cel occidental. Un personaj îndrăgit de Înaltpreasfinția Sa este ***Prințul Mîșkin*** din romanul „Idiotul" al lui Dostoievski, ce întruchipează realismul spiritual al ortodoxiei, iar cel de-al doilea, care pare să îl completeze pe cel dintâi, este ***Don Quijote de la Mancha***, reflexul cavalerescului apusean. Ambii intuiesc și, în consecință, se încăpățânează să trăiască într-o lume frumoasă. Dacă cel dintâi „des-cântă" lumea, în sensul experierii frumosului[15] și tainei din ea, stând nemișcat și neprihănit în mijlocul ei, adică contemplând-o în sensul tradițional al spiritualității răsăritene, încrezător în perspectivele veșniciei, cel de-al doilea „în-cântă" realitățile, convertindu-le la visare și transformare, în spiritual activismului apusean, atât istoric, cât și metafizic. În primul caz soluție vine din interior, în cel de-al doilea din exterior, dar, împreună, par să ofere un echilibru care conduce la o bună plasare în interiorul lumii, în interiorul istoriei și meta-istoriei, așa cum se prezintă ea. Se întâlnește aici mariajul fericit dintre spiritul Mariei, întrupat în prințul Mîșkin, și cel al Martei, configurat în persoana lui Don Quijote. Mitropolitul Andrei este deopotrivă misticul care „des-cântă" lumea și omul activ care „în-cântă" lumea sau, altfel spus, este cel care dorește să înduhovnicească lumea, dar și, simultan, să o transforme.

[15] A se lectura în această cheie și †Andrei Andreicuț, *Mai putem trăi frumos*, Alba Iulia, Reîntregirea, 2004.

Opțiunea unei astfel de evocări a arhiereului Andrei Andreicuț, a profesorului, și a omului firesc, în cele din urmă, cu felul său de a gândi și a fi, în manifestarea sa zilnică, pornind de la admirațiile sale, oricât de hazardată și temerară ar putea părea, am certitudinea că ne conduce în vecinătatea a ceea ce acesta este. Socotesc că periplul pe care l-am propus devine un itinerariu revelator dar, în același timp, capătă și un caracter practic-interpelator: când admiri pe cineva îl și imiți aproape involuntar. Iar personalitatea unui om se constituie tocmai prin întâlnirea unor astfel de personaje paradigmatice.

Socotim că și personalitatea Înaltpreasfinției Sale s-a construit pornind de la modele, și, admirându-le, și le-a făcut prietene și le-a imitat. În consecință, prin zelul misionar și puterea propovăduirii, prin paternitatea duhovnicească și compătimirea cu cei în suferință, prin vocația ctitoricească și iubirea de neam, prin sensibilitatea și harisma bucuriei, sau prin înțelepciunea de sus și puterea de a identifica în lume frumosul, el însuși devine un model care câștigă admirație. În cele din urmă, și această omagiere se dorește a fi tocmai un act de admirație, de data aceasta, a noastră, față de cel care se dovedește a fi omul potrivit la locul potrivit, care toată viața sa nu a căutat alt lucru decât să-L preamărească pe Tatăl în tot ceea ce face și să săvârșească lucrarea ce i-a fost încredințată (Ioan 17,4). De aici vin atât împlinirea și mulțumirea unei misiuni duse până la capăt, cât și resortul și energia necesară pentru noi „șantiere", care-și așteaptă cu nerăbdare „arhitectul".

Sfântul Ioan de Kronstadt
și spiritualitatea liturgică

Într-una din omiliile sale, Sfântul Ioan de Kronstadt le spunea credincioșilor săi: „Dacă ați ști voi de ce comoară mare, de ce dar vă lipsiți ținându-vă departe de Sfântul Potir! De ce ajutor de viață-făcător în neputințele voastre, în nevoile voastre sufletești! Iată de ce nu este viață adevărată între creștinii ortodocși, viață după Duhul lui Hristos. Iată de ce împotriva voastră s-a înarmat toată firea, toate stihiile, aerul, apa, focul, moartea, pedepsind în tot chipul pe cei ce s-au lepădat de Izvorul vieții!... Zici: *Eu sunt păcătos, nevrednic!* Căiește-te, aici e curăția, aici e Fiul lui Dumnezeu care a venit în lume să mântuiască pe cei păcătoși, iar nu pe cei drepți! Zici: *Sunt ocupat, n-am timp!* Șase zile lucrează și fă în ele toate lucrurile tale, însă, măcar o zi pe săptămână, a șaptea, dă-o Domnului tău!... Curățiți-vă și cunoașteți adevărul!”[16]

Acesta era modul simplu, spontan, dar și entuziast, în care marele păstor de suflete, părintele Ioan din Kronstadt, exprima dimensiunea liturgică a experierii tainei Bisericii în Ortodoxie. Alături de Sfântul Siluan Athonitul, Sfântul Ioan de Kronstadt este una din figurile emblematice ale spiritualității contemporane. Se naște la 19 octombrie 1829, în satul Sura din zona Arhanghelsk. La botez primește numele Sfântului Ioan de Rila, prăznuit în ziua nașterii sale. Cum tatăl său era paracliser, în familie va primi o educație religioasă serioasă, specifică satelor rusești ale vremii. Rămas de tânăr orfan de tată, mama sa va rămâne un exemplu de devotament și rugătoare fierbinte, chip de venerație și respect pentru întreaga durată a vieții sale.

[16] Ioan de Kronștadt, *Liturghia - cerul pe pământ*, Sibiu, Deisis, 2002, p. 17.

Își începe studiile în satul său natal, dar cu dificultate, și le continuă, din nou în condiții foarte grele, la școala parohială din Arhanghelsk. Pregătirea teologică și-o desăvârșește la Academia duhovnicească din Sankt Petersburg, pe care o va absolvi în 1855, cu titlul de magistru. Termină studiile fără performanță academică mai ales din pricina orientării scolastice a învățământului teologic rusesc al vremii. În același an se căsătorește cu Elisaveta Konstantinovna și, la scurtă vreme, este hirotonit preot pe seama parohiei Sfântul Andrei din Kronstadt, portul militar al Sankt Petersburgului, în locul socrului său, de către rectorul Academiei duhovnicești, Episcopul Hristofor. Era biserica în care va sluji peste 53 de ani și care i se arătase în vis prin pronia lui Dumnezeu puțin înainte de hirotonia sa. Om de vocație, se concentrează pe liturghia zilnică, predarea religiei în școală, predica, slujirea socială și grija față de credincioșii săi, în general, neobosit, zi și noapte. Părintele Ioan Ică jr. vorbește chiar de o spiritualitate sacerdotală exemplară specifică, în trei linii mari, de la care nu se va abate nicicând: citirea și meditația asiduă a Sfintei Scripturi, adâncirea în săvârșirea zilnică a slujbelor dumnezeiești, încununate de Sfânta Liturghie și acompaniate de o aprofundare a sensurilor teologice ale cărților de cult, și intensificarea rugăciunii și meditației personale, a vieții interioare prin invocarea neîncetată a Numelui lui Iisus și ținerea unui jurnal[17]. Se poate vorbi de o spiritualitate simplă, la îndemâna tuturor, dar nu fără un efort ascetic susținut. Se trezea în fiecare dimineață în zori, la ora 4, pleca la biserică pentru

[17] Cf. Ioan I. Ică jr., „Studiu introductiv" la *Liturghia – cerul pe pământ*, p. 8 (Jurnalul – *Viața mea în Hristos*, București, Sofia, 2005).

slujirea liturgică, iar, după îi vizita pe cei bolnavi și în nevoie, se întorcea acasă abia după ora 10 seara. A înțeles limpede că pentru activitatea sa pastorală susținută, energia duhovnicească necesară vine din celebrarea zilnică a Sfintei Liturghii și împărtășirea cu Sfintele Taine. Timpul în care și-a desfășurat activitatea era unul marcat de un profund formalism și ritualism – spovedania o dată pe an era o obligație de stat, iar împărtășania era recomandată să se facă o dată pe an. În felul acesta, credincioșii erau separați de viața sacramentală a Bisericii. Se simțea nevoia unei revigorări a conștiinței eccleziologice, în fața unui reducții a vieții spirituale la dimensiunea ei morală și la un pietism individualist. Lucrarea sa misionară va întâmpina numeroase dificultăți, mai ales la nivel de atitudine, dar își va câștiga admirația celor din jur prin exemplul personal în rândul slujirii sociale a celor în sărăcie și mizerie – „regimentul Sfântului Ioan".

Rugăciunea era cea de-a doua armă prin care îi slujea pe păstoriții său. Un lucru foarte importante, mai ales în contextul actual când există o atitudine anti-ecumenistă tot mai fervent, Sfântul Ioan nu refuza să se roage nici pentru cei de alte credințe. Nu îi privea cu superioritate pe cei aceștia și nu făcea nici o deosebire între mijlocirile sale înaintea lui Dumnezeu între ortodocși și eterodocși, chiar și necreștini (musulmani, tătari, evrei), care îi călcau pragul bisericii.

Centralitatea liturghiei în viața sa spirituală este evidentă. Totul se clădește pe această taină a Bisericii. Acesta afirma la un moment dat: „Liturghia este taina curățirii, sfințirii, luminării, renașterii, facerii viu a omului pentru viața veșnică; taina

iubirii dumnezeiești, taina înălțării, îndumnezeirii omului lipsit de ajutor, abătut și pierind în păcate... Dacă lumea n-ar avea Preacuratul Trup și sânge al Domnului, ar fi lipsită de binele de căpetenie, binele vieții celei adevărate (*nu veți avea viață în voi*, In. 9, 53); n-ar avea decât iluzia vieții, n-ar avea darul sfințeniei"[18]. Zilnic se împărtășeau în biserica sa între 300 și 500 de credincioși, iar în Postul Mare câteva mii. Pentru aceasta scotea cinci agnețe de câte cinci kilograme fiecare și folosea patru sau cinci potire mari de câte cinci litri fiecare, pe care le binecuvânta la un loc. Împărtășirea era mereu însoțită de o predică cu referire la taina Euharistiei. Insista mereu pe necesitatea participării cât mai dese la Potir, răspunzând celor care se simțeau „nevrednici" de participarea la cuminecătură limpede și tranșant: „Trebuie să luăm aminte ca nu cumva sub acoperământul smereniei să se ascundă de fapt răceala noastră față de credință și neînclinarea noastră de a ne schimba viața. Dacă nu ești pregătit, nu fi zăbavnic în a te pregăti. Dacă ești nevrednic, nimeni nu este vrednic de împărtășirea cu Cel Atotsfânt, fiindcă nimeni nu este fără de păcat. Însă ți s-a dat prilejul de a crede, de a te căi, de a te schimba, a fi iertat și a nădăjdui în bunăvoința Mântuitorului celor păcătoși... Dacă te temi de nevrednicia ta și vrei să scapi de ea, vei face aceasta depărtându-te de Hristos, de harul Său, de viața Lui?... Cel ce nu merită să-L primească zilnic, acela nu e vrednic să-l primească nici o dată în an... Domnul gătește cu mărinimie Ospățul Său în Biserica Sa cea sfântă și ne cheamă la Cina Sa, iar nouă ar trebui să ne fie rușine să răspundem

[18] Ioan de Kronștadt, *Liturghia – cerul pe pământ*, p. 167, 171.

chemării Lui cu nerecunoștință... De aceea, ***fiecare să se ridice și să ia parte cât mai des cu putință la Ospățul Domnului cu frică pentru nevrednicia lui, dar cu credință în har și milă, cu dragoste din inimă pentru Preadulcele Iisus al Cărui Trup și Sânge sunt Pâinea cea adevărată***"[19]. În jurul Părintelui Ioan s-a format un grup de credincioși care se spovedeau și se împărtășeau des, realizându-se o renaștere liturgică care s-a extins în multe parohii ortodoxe rusești ale vremii.

Timpurile ultimei părți din viața sa au fost destul de tulburi, atât din punct de vedere politic, cât și din pricina unor mișcări religioase de natură extremistă, de care a trebuit să se delimiteze ferm – apariția sectei ioaniților, care îi atribuiau Sfântului Ioan dimensiuni mesianice. La acestea se adaugă și atitudinea unor confrați din clerul timpului său, sau neînțelegerea autorităților și a superiorilor vremii sau chiar a unor personalități duhovnicești contemporane cu privire la lucrarea sa pastorală, euharistică și caritativă, cel puțin diferită față de cea a restului preoților timpului său. Ultimele luni ale vieții sale le va petrece chinuit de suferință. Dar, de precizat, cu toate acestea, nu a încetat să slujească zilnic Sfânta Liturghie. Ultima celebrare euharistică va avea loc pe 10 decembrie 1908. În timpul ultimei săptămâni de viață, țintuit la pat, se va împărtăși zilnic cu „Sfânta Cuminecătură care (îl) ține viu și (îl) înviorează". Trece la cele veșnice în ziua de 20 decembrie 1908, la vârsta de 79 de ani, și are parte de funeralii naționale. Este înmormântat în Mănăstirea Sfântului Ioan de Rila din Sankt Petersburg. Va fi trecut în rândul sfin-

[19] Ioan de Kronștadt, *Liturghia – cerul pe pământ*, p. 20-21.

ților de Biserica Ortodoxă Rusă din Exil în 1964, iar în 1990 și de Patriarhia Moscovei, cu numele „Sfântul și Dreptul Ioan de Kronstadt, Făcătorul de minuni”.

Mesajul Sfântului Ioan pentru omul contemporan se concentrează pe aducerea aminte că dobândirea Duhului Sfânt se face numai în Biserică la Sfânta Liturghie. Testamentul pe care ni-l lasă este prețios și limpede: „Domnul gătește cu mărinimie Ospățul Său în Biserica Sa cea sfântă și ne cheamă la Cina Sa, iar nouă ar trebui să ne fie rușine să răspundem chemării Lui cu nerecunoștință... De aceea fiecare să se ridice și să ia parte cât mai des cu putință la Ospățul Domnului cu frică pentru nevrednicia lui, dar cu credință în har și milă, cu dragoste din inimă pentru Preadulcele Iisus al Cărui Trup și Sânge sunt Pâinea cea adevărată”.

Sfântul Nectarie de Eghina
dascăl de Teologie

Această personalitate duhovnicească contemporană de excepție este cunoscută în contemporaneitate, mai ales în spațiul pastoral-duhovnicesc, drept un sfânt contemporan din categoria taumaturgilor. Însă nu trebuie să uităm că a fost și un dascăl de Teologie, activitate în care, negreșit, principiul primatului experienței asupra expresiei teoretice a adevărului de credință a fost profund evidențiat. Dintre multele lucrări de Teologie care i se datorează Sfântului Nectarie de Eghina se numără și un manual de Morală ortodoxă. În paginile de început, acesta își prezintă limpede metodologia pedagogică. Vom cita un paragraf sugestiv: „Dumnezeiasca descoperire în Hristos nu este numai o transmitere mai presus de fire a unor adevăruri morale și religioase, ci o putere desăvârșitoare care îi sfințește pe credincioși, fiindcă orice lucrare dumnezeiască are ca finalitate învățarea treptată a omenirii, asemănarea ei cu Dumnezeu, cât și înălțarea ei la cea mai înaltă contemplare... Sufletul omului care cunoaște dumnezeiescul adevăr al Revelației, care este curățit și făcut drept prin dumnezeiescul botez, rămânând întru curăție, Îl caută pe dumnezeiescul lui Izbăvitor și tânjește după sfânta împărtășire cu El, dorește și însetează după unirea cu EL. Această tindere duhovnicească îl împinge spre lucrarea binelui, ideal de a cărui desfătare însetează și își pune toată sârguința să se elibereze de sub influența reprezentărilor lumești și, în general, a firii sensibile exterioare. Această năzuință, ca elan duhovnicesc, tinde să facă sufletul independent, și, prin viața duhovnicească, să îl

înalțe în cea mai înaltă sferă a desăvârșirii morale”[20].

Sfântul Nectarie a fost un cărturar și un înțelept ierarh, un teolog erudit și un dascăl al Bisericii. Se naște la 1 octombrie 1846, în Silivria, un orășel situat în provincia Tracia din nordul Greciei, pe malul mării Marmara, și primește numele de Anastasie. Părinții săi s-au preocupat să-i ofere o educație religioasă. După primii ani de școală, Anastasie este trimis la Constantinopol, unde va studia Teologia și scrierile Sfinților Părinți. La vârsta de douăzeci de ani, tânărul Anastasie se stabilește în insula Hios, devenind profesor de Religie. La scurtă vreme intră în viața monahală în vestita chinovie numită „Noua Mănăstire” (Nea Moni). Va primi tunderea în monahism la 7 noiembrie 1876, sub numele de Lazăr. Pe 15 ianuarie 1877 va fi hirotonit diacon de către mitropolitul de Hios, Grigorie, ocazie cu care primește numele Nectarie, așa cum va fi cunoscut mai târziu. Următorii trei ani, ierodiaconul Nectarie îi petrece la Atena completându-și studiile preuniversitare, iar în perioada 1882-1886 va urma cursurile Facultății de Teologie. La terminarea facultății va fi hirotonit preot în Alexandria, iar după câteva luni va fi ridicat la treapta de arhimandrit și trimis la Cairo, în calitate de consilier patriarhal. La 15 ianuarie 1889, patriarhul Sofronie îl hirotonește mitropolit onorific de Pentapole, o veche eparhie ortodoxă din Libia Superioară. Mai mulți ani, Mitropolitul Nectarie va sluji ca responsabil cu problemele patriarhiei pentru orașul Cairo și predicator la biserica Sfântul Nicolae din capitala Egiptului. Din pricina unor uneltiri bisericești, la 3 mai 1890, în

[20] Sfântul Nectarie de la Eghina, Morala creștină, Iași, Doxologia, 2013, p. 143-144.

urma unei ordonanțe date de patriarhul Sofronie, va fi depus din slujirea arhierească, permițându-i-se să slujească mai departe în biserica Sfântul Nicolae, dar la scurtă vreme va fi nevoit să părăsească țara. Se întoarce la Atena, în luna august a anului 1890 și devine predicator, profesor și director al Seminarului teologic de aici.

Iubitor de isihie, între anii 1904-1907 va ctitori o frumoasă mănăstire de maici, în insula Eghina, din apropierea Atenei. Se va retrage aici definitiv continuându-și viața sa ascetică. Calomniile și vorbele rele din partea multor clerici și ierarhi greci n-au încetat nici aici, care, purtați de invidie, aduceau acuze nedrepte, atât lui, cât și mănăstirii. Sfântul Nectarie va trece la Domnul la 8 noiembrie 1920, după aproape două luni de suferință. În anul 1961, Sinodul Bisericii din Grecia, văzând numeroasele minuni care se făceau la moaștele sale, l-a trecut în rândul sfinților, cu zi de prăznuire la 9 noiembrie, devenind unul dintre cei mai populari sfinți contemporani.

Ne vom referi acum la această personalitate marcantă contemporană din perspectiva dascălului de Teologie (în perioada profesoratului din Atena). Într-un timp în care punea tot mai mult problema studiului Teologiei în cadrul dialogului științific, la Sfântul Nectarie impresionează modul în care a îmbinat rigurozitatea și precizia, specifice spațiului academic, cu dimensiunea experențială a revelației și, în cele din urmă, cu caracterul său interpelativ. În viziunea sa, experiența duhovnicească validează și confirmă discursul teologic, și nu îl neagă. Se intuiește critica pe care o face spiritului scolastic al epocii, dar nu și metodologiei științifice curente,

pe care el însuși și-o însușește. Căci se folosește de metodele științifice consacrate: descriptivă, sintetică sau analitică, dar totuși prioritizând metoda intuitivă, specifică Teologiei, într-un cadru pastoral bine marcat. Astfel, pe structura vechilor manuale, citând autori de Teologie, dar și din diverse domenii conexe (filosofic, antropologic, sociologic), Sfântul Nectarie dezvoltă o perspectivă proprie, fidelizând cu duhul patristic consacrat.

Sunt două aspectele pe care aș dori să le evidențiez. Cel dintâi se referă la legătura dintre viața morală și caracterul său religios. Sfântul Nectarie analizează această relație pornind de la etajul eticii sociale: orice morală religioasă are o influență asupra moravurilor omului, reglementând viața oamenilor într-o frumoasă armonie. Dar acestui nivel îi lipsește puterea de desăvârșire a omului. Aici apare evidențiat etajul următor – morala creștină are în vedere nu doar convieţuirea pașnică a oamenilor și a comunităților din care fac parte, ci instaurarea Împărăției lui Dumnezeu pe pământ. Există aici o dublă mișcare – de sus în jos, Împărăția care se face accesibilă poporului lui Dumnezeu, și de jos în sus, o antropologie care devine tot mai conformă cu realitatea de sus: „Morala creștină își propune ca scop să aducă pe pământ Împărăția lui Dumnezeu, arătându-i pe locuitorii pământului cetățeni ai cerului...Morala trebuie să aibă dumnezeiască autoritate, trebuie ca legile ei să izvorască din Însuși Dumnezeu care grăiește inimii omului, trebuie să aibă dumnezeiștile porunci și să dobândească harul și puterea dumnezeiască... Morala Evangheliei este singura învățătură care poate să-l remodeleze pe om, să îl

arate chip și asemănare a lui Dumnezeu și să aducă Împărăția lui Dumnezeu pe pământ”[21].

De aceea, în consecință, cea de-a doua idee de fond, virtutea nu se reduce la o auto-perfecțiune personală, ci descrie icoana sfinteniei, care este asemănarea cu Dumnezeu. Acest proces este realizat prin două lucrări – cunoașterea adevărului sau relația directă cu Dumnezeu și practicarea binelui sau răspunsul ascetic la chemarea de colaborare cu Dumnezeu. Procesul cunoașterii stă la baza teologiei, dar este dublat de sinergia ascetică: „Omul devine asemenea lui Dumnezeu desăvârșindu-se în cunoștința adevărului și în practicarea binelui. Dar le poate pe amândouă, fiindcă partea cugetătoare pe care a primit-o caută cunoașterea adevărului absolut, iar partea voitoare pururi voiește binele: „Fiți desăvârșiți precum Tatăl vostru cel din ceruri desăvârșit este!”[22].

În concluzie, Sfântul Nectarie de Eghina își construiește principiul său pedagogic pornind de la mișcarea dinamică inițiată de Dumnezeu în actul Revelației, apropriată la nivel de experiență personală. Din această întâlnire se naște Teologia ca știință deopotrivă obiectivă și subiectivă. De aceea, în actul pedagogic se folosește de metodologia științifică dublată de un limbaj specific, dar care vizează întâlnirea personală cu Dumnezeu, în special, și lucrarea pastorală, în general.

[21] Sfântul Nectarie de la Eghina, *Morala creștină*, p. 117-118.
[22] Sfântul Nectarie de la Eghina, *Morala creștină*, p. 192.

Charles de Foucauld
și „taina fratelui”

Pentru Charles de Foucauld întâlnirea omului cu Dumnezeu este mediată de „frații Domnului prea mici". Dumnezeu se descoperă, în spirit evanghelic, în cel sărac, cel străin, cel exilat, cel neînsemnat. Dialogul lui Dumnezeu cu omul nu se realizează doar la nivel spiritual, ci , mai ales, în întâlnirea cu aproapele. În cuvintele sale, acest moment este descris prin „Iată-mă la dispoziția ta!". Aproapele este cel de care sunt responsabil, chiar mai important decât mine. Această dispoziție iubitoare este tradusă într-o spiritualitate de tipul „vieții din Nazaret", după modelul petrecerii în sărăcie și simplitate a lui Hristos în orașul copilăriei Sale. Sintagma cu valoare de fundament, preluată de la părintele său duhovnicesc, abatele Huvelin, îi va construi întreaga arhitectură a vieții: „Iisus Hristos și-a asumat ultimul loc pe care nimeni nu I l-a putut lua vreodată".

Se naște la Strasbourg pe 15 septembrie 1858, într-o familie aristocrată. Din fragedă pruncie își pierde ambii părinți. Va rămâne, împreună cu sora sa mai mică, Marie, în custodia bunicului său, colonelul Beaudet de Morlet. Studiile urmate în orașul Nancy, unde se mută împreună cu bunicul său după terminarea războiului dintre Franța și Prusia, vor fi impregnate de spiritul lui Voltaire, care își va pune amprenta pe formarea religioasă a tânărului. Așa se face că la vârsta de 16 ani se declară agnostic și se îndepărtează de credința familiei. Vor urma 12 ani de incertitudini și căutări. Pe linia profesiei bunicului său, în 1876 va urma cursurile Academiei „Saint Cyr", visând la o carieră militară. Se înrolează în luptele din Algeria, în

care era implicată țara lui. Acest moment devine decisiv pentru formarea sa ulterioară, căci acum ia primul contact cu austeritatea vieții deșertice. Pentru o personalitate puternică și rebelă, asprimea ascetică a unei vieții în singurătate și sărăcie îi oferea spațiul propice pentru libertatea interioară pe care o căuta. Până la urmă se va și caracteriza drept un „aventurier al solitudinii”[23].

Un moment de cumpănă din itinerariul său biografic îl reprezintă întâlnirea cu abatele Huvelin, urmată de convertirea lui. Într-una din scrisorile sale va afirma: „Imediat ce ajungi la credința în Dumnezeu îți dai seama că nu ai fi putut face altceva decât să trăiești pentru El. Vocația mea religioasă a început odată cu recucerirea credinței”[24]. Această convertire este însoțită de dorința intensă de a îmbrățișa viața monahală într-o formă cât mai austeră. Perioada de pregătire se va întinde de-a lungul a trei ani, timp în care ia contact direct cu simplitatea și sărăcia din Nazaret, în timpul unui pelerinaj în Țara Sfântă. De aici atracția de a imita viața lui Hristos în forma ei cea mai umilă, de unde conceptul „viața din Nazaret”, care îi va desemna regula sa monastică. În 1890 intră în mănăstirea trapistă Notre-Dame de Neiges, cu promisiunea de a fi transferat în comunitatea de la Akbes din Siria. Aici va petrece șase ani cu dorința de a-i oferi lui Dumnezeu sacrificiul maxim posibil, prin depărtarea de casă și condițiile dificile de viață. După o perioadă petrecută la Nazaret, în 1901 va fi hirotonit preot în Franța, la vârsta de 43 de ani.

---

23 „Charles de Foucauld”, *Grandi mistici dal 300 al 1900*, Bologna, EDB, p. 463.
24 Scrisoarea din 14 august 1901.

Se transferă foarte curând în Maroc unde încearcă să pună în practică la modul cel mai riguros posibil principiile „vieții din Nazaret", identificând în cei care îl înconjurau pe frații Domnului „prea mici": „Aș vrea ca toți locuitorii, creștini, musulmani, evrei și păgâni, să mă considere fratele lor, fratele universal". Deși auster și riguros în ceea ce privește propriul stil de viață, Charles își manifestă ospitalitatea față de toți cei care ajung la așezământul său. De aceea Antonio Furioli va afirma: „Spiritualitatea sa a fost una esențială și, deși austeră, totuși ospitalieră. El transmitea oricărei persoane care se apropia bucuria de a fi ascultat, iubit, respectat... Charles de Foucauld a ales deșertul Sahara nu pentru a fugi departe de oameni, ci dintr-o dorință vie de comuniune, de întâlnire, dintr-o nevoie neînvinsă de fraternitate. Acesta s-a dus în deșert pentru a-i întâlni pe cei săraci, pentru a trăi ca unul dintre ei, pentru a se face *aproape*, accesibil, unul la care se putea apela în orice moment. Nu este vorba de a fugi în deșert, ci de a descoperi cotidianul ca loc firesc pentru sfințenie"[25].

Lucrarea sa misionară ilustra cele două dimensiuni ale vieții creștine – o perioadă de solitudine interioară cu Hristos și în Hristos, urmată de manifestarea și propovăduirea acestei experiențe celorlalți prin ospitalitate, bunătate și frățietate. Legat de această frățietate, el însuși își mărturisește dorința de a fi prietenul tuturor, buni și răi. Se dedică intens studiului limbii tuaregilor, un trib al deșertului din zona nord-sahariană. Astfel că, în 1907, publică un dicționar francez-tuareg, iar

[25] „Il valore e il ruolo dell'esperienza spirituale in Charles de Foucauld", *Rivista di vita spirituale*, 61 (2007), 2, p. 194.

un an mai târziu un manual de gramatică a acestei limbi locale. În același timp pornește demersurile pentru realizarea unei căi ferate trans-sahariene, o linie telegrafică și o stație meteorologică. Ultimii săi ani de viață se derulează sub semnul incertitudinii din pricina luptelor din această zonă. Într-un astfel de context, pe 1 decembrie 1916, așezământul său este înconjurat de un grup de 40 de combatanți, prin concursul unui apropiat. În acest incident își va pierde în mod martiric viața. În anul 2005 va fi beatificat de către Biserica Apuseană, cu apelativul de „frate universal".

Charles de Foucauld ne-a lăsat diverse scrieri duhovnicești, peste 15 mii de pagini dactilografiate, fără intenția de a le publica vreodată, cu excepția regulilor de viețuire pentru confrații săi. O primă serie de scrieri se concretizează în diverse comentarii biblice, construite pe cele două dimensiuni ale spiritualității sale – retragerea în deșert și slujirea socială. Aceste scrieri sunt urmate de meditații și reflecții la sărbătorile cele mai importante ale anului liturgic, concentrate pe exemplele sfinților. În al treilea rând, bibliografia sa cuprinde o serie de scrisori, care dezvăluie dinamismul vieții sale interioare, expresie a căutării sale duhovnicești.

Insistând atât de mult pe slujirea aproapelui, de unde și așezământul său era numit „fraternitate", s-a înscris în istoria spiritualității recente drept „fratele universal". Într-un timp în care spiritul colonialismului era încă viu, cu tot ceea ce permitea, inclusiv vânzarea de sclavi, fratele Charles, într-un spirit profetic, proclamă egalitatea tuturor, înglobând întreaga umanitate într-o dragoste atotcuprinzătoare duhovnicească. Deschiderea

universală a spiritualității sale devine proiectul său de viață și motivul convertirii sale: „dragostea de Dumnezeu, dragostea de oameni, aceasta va fi întreaga mea viață”[26]. În consecință, dorința sa era ca toți ceilalți să îl considere fratele lor: „Aș vrea ca toți locuitorii, creștini, musulmani, evrei și păgâni, să mă considere fratele lor, fratele universal”[27].

Dragostea de aproapele înseamnă, de fapt, continuarea în plan uman a dragostei dumnezeiești. Pasajul de la un dumnezeu al tinereții, descris în categorii filosofice, pe linie raționalist-pozitivistă, la un Dumnezeu al experienței personale, neinstrumentalizat, este decisiv. Pe linie ioaneică, Charles de Foucauld va insista pe faptul că Dumnezeu e Cel care ne-a iubit mai întâi. Acesta este descris ca o mamă iubitoare care suferă și co-pătimește cu oamenii, copiii Săi. Cel care se lasă iubit de Dumnezeu are o singură misiune – aceea de a face cunoscută această dragoste în spațiul în care trăiește. Iar toposul unde se realizează cel mai bine această lucrare este întâlnirea cu cel sărac, cel străin, cel în nevoie, indiferent de apartenența sa religioasă sau etnică. Tocmai de aceea, testamentul său spiritual se înscrie într-un apostolat viu și actual și invită la o aspirație permanentă de a deveni „frate universal” – „doresc să devin fratele tuturor... Iată-mă la dispoziția ta!”.

[26] Jean-Jacques Antier, *Charles de Foucauld*, Paris, Perrin, 2005, p. 83.
[27] Scrisoare către Henri Duveyrier.

Tereza Pruncului Iisus
și copilăria duhovnicească

O foarte tânără călugăriță din spațiul occidental, Tereza de Lisieux, se confrunta cu o dilemă de maximă importanță privind itinerariul său spiritual – cum se poate împlini chemarea pe care i-o face Dumnezeu omului, aceea de-a deveni sfânt, ținând cont de starea sa vulnerabilă și caracterul său limitat. Nu se mulțumea doar să fie bună, să aibă o viață morală, ci dorea să atingă maximul. Și, în consecință, preocuparea sa era să identifice calea prin care oamenii simpli, care trăiesc ascunși, cu o viață măruntă, ce nu iese în evidență cu nimic, categorie în care considera că se încadrează, pot să devină sfinți. Își notează această preocupare în jurnalul său: „Am dorit întotdeauna să devin o sfântă. Din păcate, atunci când m-am comparat pe mine însămi cu sfinții, am găsit mereu că între sfinți și mine există aceeași diferență care există între un munte și un grăunte de nisip, călcat în picioare de trecători. În loc să mă descurajez, mi-am spus: Dumnezeu nu m-ar face să doresc ceva imposibil, deci, în ciuda micimii mele, pot să năzuiesc că voi deveni sfântă. Să devin mai mare îmi este imposibil. Trebuie să mă suport așa cum sunt cu toate imperfecțiunile mele. Dar vreau să caut mijlocul de a merge în cer pe o cale mică și foarte dreaptă, foarte scurtă, o cale mică și cu totul nouă... Suntem într-un secol al invențiilor; acum nu trebuie să te mai ostenești să urci treptele unei scări, la cei bogați ascensorul rezolvă avantajos situația. Și eu aș vrea să aflu un ascensor ca să mă urc la Iisus, pentru că sunt prea mică pentru a urca scara abruptă a desăvârșirii. Atunci am căutat în cărțile sfinte ceva despre obiectul dorinței mele,

ascensorul, și am putut citi aceste cuvinte ieșite din gura Înțelepciunii Eterne: ***Dacă cineva este mic de tot să vină la mine***... Ascensorul care trebuie să mă urce la cer sunt brațele tale, o Iisuse! Pentru aceasta n-am nevoie să cresc, din contră trebuie să rămân măruntă, să devin din ce în ce mai măruntă"[28]. Aici identificăm intuiția pe care tânăra Tereza a avut-o, redescoperirea învățăturii centrale a Evangheliei: suntem, în Hristos, copiii lui Dumnezeu și, în consecință, îl iubim pe Dumnezeu ca pe Tatăl nostru, cu maximă încredere și cu abandon total în brațele Sale. Aceasta învățătură a fost numită „calea cea mică" sau „liftul duhovnicesc", revelație pe care Tereza a primit-o de la Dumnezeu cu privire la drumul „celor mici" către sfințenie.

Tereza Martin se naște la 2 ianuarie 1873, cea mai mică dintre cei nouă copii ai familiei Louis Martin și Zelie Guerin. Supraviețuiesc doar cinci fete, toate luând calea mănăstirii, astfel împlinind dezideratul părinților lor, care ei înșiși își doriseră acest lucru în tinerețe. Viața familiei Martin se derula într-un spațiu firesc al credinței, la care se adaugă bucurii izvorâte din viața cotidiană, concretizată din muncă, rugăciune făcută împreună, participare duminicală și în sărbători la sfintele slujbe, împărtășire frecventă și dragoste față de cei în nevoie.

În anul 1877, când Tereza avea doar patru ani, mama sa, Zelie Martin, trece la cele veșnice, în orașul lor Alençon. Rămas văduv, Louis pleacă împreună cu fiicele sale la Lisieux, unde se aflau unele rude apropiate. Aici Tereza începe să ia contact cu viața, în aspectele sale pozitive și negative. Anul 1883

[28] *Istoria unui suflet,* Manuscrisul B, Capitolul 9, 1r.

reprezintă un moment decisiv în dezvoltarea sa spirituală. Este lovită dintr-o dată de o boală stranie, fără explicații, cu insomnii, dureri de cap, chiar și halucinații. Dar ziua de 13 mai va schimba cursul vieții sale – primește viziunea Maicii Domnului cu un surâs celest și își recapătă sănătatea. Plecarea surorilor sale, Maria și Paulina, la mănăstire va aduce cu sine numeroase frământări sufletești, dar și cristalizarea gândului de a intra în viața monahală în mănăstirea carmelitană din orașul său. La vârsta de 15 ani, după lungi insistențe, primește acordul tatălui său de a se alătura surorilor sale în mănăstire. Doar că regulamentul acestui ordin prevedea vârsta minimă de intrare 21 de ani. Era nevoie de o derogare din partea autorităților bisericești. Obține și o audiență la Papa Leon al XIII-lea, de la care primește un cuvânt de încurajare. Intrarea în mănăstire se va întâmpla pe când avea 16 ani, iar un an mai târziu va face profesiunea solemnă definitivă, primind numele de Tereza Pruncului Iisus și a Sfintei Fețe. Se înscrie foarte bine în regulile de viețuire ale ordinului carmelitan. Lectura sa zilnică o reprezentau cărțile Sfintei Scripturi și scrierile misticului Ioan al Crucii. Nu este scutită de suferințe și, pe alocuri, chiar de umiliri. Misiunea sa era exprimată în termenii următori – suferințele și necazurile îndurate erau flori aruncate în calea lui Iisus. Era pasionată de pictură și dramaturgie. Cu doi ani înainte de moartea sa începe să își noteze gândurile și sentimentele într-un volum de memorii, la îndemnul stareței. Așa se naște „Istoria unui suflet", care, dincolo de simple amintiri, descoperă o teologie, un mesaj pentru omul contemporan, o direcție de viață – „calea copilăriei spirituale".

După exemplul Micului Prunc, Tereza susține că simplitatea, însoțită de smerenie și totala încredere în Tatăl, te așează pe drumul sigur către Împărăție. Aceasta afirmă: „Eu m-am oferit Pruncului Iisus să facă din mine o jucărie a lui și l-am rugat să nu mă considere ca un bibelou prețios, la care copiii se mulțumesc doar să privească, ci ca o minge mică, fără valoare, de aruncat la pământ și de bătut cu picioarele, sau de strâns la piept, atunci când i-ar face plăcere”[29].

În duhul vechii tradiții monahale, Tereza, deși între zidurile mănăstirii, trăiește acea unitate ființială cu întreaga creație. Își oferă inima sa veșnic neliniștită ca jertfă pentru lume, trimițând sângele său curat al iubirii dumnezeiești către întregul organism. Aici rezidă și vocația sa personală, așa cum i-o descoperă Dumnezeu: „Iubirea – scrie ea – mi-a dăruit cheia vocației mele. Am înțeles că dacă Biserica are un trup alcătuit din mădulare diferite, cel mai necesar, cel mai nobil dintre toate nu-i lipsește: am înțeles că Biserica are o Inimă, și că această Inimă arde în Iubire. Am înțeles că numai Iubirea lucrează în mădularele Bisericii, că de s-ar stinge Iubirea, Apostolii nu ar mai vesti Evanghelia, Martirii ar refuza să-și verse sângele... Am înțeles că Iubirea cuprinde toate vocațiile... Atunci, în bucuria mea delirantă, fără măsură, am strigat: O Iisuse, Iubirea mea... mi-am găsit în sfârșit vocația, vocația mea este Iubirea!”[30].

Simțea limpede că misiunea de a arde de iubire o va putea continua și după moarte. De aceea, moartea nu era înfricoșătoare, ci doar trecerea într-o altă

[29] *Istoria unui suflet,* Manuscrisul A, Capitolul 6, 63-64r.
[30] *Istoria unui suflet*, Manuscrisul B, capitolul 9, 3r.

stare, de unde va putea iubi și mai intens: „Vreau să-mi petrec cerul făcând bine pe pământ... Eu nu voi putea găsi odihnă până la sfârșitul lumii. Eu sunt sigură că nu voi rămâne inactivă în cer; dorința mea este să lucrez în continuare pentru Biserică și pentru suflete... Sunt fericită să mor, deoarece acolo, sus, voi putea să ajut mai bine sufletele care îmi sunt dragi, decât aici, pe pământ... După moarte, voi face să cadă pe pământ o ploaie de trandafiri... Misiunea mea de-abia acum începe"[31].

Va muri pe 30 septembrie 1897, la vârsta de 24 de ani, în urma unor suferințe mari provocate de tuberculoză. În urma nenumăratelor binefaceri spirituale și materiale obținute prin mijlocirea ei, la 17 mai 1925, papa Pius al XI-lea o va trece în rândul sfinților, iar, la 14 decembrie 1927, o va proclama patroană principală a misiunilor, alături de Francisc Xaveriu.

„Calea cea mică" propusă de Tereza inspiră și în zilele noastre, pentru că propune un drum care este la îndemâna tuturor dar, în special, a celor simpli. Copilăria duhovnicească, adică o viață însoțită de smerenie, încredere totală și abandon în mâinile Părintelui Ceresc, îl eliberează pe omul contemporan de angoasa și nesiguranța pe care o resimte zilnic și îi oferă starea de optimism și vitalitate, necesară pentru viața lui cotidiană. Tereza ne amintește celor care simțim că nu putem face lucruri mărețe că lucrurile mărunte sunt cele care permit creșterea Împărăției lui Dumnezeu. Tocmai de aceea, mesajul său transcende granițele confesionale și continuă să inspire pe mulți. Cuvintele sale ne rămân ca un testament interpelator: „Dacă cineva este mic de tot să vină la mine... Ascensorul care trebuie să mă urce la cer sunt

[31] *Istoria unui suflet,* Epilog.

brațele tale, o Iisuse! Pentru aceasta n-am nevoie să cresc, din contră trebuie să rămân măruntă, să devin din ce în ce mai măruntă”.

Sfântul Nicolae Velimirovici
un propovăduitor al vremurilor actuale

Sfântul Nicolae Velimirovici, meditând la cuvântul Evangheliei, notează: „Precum patru râuri au udat pământul Raiului, tot la fel cele patru sfinte Evanghelii dau apă vie vieților oamenilor în toată vremea. Evangheliile ***nu sunt o carte, ci o putere***: o putere care plăsmuiește viață și bucurie – o putere care dă hrană și băutură, o putere care învie din morți". Aici identificăm atât sursa omiliilor sale, cât și metodologia pe care o folosește – totul este construit pe cuvântul viu al Domnului Hristos, capabil să miște inimile și să transforme viața, și, în consecință, și predica, deși la un nivel inferior, se încadrează în același spațiu al propovăduirii cuvântului viu într-un spațiu și timp concret, adresându-se direct interogativelor auditoriului. De aici și caracterizarea care i se face – de-a fi un om al Duhului, dar și al timpului, contemporan cu sfinții, dar și foarte bine încadrat istoric.

Sfântul Ierarh Nicolae Velimirovici, considerat „noul gură de aur" al contemporaneității, se naște pe 23 decembrie 1880 în satul Lelici din Serbia. Își începe studiile la Mănăstirea Celie, urmate de cele gimnaziale la Valievo. Încă din tinerețe se dovedește a avea o minte subțire și o preocupare specială pentru viața spirituală. După un eșec la examenul de admitere la Academia Militară, se înscrie la Seminarul Teologic „Sfântul Sava" din Belgrad. Pe lângă interesul față de materiile teologice, tânărul Nicolae începe să studieze cărțile scriitorilor faimoși ai culturii europene: Shakespeare, Voltaire, Nietzsche, Marx, Pușkin, Tolstoi, Dostoievski și alții. Datorită cunoștințelor sale vaste reușește să-i uimească atât pe colegi, cât și pe profesorii săi. Așa

se face că va fi trimis să-și continue studiile sale în occident, unde-și va desăvârși erudiția. În 1908, Nicolae își susține teza de doctorat la Universitatea din Berna, cu tema „Credința în învierea lui Hristos ca temelie a dogmelor Bisericii apostolice". În anul următor, pregătește un al doilea doctorat, de data aceasta în filozofie, dedicat gândirii lui Berkeley, la Oxford, pe care îl va susține în vara aceluiași an la Geneva. Anul 1909 va fi decisiv și pentru evoluția sa spirituală – se călugărește, iar pe 20 decembrie este hirotonit preot și la scurtă vreme ridicat la rangul de arhimandrit.

Se implică și la nivel diplomatic. Așa se face că, odată cu începerea Primului Război Mondial, Părintele Nicolae este trimis într-o misiune diplomatică în Anglia, cu speranța obținerii unui sprijin al guvernului englez pentru poporul său. În toată această perioadă activitatea sa cultural-misionară continuă prin publicarea a numeroase articole și tratate teologice și filosofice.

La 12 martie 1919, Părintele Nicolae este ales Episcop de Jicea, scaunul istoric al Sfântului Arhiepiscop Sava. Doi ani mai târziu este transferat în eparhia Ohridei și Bitolei cu scopul de a pregăti unificarea dintre Biserica Sârbă și cea Macedoneană. În toată această perioadă este chemat să susțină conferințe și cuvântări în spațiul eclezial și academic american, folosindu-se de aceste ieșiri pentru susținerea celor suferinzi de pe urma Primului Război Mondial. Înființează o episcopie ortodoxă pentru sârbii ajunși aici și predă în institutele teologice din Illinois (Seminarul „Sfântul Sava" din Libertyville) și Pennsylvania (Seminarul „Sfântul Tihon din Zadonsk", South Cannaan).

Tema centrală a misiunii sale catehetice este reașezarea persoanei Mântuitorului Iisus Hristos la baza culturii și civilizației contemporane. Acesta afirmă: „Dacă-L ștergi pe Dumnezeu din cosmos, ai șters deosebirea dintre viață și moarte și ai predat morții spre nimicirea cea de istov a tot și a toate, de la un țărm al timpului și spațiului la un altul. În zadar fugi de Dumnezeu; nu te poți ascunde. E adevărat, El nu va alerga după tine, dar te va aștepta. Și nu te va aștepta numai în locul în care L-ai părăsit, ci pe toate drumurile și la toate colțurile lumii”[32].

În același timp se dedică slujirii sociale, înființând numeroase orfelinate. Dar activitatea sa cea mai prolifică se concentrează pe publicarea de diverse lucrări. Le amintim pe cele mai importante: „Noi predici la poalele muntelui”, „Omilii la Evanghelii”, „Gânduri despre bine și rău”, „Rugăciuni pe malul lacului”, „Războiul și Biblia”, „Semne și simboluri”, „Proloagele de la Ohrida”, „Epistole misionare”, „Viața Sfântului Sava”, „Casiana”, „Predici”, „Credința sfinților”, „Mai presus de Răsărit și de Apus” etc.

Începutul celui de-al Doilea Război Mondial l-a determinat să pornească o luptă împotriva puterii naziste ce atenta la starea morală a poporului său. În acest context este arestat și condamnat la închisoare, împreună cu Patriarhul Gavriil Dojici în lagărul Dachau din Germania. Deși închis între ziduri n-a încetat să propovăduiască prin scrisul său și viața sa exemplară. Tratamentele inumane aplicate aici erau urmările culturii europene „eliberate” de persoana lui Hristos, generând, în

[32] *Gânduri despre bine și rău,* București, Predania, 2009, p. 32.

consecință, o antropologie specifică: „Atâta vreme cât Europa L-a urmat pe Hristos, ca pe *soarele dreptății*, și pe sfinții Săi apostoli, mucenici, sfinți și nenumărați drepți, precum și alți oameni care au bineplăcut Lui, Europa a fost ca o piață luminată de sute și mii de lumânări, mari și mici, arzând strălucitor. Totuși, atunci când dorința umană și înțelepciunea omenească au bătut ca două vânturi puternice, lumânările au fost stinse și întunericul a pogorât pe pământ... Războiul împotriva adevărului este război împotriva firii dumnezeiești și a celei omenești”[33].

Sfântul Nicolae Velimirovici trece la Domnul în anul 1956, la vârsta de 76 de ani, în timp ce se ruga în chilia sa de la Seminarul Ortodox „Sfântul Tihon” (America). 25 de ani mai târziu, moaștele sale sunt aduse în Serbia și puse spre închinare în mănăstirea ctitorită de el însuși în satul natal, Lelici. Este canonizat de Biserica Ortodoxă Sârbă în anul 2003.

Sfântul Nicolae a avut un talent deosebit de a explica simplu ce era dificil, în așa fel încât să fie aproape de inima omului modern. Centrul omiliilor sale era Iisus Hristos, pe care-l prezenta atât în interiorul unei culturi, cât și transcendent acesteia. El este omul universal care adună la sine popoare și culturi. Pe de-o parte, Hristos este Iisus-ul european: învățător isteț, grabnic ajutător al oamenilor, binefăcător, vindecător, ocrotitor, umanist și activist. Pe de altă parte este Hristos-ul răsăritean: asiaticul cel postitor, rugător, înțelept și făcător de minuni. Apuseanul este cel cu picioarele grăbite, răsăriteanul cel cu piciorule încrucișate,

[33] *Răspunsuri la întrebările lumii de azi*, București, Sofia, 2002, p. 43.

în meditare. Dar în Iisus Hristos amândouă sunt cuprinse într-o măsură deplină și desăvârșită, care transcende atât Răsăritul, cât și Apusul. Pe lângă cele două dimensiuni, mai apare și imaginea Hristos-ului balcanic, expresie lecturată în interiorul unei continue providențe și istorii a sfinților[34]. Aceste este pentru autor adevărul incontestabil și fundamentul necesar pentru toate structurile europene.

Ne-am referit la conținutul omiliilor și meditațiilor sale. Cel de-al doilea aspect vizează metodologia folosită. Sunt două principii caracterizante – reflecția adevărului sau glasul profetic al predicatorului și entuziasmul Duhului, care însoțește proclamarea mesajului evanghelic. Primul principiu este susținut de cuvântul scripturistic: „Nu socotiți că am venit să aduc pace pe pământ; nu am venit să aduc pace, ci sabie (Matei 10, 34). Așa a grăit Domnul. A se citi: Nu am venit să împac adevărul și minciuna, înțelepciunea și prostia, binele și răul, dreptatea și silnicia, dobitocia și omenia, nevinovăția și desfrânarea, pe Dumnezeu și pe mamona: ci am adus sabie ca să tai și să le despart, încât să nu se amestece... Cu sabia adevărului"[35]; iar cel de-al doilea pe cuvântul Domnului din Luca 22, 49: „Foc am venit să arunc pe pământ și cât aș vrea ca el să ardă" – Hristos a adus acel foc sfânt cu care El din veșnicie și în veșnicie a fost înflăcărat și a luminat: focul adevărului și al dragostei, foc curat, dumnezeiesc, din vatra veșnică ce se numește Sfânta Treime"[36].

---

[34] Cf. *Mai presus de Răsărit și de Apus. VIII cugetări*, București, Predania, 2008, p. 9-15.
[35] *Răspunsuri la întrebările lumii de azi*, p. 10.
[36] *Răspunsuri la întrebările lumii de azi*, p. 14.

Cu referire la auditoriu, Sfântul Nicolae se adresează atât elitelor religioase și culturale, dar și oamenilor simpli, potrivit caracterului universal al mesajul evanghelic. La acestea trei elemente se mai adaugă scopul – întreaga sa operă îl orientează pe omul contemporan pe calea sfinților și către sfințenie: „Nu este ușor a-I urma dintr-o dată lui Hristos. Mai întâi urmează-i pe oamenii buni din satul tău. Aceasta să-ți fie cea dintâi treaptă. Apoi urmează-i pe oamenii sfinți din neamul tău. Aceasta să-ți fie a doua treaptă. Apoi urmează-i pe cei mai mari sfinți ai Bisericii. Aceasta să-ți fie a treia treaptă. În cele din urmă, urmează-I lui Hristos. Aceasta este vârful unde nu se poate ajunge dintr-o singură săritură, făcută tocmai de jos. Trudește neîncetat asupra sufletului tău”[37].

Tocmai din caracteristica sa de scriitor integral rezultă faptul că discursul său nu poate fi catalogat nici pur mistic, nici simplu științific, ci, pur și simplu, realist. În conștiința sa, așezarea interioară a omului determină și mersul lumii. Soluția nu se întrevede nici în știința occidentului, nici unilateral în înțelepciunea Răsăritului, ci în întâlnirea cu Hristos-Adevărul și Hristos-Dragostea sau adevărul în iubire/ iubirea în adevăr. În acest raport rezidă actualitatea mesajului său.

[37] *Gânduri despre bine și rău,* p. 145.

Maica Maria Skobțova
și mănăstirea ei din lume

Viața eclezială nu se poate interpreta doar ca o dobândire a păcii și a unei desăvârșiri personale silențioase, ci suntem chemați și la o lucrare exterioară și chiar la luptă. Maica Maria Skobțova, prin mesajul vieții sale, ne propune calea a doua – neodihna și „liturghia fratelui", într-un timp mișcător și nesigur. Obișnuia să le spună celor care căutau „odihna" și „pacea": „Mergeți la biserică, pentru că acolo veți afla nelinişte pentru păcatele voastre și pentru căderea voastră, pentru păcatele lumii și pentru căderea lumii. Acolo veți găsi o foame neostoită pentru adevărul lui Hristos. Acolo, în loc să deveniți temperați, vă veți aprinde; în loc să deveniți împăcați, vă veți alarma; în loc să învățați înțelepciunea acestei lumi, veți deveni nebuni pentru Hristos"[38].

Maica Maria, după numele de mirean Elisabeta Pilenko, s-a născut în 1891 la Riga. Tatăl său, Iuri, subprocuror, provenea dintr-o familie de nobili cazaci din Crimeea, iar mama, Sofia de Launay, era descendentă din spița ultimului guvernator pe care l-a avut Bastilia, ucis în timpul Revoluției franceze. A fost înzestrată cu darul picturii și al poeziei și a fost printre primele doamne care au studiat Teologia la Academia de la Sankt Petersburg. O căsătorie timpurie sfârșește cu un divorț, la fel și cea de-a doua, cu ofițerul Daniel Skobțov. Îi va pierde pe toți cei trei copii din aceste două căsnicii la vârste fragede: Nastia, la vârsta prunciei, din pricina meningitei, Gaiana ca și adult în Rusia, iar Iura în închisorile naziste, de moarte prematură. După o pribegie în Georgia, Turcia și

[38] „Under the signs of our times", in Mother Maria Skobtsova: *Essential Writings*, Maryknoll NY, Orbis 2002, p. 113.

Serbia, se așează la Paris și devine membru activ al grupului de emigranți ruși, asistând pe cei în suferință și sărăcie.

De îndată ce divorțează de soțul său, Daniel, Liza va primi, în 1923, tunderea în monahism. Cu această ocazie, arhiepiscopul Evloghie Gheorghievski îi va spune: „Numele tău să fie Maria, în amintirea Sfintei Maria Egipteanca. Dacă aceasta, după o viață scandaloasă, s-a retras în deșert, așa și tu du-te, vorbește și lucrează în deșertul inimilor oamenilor!“[39] A înființat case de ospitalitate, unde cei în nevoie se puteau bucura de o mâncare caldă, un adăpost și un prieten sfătuitor. În fiecare casă era amenajată o capelă unde se săvârșea Sfânta Liturghie de la care nu lipsea. În personalitatea sa, Marta și Maria nu se aflau în opoziție. Iubirea lui Dumnezeu și a aproapelui constituiau o singură invitație pentru a intra în Împărăția lui Dumnezeu:

„Viața pământească a lui Hristos nu este altceva decât aplicarea tainei iubirii față de Dumnezeu și a iubirii față de om. Acestea, în sinteză, nu sunt doar adevărul, ci măsura tuturor lucrurilor. Și este remarcabil faptul că adevărul lor nu se arată decât în măsura în care sunt legate între ele. Dragostea de aproapele singură duce la un umanism anti-creștin din care singura scăpare, pe alocuri, este concentrarea individului pe dragostea de sine în numele omenirii. Iar dragostea de Dumnezeu fără cea adresată semenului este condamnată (1 Ioan 4,20). Legătura lor nu este o simplă combinație între două adevăruri luate din două lumi diferite, ci este simbioza a două părți ale unui sin-

[39] Hélène Arjakovsky-Klépinine, „Bucuria dăruirii – o biografie spirituală”, în *Iubirea nebună de aproapele. Viața și învățăturile maici Maria Skobțova*, Sibiu, Deisis, 2008, p. 49.

gur întreg. Dacă o scoți pe una dărâmi întregul”[40].

O zi obișnuită pentru ea consta în rugăciunea în capelă, dar, mai ales, în slujirea celor suferinzi și uitați, cărora le asculta necazurile, îi hrănea, le căuta un adăpost și chiar locuri de muncă, iar seara vizita cafenele pentru a-i afla pe cei părăsiți de toată lumea. Prin disciplina pe care și-o asuma își va manifesta fățiș atitudinea critică față de un tip de monahism tradițional al timpului său: izolare față de lume, o viață confortabilă în interiorul zidurilor, o perspectivă individualistă asupra sfinteniei, obsesia pentru reguli și tradiție, acuze pe care le-a dezvoltat în articolul său extins „Viața religioasă și tipurile ei”.

Spiritualitatea sa se bazează pe Întruparea lui Hristos, ca semn al dragostei lui Dumnezeu față de oameni, urmată îndeaproape de invitația la asemănarea cu El. Acceptând această invitație, se realizează hristificarea lumii, adică introducerea întregii creații în Hristos. Pe firul acestui raționament, Maica Domnului a reușit această asemănare la modul sublim. În consecință, la fel ca și în cazul său, sufletele noastre născătoare de Dumnezeu nu doar că îl zămislesc pe Hristos în ele, ci și percepția chipului Său în ceilalți: „Matern, sufletul omenesc primește vestirea nașterii, dă naștere lui Hristos și, mai cu seamă, dă naștere lui Hristos în ceilalți oameni. Astfel, el începe să-i vadă drept propriii săi copii, să-i adopte. Idealul, la limita ultimă a unui astfel de mod de relaționare, e de a vedea în celălalt în același timp pe Dumnezeu și Fiul”[41].

Aceasta a fost credința sa și cu această credință

[40] „Viața religioasă și tipurile ei”, în *Iubirea nebună de aproapele*, pp. 141-142.
[41] „Imitarea Maicii Domnului”, în *Iubirea nebună de aproapele*, pp. 193-194.

și-a și sfârșit viața pământească. În iunie 1940, Parisul va fi ocupat de trupele germane. Sosirea naziștilor a constituit și începutul arestărilor emigranților, mai ales a evreilor străini. Botezul creștin se dovedește a fi o cale de scăpare. Preotul așezământului, Dimitri Klepinin, a salvat astfel mulți evrei de la moarte. Acest lucru nu a rămas ascuns de ochii naziștilor, și părintele Dimitri, împreună cu maica Maria au fost arestați. Ofițerul Hoffmann îi va reproșa bătrânei sale mame: „V-ați crescut prost fiica. Îi ajută pe ticăloși!" Confirmând crezul de toată viața al fiicei sale, Sofia Pilenko îi va răspunde: „Ajută pe toată lumea. Pentru o creștină cum e ea, nu mai e nici evreu, nici elin. Dacă ați fi fost în primejdie, v-ar fi ajutat și pe dumneavoastră"[42]. Trimiși în lagărul de la Ravensbrück, au fost gazați și incinerați în ajunul Paștelui din anul 1945.

Poetul german Rainer Maria Rilke spunea: „Fiecare își are moartea pe care o merită". Sunt morți glorioase sau morți discrete. Moartea maicii Maria a fost una umilă, despuită, la fel ca a Aceluia pe care L-a iubit, Iisus cel răstignit – „Nu pe tine te-am iubit, moarte/ Am iubit ce-i viu în această lume: veșnicia"[43].

Întreaga sa viață nu a fost altceva decât dăruire, propovăduind „taina fratelui" în cel mai autentic și exemplar mod. Ea însăși, la modul poetic, își va proclama crezul său de viață: „Nu vreau să știu decât bucuria dăruirii./ Să mângâi din toată ființa durerea lumii!/ Focul, strigătul zorilor însângerați,/ Să se amestece în lacrimile compasiunii!"[44]

---

[42] Hélène Arjakovsky-Klépinine, „Bucuria dăruirii – o biografie spirituală", în *Iubirea nebună de aproapele*, p. 81.

[43] *Ibidem*, p. 88.

[44] „Să mângâi", în *Iubirea nebună de aproapele*, p. 302.

Maica Maria Skobțova rămâne o invitație și o chemare la o viață evanghelică, adaptată timpului nostru. Aceste este și testamentul său pentru urmași: „Toate caietele mele uitate, articolele mele, versurile mele, aruncați-le.../ Nu vreau să fiu o amintire./ ***Pentru toți voi fi o chemare***“[45].

[45] Hélène Arjakovsky-Klépinine, „*Bucuria dăruirii – o biografie spirituală*”, p. 96.

Edith Stein
și Știința Crucii

Sfântul Pavel în Epistola către Galateni (6, 14) va spune lucrul următor: Mie, să nu-mi fie a mă lăuda, decât numai în crucea Domnului nostru Iisus Hristos, prin care lumea este răstignită pentru mine, și eu pentru lume! De aici și principiul de viață și opera de referință a filosofului și misticului deopotrivă, Edith Stein – „Știința Crucii". „Scientia Crucis", ca și „fenomen" al credinței și ca instrument al cunoașterii fenomenologice (cu turnură religioasă evidentă) a fost evidențiată pe tot parcursul vieții sale într-o formă dublă – știința nu se poate dobândi în afara dragostei și, în consecință, nici o operă, cu precădere spirituală, nu se naște fără chinuri, ci provoacă omul integral; și, în al doilea rând, cel ce iubește cu adevărat nu se oprește în fața perspectivei suferinței, ci acceptă comuniunea în durere cu persoana iubită.[46]

Importanța gânditoarei Edith Stein în panorama personalităților spirituale contemporane rezidă tocmai în modul în care aceasta face trecerea dintre cunoașterea filosofică și cea teologică, pe de-o parte, și, pe de altă parte, excluzând orice complexe posibile ale celor două domenii, descrie granițele și capacitățile specifice, ambele subordonate lucrării practice (lecturate în cadrul curentului filosofic fenomenologic). Edith Stein, în scrierile sale, integrează trei forme de înțelepciune, înscrise în moștenirea vocațională a omului – înțelepciunea filosofică, înțelepciunea teologică și înțelepciunea spirituală. Există un progres și o dezvoltare a uneia în cealaltă. Pe această logică,

[46] Ioan Paul II, *Omelia del Santo Padre Giovanni Paolo II in occasione della Cannonizzazione della Beata Teresa Benedetta della Croce, 7.*

știința sau cunoașterea, ca și conținut al filosofiei, se dezvoltă în cunoașterea teologică, iar cea din urmă se desăvârșește și se confirmă în experiența spirituală, la picioarele crucii.

Edith Stein se naște la Breslau (pe atunci în Germania, actualmente orașul polonez Wroclav), în 1891, a unsprezecea fiică a unei familii de evrei. Orfană de tată la doi ani, Edith va fi o fetiță independentă și cu o inteligență deosebit de ascuțită. Pe perioada întregii adolescențe devine un căutător al cultului adevărului (ca dezvoltare a cunoașterii) și se dovedește mai puțin fidelă credinței părinților săi. Frecventează cursurile facultății de filozofie din orașul său – caz rar în rândul fetelor timpului său. Puțin mai târziu, la Göttingen, un adevărat *oraş universitar*, are loc întâlnirea hotărâtoare pentru viața ei cu filosoful Edmund Husserl, fondatorul fenomenologiei. Rămâne fascinată de onestitatea gândirii sale și își susține cu el lucrarea de licență, dedicată unei teme deloc străine de spiritualitatea creștină, *empatia*. Husserl o apreciază și o alege asistentă.

Orientată înspre fenomene, așa cum se prezintă acestea, potrivit biografiei sale, există două momente evidente și sugestive din viața sa care îi determină devenirea sa spirituală. Un episod, aparent aproape banal, persistă pe tot parcursul vieții sale – o femeie din popor intră cu sacoșele de cumpărături într-o biserică catolică într-o zi de lucru, obicei neobișnuit pentru practica mozaică și cea protestantă cu care era obișnuită. Concluzia, religiozitatea este o trăsătură contantă a omului dată de însăși structura sa antropologică. Și cel de-al doilea moment important este legat de relatarea

botezului familiei lui Adolf Reinach, discipol al lui Husserl, la scurtă vreme după moartea acestuia. În urma acestui „fenomen", Edith va mărturisi: *„Aceea a fost prima mea întâlnire cu Crucea, cu acea forță divină pe care Crucea o dă acelora care o poartă. Pentru întâia dată mi-a apărut în mod vizibil Biserica, născută din patima lui Hristos și învingătoare asupra morții. Chiar în acel moment necredința mea a cedat, ebraismul a pălit în ochii mei, pe când în inima mea se înălța lumina lui Hristos. Acesta este motivul pentru care, îmbrăcând haina carmelitană, am dorit să adaug numelui meu pe acela al Crucii"*[47].

Căutând adevărul va găsi credința prin intermediul scrierilor Terezei de Avila, de unde își și va lua numele monastic. În 1922 se va boteza în credința catolică și, la scurtă vreme, va depune voturile monahale. În primii zece ani după convertire se dedică activității pedagogice într-un institut dominican de fete, predând limba și literatura germană. În această perioadă va traduce opera teologului Toma de Aquino „De veritate" (Despre adevăr) în limba germană, încercând construirea unui pod între doctrina filosofică tomistă și fenomenologia în varianta husserl-iană. Din 1928 până în 1931 i se permite participarea la numeroase congrese și susține diverse conferințe în Germania, Austria sau Franța. Un an mai târziu obține dreptul de liberă practică la Münster, la *Institutul superior german de pedagogie științifică*.

În 1933 va intra în conventul carmelitan „Sfânta Maria, Stăpâna Păcii" din Köln, unde va primi numele de Tereza Benedicta a Crucii. Aici va scrie principala sa operă filosofică: *„Ființă finită și Ființă*

[47] http://www.vatican.va/news_services/liturgy/saints/ns_lit_doc_19981011_edith_stein_en.html.

eternă", ilustrând legătura dintre tomism și fenomenologie. Pentru a evita pericolul nazist, în 1938, va fi transferată la mănăstirea olandeză din Echt. Aici, la cererea superiorilor săi, va scrie o lucrare despre gândirea și experiența misticului Ioan al Crucii, intitulată „*Scientia Crucis*" (Știința Crucii). Știința crucii a fost și principiul său permanent de viață după convertire. Adevărata cunoaștere se realizează doar la picioarele crucii și prin participarea la patima hristică. De aceea și sacrificiul final în lagărele din Auschwitz, în urma arestării din ziua de 7 august 1942, va fi circumscris unui martiriu al păcii pentru poporul său, lui Hristos cel în stare de permanentă jertfă.[48]

Știința crucii presupune, în gândirea sa, faptul că omul simte deplin apăsarea durerii cu toată povara ei. Și nu oricare durere, ci cea prezentă în Crucea Golgotei, pentru că doar acolo suferința se întâlnește deplin cu dragostea. Crucea este toposul unde se întâlnește și iubirea cu adevărul, care stau de atunci într-o legătură intrinsecă. Adevărul nici nu poate fi acceptat fără însoțirea sa cu iubirea, dar și iubirea fără de adevăr este o minciună distructivă.

Caracteristicile esențiale ale parcursului său sunt integritatea, aprecierea și căutarea cu onestitate a adevărului. Acest lucru l-a făcut atât ca filosof, cât, mai ales, ca mistic. Și constituie, de fapt, și mobilul convertirii sale. Ca fenomenolog, principiul de lucru era „verificarea realității", ceea ce se potrivește bine cu invitația la experiență, ingredient necesar pentru viața spirituală. În consecință, de pe urma experienței, se naște încrederea totală în Dumnezeu, ca temă fundamentală în discursurile sale – „a

[48] J. Mosley, „The Ultimate Sacrifice", în *Edith Stein: Modern Saint and Martyr*, Mahwah, N.J., Hidden Spring, 2006, p. 43.

învăța să trăim în brațele Domnului". Rațiunea se continuă în credință, cele două nu se anulează, ci se completează. Credința nici ea nu este iațională și sentimentală. Din aceste considerente putem afirma că Edith Stein s-a confirmat și ca filosof, dar a devenit și mistic. Și poate fi revendicată atât de lumea filosofică, cât și de cea teologică. De altfel, mesajul său testament pare să lege cele două domenii, dar și să reveleze o prioritate a celui teologic în fața celui filosofic – „Dumnezeu este adevărul. Toți cei care caută adevărul Îl caută pe Dumnezeu, fie că acest lucru este limpede sau nu".

Maximilian Kolbe
un apostol al iubirii martirice

Sunt un preot catolic din Polonia și aș vrea să iau locul său pentru că are soție și copii". În felul acesta își începea sfârșitul martiric Maximilian Kolbe în închisoarea de la Auschwitz, în ziua de 14 august 1941.

Istoria vieții sale începe pe 8 ianuarie 1894 în localitatea poloneză Zdunska Wola, într-o familie foarte umilă și săracă. Din botez primește numele Raimond. De mic se simte foarte atras de practica rugăciunii. Un eveniment petrecut în copilărie îi va marca viața. După o ceartă cu mama sa, cuvintele ei de mustrare par să fi avut un efect puternic. După o rugăciune intensă către Maica Domnului, Fecioara i se arată în vis având două coroane, una de trandafiri albi, iar cea de-a doua de trandafiri roși. Tânărul Raimond le va primi pe amândouă – prima devine simbolul purității sufletești, iar cea de-a doua, imaginea jertfei pentru aproapele și Biserica sa. Acest vis îi va marca întreaga evoluție ulterioară.

Predica unui frate franciscan îl va determina să intre în Ordinul Franciscanilor Minori Conventuali în 1910, primind numele Maximilian. Între anii 1912-1919 studiază Filosofia și Teologia la Roma. În acest răstimp academic două evenimente sunt extrem de importante pentru evoluția sa spirituală – în 1917 fondează așa numita „Oastea Neprihănitei" (Militia Imaculatae), dedicându-se sfințirii vieții prin cunoașterea și imitarea Fecioarei Maria, iar un an mai târziu va fi hirotonit preot. Prin alegerea unei vieți consacrate de felul acesta confirmă vechea tradiție a Bisericii, care o vede pe Maica Domnului nu doar ca protector al vieții monastice, ci, mai ales, ca model de viețuire serafică.

După terminarea studiilor, în 1919, se întoarce în pământul său natal și, în apropiere de Varșovia, înființează „Orașul Neprihănitei" (Niepokala-now), o comunitate de peste șapte sute de frați, proveniți din diverse domenii și cu variate specializări, toți animați de atingerea idealului Fecioarei Maria. Se vor dedica tipăririi unei reviste mariane „Cavalerul Neprihănitei", multiplicate în milioane de exemplare.

Misiunea sa nu se circumscrie țării sale, astfel că, în perioada 1930-1936, devine misionar în Japonia și întemeiază o mănăstire cu peste o sută de frați în Nagasaki. Tot acolo va publica și „Cavalerul neprihănitei" în limba japoneză. Credința și evlavia față de Fecioara Maria au fost evidențiate și confirmate în toate aceste inițiative, dar, mai ales, în încercările de proporție ale celui de-al Doilea Război Mondial.

Întors acasă, autoritățile germane au început să-l persecute pentru activitățile lui publicistice și mai ales pentru misiunea sa externă. Inevitabilul se întâmplă în mai 1941, când Maximilian împreună cu alți patru frați sunt arestați și închiși la Auschwitz. Cu greutate reușește să îi trimită o scrisoare mamei sale în 15 iunie 1941, asigurând-o că se află într-o stare bună. Prizonier în acest loc de teroare, era mereu supus înfometării și de multe ori renunța chiar și la rația puțină în favoarea deținuților care se aflau în dificultate.

Potrivit regulilor lagărului, pentru fiecare deținut care nu era de găsit 48 de ore, alți zece din lotul de care aparținea erau condamnați la moarte prin înfometare. Ziua fatidică se întâmplă și în cazul lotului 14. Cum condamnatul nu a fost de

găsit în termenul stabilit, brigada este ținută pe platou o zi întreagă, apoi sunt desemnați cei care trebuiau să moară în locul lui (fiecare al zecelea deținut era sortit morții). Printre cei aleși se afla și un deținut care, în fața iminentei morți subite, a început să-și strige copii și soția pe nume. În acest moment dramatic, preotul catolic Kolbe iese din rând și, în pas vioi, se îndreaptă direct către comandantul lagărului Fritsch. În uimirea tuturor se oferă să moară în locul condamnatului:

„- Domnule Comandant, vă rog să-mi permiteți să raportez!

- Ce vrei?

- Vă rog să-mi permiteți să merg eu în locul numărului...”

Era o cerere nemaiauzită ca cineva să uite totul, chiar și propria existență. Înțelegând că această cerere stranie în ochii lor vine din partea unui preot, comandantul se învoiește. Astfel părintele Maximilian va fi înfometat două săptămâni, iar, pe 14 august 1941, nu întâmplător în ajunul praznicului Fecioarei Maria, pe care a avut-o ca protectoare pentru întreaga sa viață consacrată, a fost ucis prin injectare cu formol, la vârsta de 47 de ani. Tânărul Franciszek Gajowniczek, deținutul care fusese cruțat, va supraviețui acestei orori și își va aminti: „I-am putut mulțumi doar cu ochii. Eram înmărmurit și cu greu realizam ce se întâmplă. Imensitatea faptului: eu, condamnatul, voi trăi și altcineva liber și din voință proprie își dă viața pentru mine – un străin. Este cumva un vis? Am fost pus la locul meu fără să fi avut timp să îi spun ceva lui Maximilian Kolbe. Și am fost salvat. Vestea s-a răspândit repede în tot lagărul. A fost pentru

prima și ultima dată când s-a întâmplat o astfel de situație în toată istoria Auschwitz-ului. Pentru o perioadă lungă de timp am avut remușcări când mă gândeam la Maximilian. Acceptând să fiu salvat, am semnat condamnarea sa la moarte. Dar acum, gândindu-mă bine, am înțeles că un om ca el nu putea face altfel. Poate s-a gândit că, preot fiind, locul său era în spatele condamnaților pentru a-i ajută să-și mențină speranța. De fapt, a fost cu ei până la capăt". Odată eliberat, Franciszek Gajowniczek va pleca pentru a se întâlni cu familia sa, doar că atât soția, cât și cei doi copii ai săi muriseră de pe urma tragediei războiului. Cele peste cinci decade de viață după eliberare au reprezentat un dar pe care Maximilian Kolbe i l-a făcut.

În 1974 va fi beatificat de către Papa Paul VI, iar opt ani mai târziu, canonizat de către Papa Ioan Paul II, cu titlul de „martir al iubirii".

Parcursul său de sfințire este delineat de rugăciune și viața în simplitate cu scopul de a deveni asemenea cu Hristos, care „pentru zidirea și mântuirea noastră, s-a făcut sărac, simplu și obedient, oferindu-ne un model de imitat pentru sfințirea noastră personală"[49]. Despre rugăciune el însuși va spune: „Rugăciunea este expresia unui suflet frumos. Trupul omenesc își are originea în pământ și după moarte se va transforma în țărână. Toate acțiunile omenești sunt supuse pământului-mamă. Doar în rugăciune omul își ridică inima către rai și intră în conversație cu Creatorul universului, cu Cauza primă a toate, cu Dumnezeu"[50].

Aici își va afla și resursele pentru dragostea

[49] Cf. Luigi Borrielo, Raffaele di Muro, *Breve storia della spiritualità cristiana*, Milano, Ancora, 2013, p. 451.
[50] Massimiliano Kolbe, *Scritti*, 1208.

sa jertfelnică care-l face asemenea lui Hristos. În definitiv, Maximilian Kolbe devine un apostol neobosit al dragostei lui Hristos și al obedienței Maicii Domnului. Capacitatea deosebită de a asculta vocea lui Dumnezeu, dublată de o viață ascetică pe măsură și o rugăciune neîncetată îl fac să se înscrie desăvârșit în planul lui Dumnezeu. Iar momentele de încercare nu fac altceva decât să-i reîmprospăteze încrederea și ascultarea față de Proniatorul său. De aceea, viața sa capătă valențe apostolice. Propovăduirea evangheliei prin exemplul său devine „contagioasă" pentru frații săi: „Stilul misionar al sfântului polonez este caracterizat prin trei momente: comportamentul exemplar care precede cuvântul său, sărăcia și sacrificiul, și dedicarea. A privi pe Hristos, pe Neprihănita și pe Sfântul Francisc poate fi tradus într-o viețuire ce o poate ilumina și pe cea a celuilalt și poate contribui la creșterea dragostei față de Cel Preaînalt. Sărăcia îmbogățește propriul exemplu de viață evanghelică și devine expresia smereniei și încredințării dragostei proniatoare a Domnului. În cele din urmă, dedicarea în activitatea apostolică îl pun pe fratele ostaș sau pe cel credincios, în general, în condiția de a se dărui în mod complet planului pe care Cel Puternic i-l încredințează"[51].

[51] R. di Muro, *Spendersi per amore. La preghiera, l'ascesi e la missione in san Massimiliano Kolbe,* Morolo, 2011, p. 112.

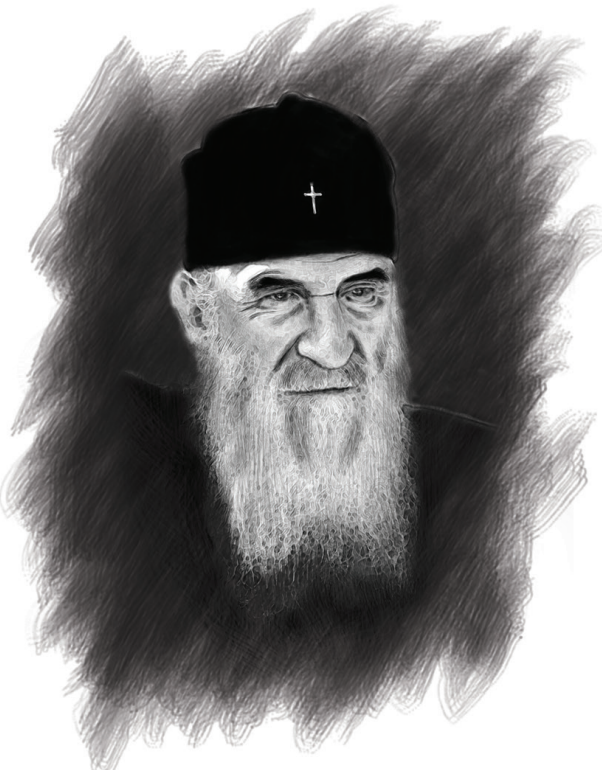

Sfântul Iustin Popovici
și aventura cunoașterii lui Dumnezeu

Sfântul Iustin Popovici a rămas în istoria spiritualității contemporane drept teologul Dumnezeului-om și, în consecință, promotorul unei viziuni teantropice a lumii. În perspectiva sa, singura definiție posibilă a omului se poate enunța doar în lumina lui Hristos, care devine model al omului așa cum a fost proiectat de Dumnezeu. În acest cadru, adevărul creștin nu este un concept filosofic sau o simplă teorie, o învățătură sau un sistem, ci un ipostas teantropic[52] viu – Iisus Hristos. Înainte de întruparea lui Dumnezeu, omul nu putea accede la adevăr, dar, odată cu venirea Sa în lume, Adevărul etern, care este Logosul, intră în lume și deschide calea cunoașterii lui Dumnezeu.

Sfântul Cuvios Iustin Popovici, apologet, dogmatist, patrolog, filosof și monah sârguincios, se naște de praznicul Buneivestiri a anului 1894 la Vranie, în sudul Serbiei, dintr-o familie preoțească de generații, și primește numele specific acestei zile – Blagoje. Ziua trecerii sale la Domnul va fi tot de praznicul Buneivestiri, 85 de ani mai târziu, întâmplare care îl face pe Mitropolitul Amfilohie al Muntenegrului, unul dintre ucenicii săi, să exprime în ziua înmormântării, la modul poetic, că viața cuviosului s-a desfășurat ca boabele unei metanii, între două închinări ale Arhanghelului: „Bucura-te, cea plină-de-har, Domnul este cu tine!". Chemarea la viață într-o astfel de zi va genera testamentul și principiul de bază după care își va desfășura întreaga misiune în ograda bisericii – va fi un neobosit propovăduitor al Evangheliei. Un rol însemnat în educația sa profană și religioasă îl va avea mama sa Anastasia și, probabil, acest lucru va

[52] Theos – Dumnezeu; anthropos – om; de aici teantropic, cu referire la Dumnezeul-om, Iisus Hristos, model al îndumnezeirii omului.

sta la baza rezultatelor excepționale pe care le va obține pe perioada studiilor la Seminarul Teologic „Sfântul Sava” din Belgrad. Devenirea sa teologică și duhovnicească va fi condiționată și modelată și de întâlnirea cu Sfântul Ierarh Nicolae Velimirovici, unul dintre profesorii săi de referință. Foarte devreme se simte atras spre viața monahală, iar modelul după care se va conduce este Sfântul Ioan Gură de Aur. Împlinirea vocației sale va întârzia până în anul 1916 din pricina izbucnirii Primului Război Mondial la care se adaugă și opoziția familiei. După o experiență de infirmier în vremea refugiului din Albania, la 1 ianuarie 1916, va fi tuns în monahism de către Mitropolitul Dimitrie Pavlovici în biserica din Skhodra, primind numele Sfântului Iustin Martirul și Filosoful. Nu întâmplător își alege acest nume, întrucât în întreaga sa teologie va contrapune filosofiei umaniste filosofia ascetică de factură teantropică. Acest lucru este scos în evidență și de subtitlul Dogmaticii sale – „Dreptslăvitoarea filozofie a adevărului”.

Alături de alți studenți sârbi va fi trimis la Academia Teologică de la Petrograd pentru a-și continua studiile. Neîndoielnic, se poate intui în această măsură tentativa de protejare a viitorilor slujitori ai altarului de amenințările războiului. Totul se înscrie în interiorul unei pronii căci, la scurt timp după familiarizarea cu viața duhovnicească din Rusia, studenții sunt trimiși să își continue pregătirea la Oxford. Experiența celor două civilizații devine temelia gândirii sale teologice, care se va concretiza în primă fază în lucrarea „Filosofia și religia lui F. M. Dostoievski”, care ar fi urmat să devină teza sa de doctorat. Aici va trata diferen-

țele dintre umanismul secular și teantropismul ortodox. Va afirma limpede că doar în Hristos, Dumnezeul-om, este posibilă înțelegerea omului și mântuirea lui. Toate tainele cerești și pământești sunt atașate acestui adevăr, toate valorile lumilor pe care omul le poate contempla, toate bucuriile perfecțiunilor pe care omul le poate atinge: „Hristos, în persoana Sa, nu numai că definește adevărul, ci arată și calea către El: cel ce rămâne în cuvântul Său va cunoaște adevărul, iar adevărul îl va face liber (Ioan 8, 32) de păcat și de moarte. În persoana Dumnezeu-omului, Hristos și omul sunt indisolubil uniți. Înțelegerea omului nu este răsturnată, ci este reînnoită, curățită și sfințită. Este adâncită și îndumnezeită, dându-i-se posibilitatea de a cuprinde adevărurile vieții în lumina Dumnezeului făcut om. În Hristos, Adevărul absolut a fost oferit în totalitatea sa într-un mod personal și real. Iată de ce numai El singur, dintre toți cei născuți pe pământ, posedă cunoașterea integrală a adevărului și o poate oferi mai departe”[53].

Își continuă studiile în Grecia unde, în 1926, își susține teza de doctorat cu titlul „Problema persoanei și a cunoașterii după Sfântul Cuvios Macarie Egipteanul”, la Universitatea din Atena. În 1922 este hirotonit ieromonah și se va dedica publicării revistei „Viața creștină”, prin intermediul căreia își dorește reînnoirea vieții duhovnicești în rândul societății sârbești. În 1932 va publica opera sa magistrală – „Dogmatica Bisericii Ortodoxe, dreptslăvitoarea filozofie a adevărului”, lucrare care, printre altele, îl va propulsa la catedra universitară până în 1941, când Universitatea din Belgrad va fi

[53] Cr*edința Ortodoxă și viața în Hristos*, trad. prof. Paul Bălan, Editura Bunavestire, Galați, 2003, p. 52-53.

închisă. Cinci ani mai târziu va fi arestat de autoritățile comuniste, iar din 1948 până la moartea sa va petrece ca simplu călugăr în Mănăstirea Celie, sub supravegherea organelor de securitate, dar într-o permanentă nevoință aspră. Viața sa ascetică însoțește truda la cele douăsprezece volume ale „Vieților Sfinților" și finalizarea „Dogmaticii", manifeste autentice într-o societate supusă presiunilor regimului ateu pe care, în mod virulent, Părintele Iustin le denunță. Trece la cele veșnice în ziua în care împlinește 85 de ani, la 25 martie 1979. La 29 aprilie 2010, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Sârbe îl va canoniza cu ziua de prăznuire 1 iunie.

Studiul filosofiei capătă importanță pentru Părintele Iustin în contextul teoriei cunoașterii lecturată în cheie practică. Nu își dorește câtuși de puțin să fie original, ci urmărește să calce pe drumul sigur bătătorit de experiența vie a Bisericii. De aceea se afiliază Părinților care vorbesc eminamente de o cunoaștere directă și o simțire aievea a lui Dumnezeu – Sfântul Macarie cel Mare, Sfântul Isaac Sirul și Sfântul Simeon Noul Teolog. Pe această linie, face diferență clară între cunoașterea filosofilor, bazată exclusiv pe rațiune și cercetare, și cunoașterea sfinților, care se realizează prin experiența ascetică și adumbrirea harului. Adevărul nu este simplu un obiect, ci este un subiect viu, este o cale, un țel și un „partener" în aventura cunoașterii. De aceea, potrivit epistemologiei sale, a cunoaște înseamnă a avea acces la viața lui Dumnezeu, prin comuniunea cu Dumnezeul-om în Biserică, dobândind „mintea lui Hristos": „Omul care dorește să cunoască adevărul

trebuie să se facă una cu Dumnezeu-omul Hristos, să devină un singur trup cu El și să ajungă membru al Trupului Său divino-uman, Biserica (Efeseni 5, 30). Ajungând astfel, unul ca acesta dobândește „mintea lui Hristos" (1 Corinteni 2, 16), gândind, viețuind, simțind întru Hristos, ajungând astfel la o cunoaștere integrală a Adevărului"[54]. Pentru a ajunge la o cunoaștere duhovnicească, omul are nevoie să-și vindece organele cognitive, căci păcatul este un accident care aduce cu sine o anumită asprime și insensibilitate care întunecă procesul înțelegerii. De aceea, procesul cognitiv este, în același timp, unul ascetic, căci păcatul și patima treptat trebuie înlocuite cu virtutea ce reprezintă sănătatea sufletului. Această transformare este rezultatul intervenției directe a harului dublată de sârguința omului în bine. Pe linia celor trei Părinți evocați, Sfântul Iustin vorbește despre trei etaje ale cunoașterii – contra naturii, expusă falsului, din pricina patimilor care există; naturală, legată de cele senzoriale, materiale, bazată pe rațiune; și supranaturală sau duhovnicească, care se referă la descoperirea tainelor Duhului Sfânt. Dincolo de cunoaștere este vederea luminii Sfintei Treimi sau Împărăția lui Dumnezeu înlăuntrul omului (Luca 17,21).

Pentru Sfântul Iustin, întreaga viață duhovnicească este o aventură cognitivă, ce presupune asceza trupească, sufletească și noetică. Adevărul nu se descoperă decât celui care atinge curăția întregii firi. Epistemologia ortodoxă, ce presupune lucrarea ascetică și adumbrirea harului, este singura reală, vie și completă și se realizează

[54] *Credința Ortodoxă și viața în Hristos*, p. 53.

în persoana Dumnezeului-om. Acesta este și testamentul cel mai prețios pe care ni-l lasă: „În El, adevărul devine în mod obiectiv imanent și prezintă o realitate istorică imediată și veșnic vie. Pentru a și-o impropria, pentru a face din aceasta o imanență subiectivă, este esențial ca omul, prin practicarea virtuților, să-L facă pe Domnul Iisus Hristos sufletul sufletului său, inima inimii sale și viața vieții sale”[55].

[55] *Credința Ortodoxă și viața în Hristos*, p. 76.

Maica Gavrilia Papaiannis
și ecumenismul spiritual

La întrebarea pe care Maica Gavrilia o primea adeseori despre popoarele „țărilor dinainte de Hristos": „De ce îi considerați pe indieni sau pe musulmani sau evrei ca fiind de-ai dumneavoastră?", răspundea la modul cel mai firesc și simplu: „Pentru că Îl văd pe Hristos în ei... Mulți dintre ei acționează ca și cum ar fi călăuziți de Duhul lui Dumnezeu"[56]. Tocmai de aceea a fost caracterizată malițios și restrictiv, de unele persoane incapabile să o înțeleagă, drept „ecumenistă" sau „nonconformistă". Însă atitudinea acestei personalități duhovnicești contemporane era generată de experierea „poruncilor lui Hristos ca iubire și nu ca nevoință!", pentru că „L-a iubit pe Domnul și L-a văzut în orice față omenească și L-a slujit în orice suferind întâlnit în cale"[57].

Se naște în anul 1897, într-o familie înstărită din vechiul Constantinopol și, în urma tragicului „schimb de populație" din 1923, a fost nevoită să se mute la Tesalonic. Deși i se deschid largi perspective carieristice (fiind a doua femeie admisă la o universitate grecească), ea alege, potrivit chemării interioare, să slujească lui Hristos și semenilor: pleacă în Anglia cu doar o liră in buzunar, pentru a studia Chiropodia și Psihoterapia. În 1947 își deschide un cabinet, unde îi tratează gratuit pe cei săraci. După terminarea celui de-al Doilea Război Mondial, se întoarce în Grecia și, la Atena, își deschide un cabinet de psihoterapie. Anul 1954 este momentul de cotitură din parcursul său spiritual, marcat de moartea mamei sale. Atunci a retezat și

[56] *Maica Gavrilia – asceta iubirii*, Editura Episcopiei Giurgiului, 2014, p. 7.

[57] Maica Siluana Vlad, *Un model de admirat*, în „Maica Gavrilia – asceta iubirii", p. 5.

ultima legătură care o mai ținea atașată de viața firească pământească: „Dintr-o dată am murit... pentru lume. Singura cale care era deschisă în fața mea acum mă îndemna să fac pasul decisiv: Du-te, vinde averea ta, dă-o săracilor; după aceea, vino și urmează-Mi. Dar unde? Chemarea a venit cu totul neașteptat: India... Aceasta era destinația mea”[58].

În India a ajuns doar cu îmbrăcămintea de pe ea și cu o Scriptură. Aici va sluji leproșilor și săracilor din spitale și așramuri. În tot acest timp, deși în contact direct cu guruții hinduși sau cu misionarii protestanți și catolici, n-a încetat să fie un martor fidel al credinței sale ortodoxe, replicând mereu: „Ortodoxia este lauda mea!”. După cinci ani petrecuți in India, în 1959, intră în Mănăstirea Sfintelor Surori Maria și Marta din Betania. Canonul rânduit de părintele său duhovnicesc Ioan prevedea doar lectura Evangheliilor și a „Scării” Sfântului Ioan Scărarul, lucru pe care îl face cu ușurință, cunoscând greaca veche. Patru ani mai târziu, sora Gavrilia primește schima mică, de la Părintele Amfilohie Makris în Patmos.

În cele doua decenii ce vor urma, monahia Gavrilia va alterna viața contemplativă din mănăstire cu un an de slujire misionară în Africa Răsăriteană și cu alți trei ani înapoi in India, alături de Arhimandritul Lazăr Moore, asistându-l la traducerea Psaltirii și a Sfinților Părinți în limba locală, la Uttar Prades. Părintele Sofronie de la Essex a rugat-o, tot în această perioada, să primească stăreția mănăstirii sale de maici, dar n-a acceptat.

Cei din urmă treisprezece ani de viață i-a petrecut în Grecia natală, mai întâi nevoindu-se

[58] *Maica Gavrilia – asceta iubirii*, p. 50.

într-un mic apartament din mijlocul Atenei (unde petrecea jumătate de zi în rugăciune, iar cealaltă jumătate povățuind și vindecând mulțimile de oameni care o vizitau), apoi, pentru mai puțin de un an, în Mănăstirea Sfântului Nectarie din Eghina. Ultimii doi ani de nevoință și-i va petrece într-o sihăstrie în insula Leros. Aici va primi, în 1991, schima mare din mâinile Părintelui Dionisie de la Schitul athonit Sfânta Ana Mică. În anul următor, în ziua de 28 martie, va trece la cele veșnice. Pentru cei apropiați, acest moment a reprezentat o fereastră prin care au putut să privească înspre malul celălalt, unde era bucurie, era viață, așa cum fusese și petrecerea pământească a cuvioasei.

Dacă ar fi să încercăm să identificăm acele virtuți majore care au animat viața duhovnicească a Maicii Gavrilia, cred că le-am putea sintetiza în trei. Pornind de la definiția lui Dumnezeu drept iubire, făcută de Sfântul Ioan Evanghelistul, și parcursul pământesc al maicii Gavrilia a fost un imn închinat dragostei divine și o ***ardere de tot***, „un holocaust" închinat iubirii. Printre multele manuscrise găsite de către cei care s-au ocupat de biografia sa, se numără și un poem, care pare să descrie un itinerariu al inițierii în ascetismul iubirii, urmat cu încredere și consecvență, indiferent de geografia locului sau de configurația religioasă.

„Tu m-ai prezentat prietenilor pe care nu îi cunoșteam
Tu m-ai adăpostit în case care nu îmi aparțin
Tu ai adus aproape ce era departe și ai făcut dintr-un străin un frate
Oriunde mă vei călăuzi,
Tu, Același ești,

Singurul tovarăș al vieții mele nesfârșite,
Care de-a pururi îmi legi inima
Cu lanțurile bucuriei a tot ce mi-e necunoscut.
Atunci când omul Te cunoaște, nimeni nu-i e străin
Și nici o ușă nu-i închisă
O, împlinește-mi ruga să nu pierd niciodată
Fericirea atingerii unuia în îmbrățișarea celor mulți"[59].

Dincolo de erudiția și talentul său în spațiul lingvistic, la nivel duhovnicesc, maica Gavrilia cunoștea foarte bine cele cinci „limbi" ale ecumenismului spiritual: zâmbetul, lacrimile, atingerea, rugăciunea și dragostea. „Cu aceste limbi poți călători în jurul lumii și toată lumea este a ta. Îi iubești pe toți la fel – indiferent de religie sau naționalitate, indiferent de orice. Poporul lui Dumnezeu este pretutindeni..."[60]

În al doilea rând, așa cum deja am anticipat, alături de dragoste și ca efect al acesteia, ***bucuria*** era un ingredient esențial pentru întreaga sa lucrare. Bucuria era un dar al Domnului care venea ca efect al harului – „bucuria Mea să rămână în voi". Modalitatea de o a trăi ca un eveniment permanent era legată de rugăciunea și compătimirea la unison împreună cu ceilalți, însoțite de mulțumirea în fața lui Dumnezeu pentru toate cele ce se întâmplă. Când omul va iubi cu dragostea lui Dumnezeu și nu va mai judeca pe nimeni, ci îi va vedea pe toți ca unii care îl așteaptă pe Hristos, „cu bucurie, va primi bucuria lui Dumnezeu și o va da altor persoane... și vom începe să spunem: mulțumesc, mulțumesc, mulțumesc! Și vom dansa de bucurie"[61].

---

[59] *Maica Gavrilia – asceta iubirii*, p. 11.
[60] *Maica Gavrilia – asceta iubirii*, p. 290.
[61] *Maica Gavrilia – asceta iubirii*, pp. 345-346.

Din iubirea pe care o nutrea, însoțită de bucuria lui Hristos, s-a înflăcărat și a devenit un ***misionar*** acolo unde oamenii Îl așteptau pe Hristos și, deși, poate, inconștienți de prezența Lui, lucrau virtutea sub oblăduirea Duhului Sfânt. Principiul misionar pe care îl stabilește se rezumă la calitatea și cantitatea de iubire pe care o dăruiește cineva, tuturor celorlalți, fără discriminare. Pentru ea, cea mai eficientă metodă de predare a Evangheliei era a iubi și a fi iubit. Nu forța calea nimănui, ci Îl lăsa pe Dumnezeu să i-o arate, ea doar se ruga.

Trecerea sa prin lume a fost discretă, dar a lăsat urme adânci în conștiința multora. Amintirea sa reverberează asemeni unui ecou: *Iubește și urmează-I!* Viața sa este o chemare continuă și o certitudine că Dumnezeu își păstrează și acum aleși care nu și-au plecat genunchii în fața zeilor acestei lumi secularizate și care trăiesc Evanghelia la fel de autentic și responsabil ca în vechime. Iar testamentul său prețios ne invită la un exercițiu de imitare: „Când voi pleca din această lume, așa cum o barcă nu lasă nici o urmă pe suprafața apei în trecerea sa, tot așa nici eu nu voi lăsa nici o urmă... Nu am mustrări de conștiință... Asta e nepătimirea. El mă conduce pe cale, iar eu Îl urmez, privind minunile Sale. Sunt doar un spectator". În consecință, „Viața ei... este chemarea Lui... chemarea ei... Alegerea este a noastră"[62].

[62] *Maica Gavrilia – asceta iubirii*, p. 624.

Pier Giorgio Frassati

un model pentru tinerii veacului XXI

În anul 1922, tânărul Pier Giorgio Frassati, un student activ în universitatea și în Biserica torineză, din dorința de a-L imita pe Hristos, adresându-se tinerilor, scria lucrul următor: „În acest timp de încercare pe care Biserica noastră îl trece, noi, studenții, avem o datorie importantă de împlinit: ***formarea noastră personală***... Trebuie să ne pregătim în lupta ce ne stă înainte pentru a ne împlini misiunea și a da țării noastre, într-un viitor nu prea îndepărtat, zile mai fericite și o societate sănătoasă din punct de vedere moral. Dar, în acest scop, avem nevoie de o rugăciune constantă pentru a primi harul lui Dumnezeu fără de care toate eforturile noastre sunt sortite eșecului. Mai avem nevoie de un spirit de organizare și de disciplină, pentru a fi pregătiți, la momentul potrivit și, în cele din urmă, se mai cere sacrificiul pasiunii noastre și sacrificiul personal, fără de care nu putem să ne împlinim scopul”[63].

Într-un timp în care se resimte o criză a modelelor, tânărul entuziast Pier Giorgio Frassati se remarcă prin dragostea profundă față de Hristos, dorința de a-i sluji pe cei în nevoie și misiunea de a face prezent spiritul evanghelic în spațiul social și politic. Se naște la Torino, pe 6 aprilie 1901, într-o familie nu tocmai credincioasă, tatăl său, Alfredo Frassati, fiind un declarat agnostic, director al ziarului liberal „La Stampa” și om politic deopotrivă, într-o anumită perioadă ambasador în Germania, iar mama sa, Adelaide Ametis, un pictor cunoscut.

Pier Giorgio și-a asumat o viața religioasă interioară, lucru pe care îl mărturisea mereu în grupul de prieteni. În 1918 intră în Societatea Sfântului

[63] Torino, 1922.

Paul de Vincent și acolo se dedică slujirii săracilor și a celor defavorizați. Se hotărăște să devină inginer minier pentru a-L sluji pe Hristos printre cei ce munceau departe de lumina soarelui. Un spirit comunicativ și ușor ironic printre prietenii săi, era perceput drept un ferment de entuziasm, reușind să coaguleze în jurul său tineri de la diverse facultăți. Studiul academic, dublat de o prezență activă în spațiul social și de o susținută activitate sportivă, reprezentau cele trei dimensiuni ale vieții sale zilnice, construite pe principiul unei credințe fervente, descrise drept acțiunea de apărare a unui patrimoniu spiritual și a luptei pentru un adevăr veșnic.

În anul 1919 intră în Federația Studențească Catolică, promovatoare a unei spiritualități creștine active pe principiul – dragostea creștină trebuie să fie dublată de o reformă socială. În 1922 se alătură ordinului dominicanilor laici, luându-și numele Girolamo, după eroul și modelul său de multă vreme, un misionar și un predicator recunoscut – Girolamo Savonarola. Dacă cineva dorea să îl felicite pentru numele primit, le replica: „De-aș putea reuși să îl imit în virtute și luptă!"

În același timp, era și un sportiv activ și se găsea mai mereu în centrul activităților studențești. Iubea foarte mult munții și practica alpinismul. De aceea și spiritualitatea pe care o trăia era condiționată de „privirea spre înălțime", oferită de experiența de pe culmile munților. Deși protectorul său era un predicator, Pier Giorgio nu era un mărturisitor de la amvon, ci viața sa interioară, însoțită de generozitatea sa nativă, umorul bun și bunătatea sa firească, îi făceau cunoscută prezența și îi ofereau

o putere de convingere seducătoare pentru cei ce trăiau în jurul său. Resursa spirituală pentru o astfel de viață era evlavia sa deosebită față de Sfânta Euharistie, participând zilnic la Sfânta Liturghie, cu o perioadă de pregătire, urmată de un timp dedicat meditației liturgice. Preocuparea sportivă era condiționată de participarea înainte și după la Sfânta Liturghie. Atât Liturghia din biserică, cât și liturghia creației aveau același scop – să îi ridice privirea spre o altfel de realitate, unde să admire măreția lui Dumnezeu.

A fost numit „omul celor opt fericiri", pentru că a întrupat în viața sa cotidiană, fără nimic spectaculos, spiritul hristic al fericirii creștine. Acesta este și testamentul pe care ni l-a lăsat. Legat de smerenie, Pier Giorgio va spune: „Credința dată la botez îmi sugerează ideea că prin noi înșine nu putem face nimic; dar, dacă îl avem pe Dumnezeu în centrul acțiunilor noastre, ajungem la țelul propus. O conștientizare a vulnerabilității fără Dumnezeu este urmată de o viața plină de renunțări și sacrificii (plânsul după Dumnezeu) în fața unei eterne bucurii cerești. Blândețea reprezintă soluția în fața unei lumi violente și pline de ură. Dragostea și pacea lui Hristos stau la baza unei frățietăți propovăduite de evanghelia Domnului Hristos. Setea de dreptate este lecturată de Pier Giorgio drept slujirea celorlalți cu propriile resurse. Și acest lucru determină sănătatea noastră sufletească. Milostenia manifestată în slujirea fratelui reprezintă dovada că dragostea lui Hristos locuiește în noi și siguranța că suntem creștini de vocație. Curăția inimii ne plasează în fața lui Dumnezeu, devenind colaboratorii Săi apropiați pe pământ.

Prietenia pe care a practicat-o mult se construiește pe o atitudine pașnică, ca răsfrângere a păcii lui Hristos în lume. În cele din urmă, de vreme ce pornim pe calea Împărăției, lupta pentru adevăr și păstrarea unui patrimoniu spiritual fac diferența dintre existență și supraviețuire. Cel care își dorește să „trăiască" și nu doar să „supraviețuiască" își pregătește sufletul pentru luptă. La capătul drumului se află o societate sănătoasă din punct de vedere spiritual, dobândită printr-un exercițiu moral-ascetic și o lucrare constantă a rugăciunii, și o Împărăție a bucuriei și dragostei eterne.

La doar 24 de ani, Pier Girogio se îmbolnăvește de poliomielită, dobândită de la cei pe care îi îngrijea, boală care îi va provoca moartea la scurtă vreme. La înmormântarea sa, familia socotea că o să vină cei apropiați pentru a-și manifesta compasiunea. Dar străzile orașului s-au umplut de cei pe care i-a slujit mai bine de șapte ani, ca o consacrare a misiunii sale pe pământ și, în consecință, ca o confirmare a sfințeniei vieții sale în toată concretețea ei. Aceștia au fost și cei ce au demarat procesul său de canonizare către arhiepiscopul de Torino. Procesul a fost deschis în 1932, iar în 1990 Pier Giorgio Frassati a fost declarat „fericit" de către Papa Ioan Paul II, cu ziua de prăznuire 4 iulie.

Se va afirma pe bună dreptate că Pier Giorgio a întrupat în propria sa viață cuvintele Sfântului Apostol Petru: „Pe Domnul, pe Hristos, să-L sfințiți în inimile voastre și să fiți gata totdeauna să răspundeți oricui vă cere socoteală despre nădejdea voastră" (1 Petru 3,15). În acest fel a devenit un martor viu și un apărător curajos a acestei speranțe în numele tinerilor creștini ai secolului al douăzecilea.

Papa Ioan Paul II va sublinia limpede acest lucru: „La o privire superficială, Pier Giorgio Frassati, un tânăr modern și plin de viață, nu prezintă nimic extraordinar. Dar tocmai acest aspect reprezintă dimensiunea originală a virtuții sale, care invită la reflecție și împinge la imitare. În el credința și evenimentele zilnice se împreunează în mod armonios, iar adeziunea la Evanghelie se traduce în atenția plină de dragoste față de cei în nevoie, într-o creștere continuă până în ultimele zile de boală, care îi va provoca moartea. Acesta aduce mărturie arătând că sfințenia este posibilă pentru toți și că doar revoluția dragostei poate aprinde în inimile oamenilor speranța unui viitor mai bun”[64].

[64] *Beatificazione di Pier Giorgio Frassati. Omelia di Giovanni Paolo II*, 20 Mai 1990.

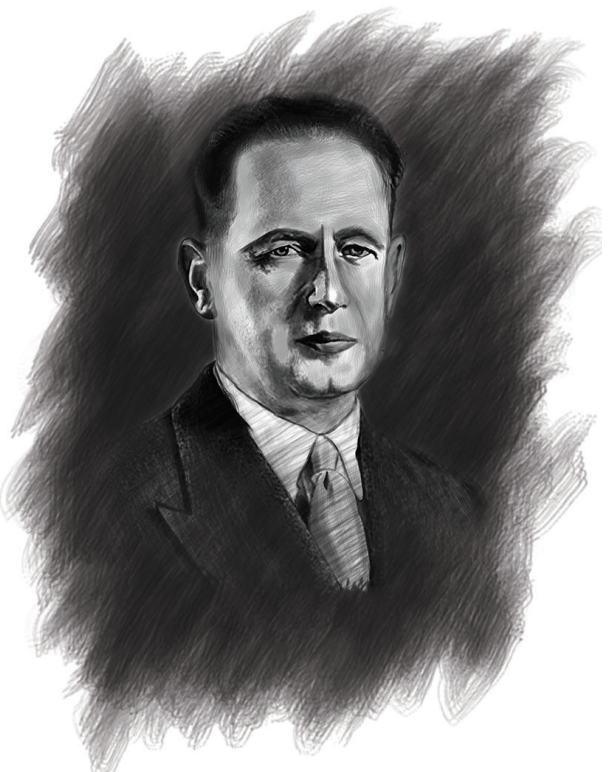

Dag Hammarskjőld
om politic și mistic al credinței

Această personalitate de excepție, ca puțini înainte de el, a reușit să unească în misiunea sa credința personală și implicarea politică, evitând atât să fie un idealist efervescent, cât și un banal realist. Credința sa religioasă, caracterizată printr-o angajare politică practică, dovedește că nu există un real conflict între viața privată și viața publică. El sugerează o legătură de esență între comuniunea personală cu Dumnezeu, prezența lui Dumnezeu în lumea profană (spațiul public) și identificarea Sa în parcursul acesteia.

Dag Hammarskjőld, al doilea Secretar General al Națiunilor Unite (1953-1961), a fost un diplomat, un economist și un autor. A fost cea de-a doua persoană în istorie care a primit premiul Nobel pentru pace postum. Președintele Kennedy l-a numit pe bună dreptate „cel mai mare om politic al secolului". În spațiul religios, opera sa „Markings" (Marcaje) l-a descoperit postum ca un om cu o viziune mistică. În concepția sa, politica contemporană nu poate ignora caracterul transcendent al lumii și dimensiunea spirituală a existenței umane.

Se naște în anul 1905, în Jőnkőping, Suedia, dar își petrece copilăria, în cea mai mare parte, în Uppsala, într-o familie de oameni politici, tatăl său, Hjalmar, ocupând poziția de Prim-ministru al Suediei (1914-1917). Obține licența în Filozofie și masterul în Drept la Upsalla, iar în anul 1934 obține titlul de doctor al universității din Amsterdam cu o teză în domeniul bancar (*Răspândirea sectorului de afaceri*). Își începe cariera în domeniul bancar și continuă în spațiul politic (între anii 1951-1953 ministru fără portofoliu). În anul 1953 devine cel

mai tânăr Secretar General ONU, iar un an mai târziu devine membru al Academiei suedeze.

În această poziție, Hammarskjőld a fost chemat să promoveze o etică globală, în cazul său, generată de experiența sa mistică, pe care o definește: „întotdeauna *aici* și *acum* – în acea libertate care presupune o distanță, în acea tăcere născută din liniștire. Aceasta este libertatea în mijlocul acțiunii, o liniștire în mijlocul celorlalți... În lumea noastră, calea sfinteniei trece în mod obligatoriu prin spațiul acțiunii"[65]. Metodologia pe care o promovează Hammarskjőld vizează inovarea discursului politic cu dimensiunea spirituală a Celuilalt și a importanței cunoașterii de sine. Și de aici, misiunea sa este limpede – „a servi, ca un slujitor civil internațional... activ ca un instrument, un catalizator, sau cel care inspiră" (§7, p. 270). Deține această funcție până la moartea tragică din toamna anului 1961, într-un accident aviatic în Ndola, Zambia de astăzi, în condiții neelucidate.

Mistica de care se simte atras și care îi generează un comportament social-politic în consecință este una *a credinței*, așa cum el însuși o numește, opunând unei contemplații pasive, o lucrare activă a slujirii tainei celuilalt. În concepția sa religioasă, „călătoria cea mai lungă este cea interioară" (§54, p. 54), iar trecerea de la contemplația personală la implicarea socială este descrisă drept calea de la credință (cu mentalitatea unui tipic protestant) la iubirea creștină (*agape*).

Dacă ar fi să intuim un parcurs spiritual în opera sa, am putea identifica cinci etape fundamentale, chiar dacă într-un mod subiectiv. Potrivit unui

[65] Bernhard Erling, *A Reader's Guide to Dag* Hammarskjőld'a Waymarks, St Peter, Minnesota, 2010, § 65, p. 146.

adagiu patristic consacrat – creștin deplin este cel care știe să trăiască nu doar viața, ci mai ales moartea (§9, p. 10) – Hammarskjőld propune un itinerariu religios care pornește de la întâlnirea cu moartea, ca mijloc de salvare, căci, potrivit Mc. 8, 35-36, a-ți pierde viața pentru celălalt devine mijloc de mântuire. În consecință, cea de-a doua etapă vizează eliberarea de sine însuși, asemenea unui prizonier, pentru care nu există portiță de ieșire. Din perspectivă spirituală, prizonierul este cel care nu dă, ci doar dorește să posede pe alții, pentru a-i folosi drept mijloace. „Plăcerea ego-ului are un aspect de lăcomie... dragul meu de mine – trup și suflet – tu îmi faci mare plăcere! Străduința de a păstra plăcerea de sine în sine creează în jurul eu-ului un cerc frigid care devorează încet calea spre interior" (§22, p. 39). Dar, atâta timp cât omul nu se eliberează de propria-i plăcere, nu se eliberează nici de imaginea „unui Dumnezeu, care trece pe deasupra... în care te înspăimânți zi după zi". Și se refugiază în deșertul muncii, sau chiar al lecturii, studiului, în închisoarea solitudinii unui „eu" invincibil. În schimb, când omul se descoperă nu doar ca o realitate socială, personală, ci mai ales metafizică, se întâlnește cu Dumnezeu: „Nu eu, ci Dumnezeu în mine" (§6, p. 98), lecturând într-o manieră personală cuvintele pauline 1 Co. 15,10 sau Gal. 2,20. În aceeași line va spune: „Eu sunt vasul. Băutura este a lui Dumnezeu și Dumnezeu este cel însetat" (în legătură cu 1 Co. 4,7). Acest moment marchează cea de-a treia etapă.

Omul se vede în oglindă în întâlnirea cu Dumnezeu și i se revelează misterul identității personale. Dincolo de fantasma socială convențională,

omul înțelege că are foame de comuniune umană și recunoaște în înfățișarea celorlalți propria sa experiență. Descoperă că este, mai înainte de orice, persoană: „ El caută fiecare față. Dar cei care trec fără însuflețire pe trotuarele străzilor gri sunt toți ca și el: atomi în care radioactivitatea este stinsă și energia și-a legat veșnicul său circuit în jurul a nimic" (§5, p. 21). Și în consecință, definiția care i se potrivește cel mai bine omului, dincolo de invidia, superbia și pofta care îl caracterizează în viața profană, se referă la vocația sa sacrificială: „Omul este nostalgie. Chiar și nostalgia Crucii" (§44, p. 50). Moartea nu trebuie să fie banală, ci doar smerită și lipsită de orice dorință de autoafirmare. Pentru Hammarskjőld unitatea divino-umană a lui Hristos nu se evidențiază în procesul metafizic al întrupării, ci în decizia de a Se sacrifica pentru ceilalți necondiționat. În existența sa caută un motiv pentru a muri. Și, paradoxal, doar în clipa când l-a găsit, viața capătă un sens – acela de a nu fi singur (20, p. 92). Aici vorbim de cea de-a patra etapă.

Ultima etapă se referă tocmai la experiența mistică, exprimată într-un limbaj accesibil și mai puțin teologic: „Nu eu, ci Dumnezeu în mine... abandonat în mâinile lui Dumnezeu și liber față de oameni (6-7, p. 98), „odată ce m-ai înfierat, oh Vânătorule. Acum în furtuna Ta și către scopul Tău" (33, p. 203). Avem de-a face limpede cu un om a cărui viață „a fost sechestrată" de o intervenție directă supranaturală, pe care el o numește „Bucurie", „Vânt proaspăt", „Viață", „Super-eu", și o alegere directă, într-un mod foarte tangibil: „Tu/ pe Care eu nu Îl cunosc/ dar cui aparțin,/ Tu/ pe Care eu nu Îl înțeleg/ dar Care m-ai dedicat

destinului meu, /Tu...” (13, p. 275). Dumnezeu se descoperă în tăcere unei inimi curate, capabilă să-L vadă, smerită, capabilă să-L audă, iubitoare, capabilă să-I slujească și încrezătoare, capabilă să-L experieze (13, p. 275).

Jurnalul său spiritual exprimă trei idei majore despre viața sa interioară. Mai întâi, îl revelează ca o persoană pregătită să-i răspundă afirmativ oricui, când vine vorba despre sensul vieții (interpretarea personală a 2 Cor. 1,19 – „În Hristos rezidă acel *da*). Cel de-al doilea element se referă la curajul vieții, al itinerariului zilnic pas cu pas, cu ineditul și banalul său, dar, mai ales, cu aventura spirituală pe care ne-o propune. Și, în sfârșit, chemarea pătimirii în exigența unei smeriri absolute, care exprimă singurul mod de slăvire al omului[66].

Pentru Dag Hammarskjőld, unirea cu Dumnezeu se verifică doar la nivelul credinței, ca „unire a sufletului cu Dumnezeu”, care se identifică în mod fundamental cu parcursul existențial al lui Iisus Hristos. Acel „da” a lui Iisus, unit cu voia Tatălui, devine model de imitat în unitatea divino-umană realizată în cei care Îi urmează. Mântuirea acestei lumi din moarte se realizează în chipul lui Hristos ca auto-dăruire și se actualizează în omul religios, care se pune el însuși în slujba celorlalți.

[66] Karlmann Beyschlag, „Dag Hammarskjőld”,în *Grandi Mistici dal 300 al 1900*, EHD Economica, Bologna, 2003, p. 509.

Faustina Kowalska
secretarul” milei dumnezeiești

În jurnalul său spiritual Faustina Kowalska scria lucrul următor: „Iisuse al meu, fiecare dintre sfinți reflectă una dintre virtuțile Tale; eu îmi doresc să oglindesc inima Ta plină de milă. Îmi doresc să o laud. Fă ca inima Ta, Iisuse, să se imprime în inima și în sufletul meu ca o pecete, și aceasta să fie semnul meu pentru viața de acum și cea viitoare”[67]. Semnul despre care vorbea l-a și primit și întreaga sa viață s-a derulat între contemplarea dragostei dumnezeiești și manifestarea milei lui Hristos către frații Săi prea mici.

Se naște în ziua de 25 august 1905, în orașul Glogowiec din Polonia, într-o familie de condiție modestă, al treilea copil din cei zece. Va primi numele de botez Elena în biserica din Swinice Warckie. Din pruncie simte atracție față de rugăciune și o sensibilitate deosebită față de slujirea celor în dificultăți. Un moment de referință din itinerariul său biografic a fost primirea împărtășaniei la vârsta de nouă ani, când, așa cum va spune mai târziu, a primit vizita „Oaspetelui divin”, care a rămas acolo pentru totdeauna.

La vârsta de 16 ani, din pricina stării de sărăcie, este nevoită să părăsească căminul părintesc și să lucreze la casele celor înstăriți, pentru a se întreține pe sine și familia sa. Pe 1 august 1925, când împlinea vârsta de 20 de ani, intră, nu întâmplător, în mănăstirea închinată Fecioarei Maria a Milei, a cărei regulă de viețuire va reflecta principiul său de viață și mandatul de care se va simți condusă mai târziu – va deveni „secretarul” milei dumnezeiești. Acolo primește numele Maria Faustina. Va

[67] *Diario. La misericordia divina nella mia anima*, Vatican, 2004, n. 1242.

petrece în slujire și obedienţă ca bucătar, portar sau grădinar în această comunitate peste 13 ani, în Cracovia, Plock și Vilnius. Prioritățile sale spirituale s-au concentrat pe două direcții – manifestarea unei evlavii speciale față de Maica Domnului a milei divine și participarea deplină și conștientă la viața liturgică a mănăstirii.

În tot acest răstimp, se bucură de mari daruri din partea lui Dumnezeu, ca rezultat al smereniei de care dădea dovadă și de încrederea fiască pe care o manifesta față de Hristos. Resimte deplin comuniunea cu Hristos, îngerii și sfinții Săi, și solidaritatea cu cei în suferință. Cu o luciditate duhovnicească remarcabilă, mărturisește limpede primatul unirii cu Hristos, dincolo de practicile ascetice, urmate de diverse daruri spirituale. Va scrie în jurnalul său lucru următor: „Nici revelațiile, nici extazul, sau darurile oferite unui suflet nu îl fac pe acesta desăvârșit, ci, mai degrabă, unirea intimă a sufletului cu Dumnezeu. Aceste daruri sunt doar ornamente ale sufletului, dar nu constituie esența lui, nici desăvârșirea. Sfințenia mea și desăvârșirea constau în unirea intimă a voinței mele cu cea a lui Dumnezeu (n. 1107).

Spiritualitatea sa este de la un capăt la altul hristocentrică, cu un accent deosebit pe chenoza lui Hristos și, în consecință, dorința de a-l imita și a-L oglindi în viața personală. La un moment dat, Hristos i se arată într-o vedere minunată sub chipul unui sărac umil, confirmându-i vocația sa contemplativă și caritativă în drumul către desăvârșirea evanghelică. În octombrie 1936, în același jurnal, în duhul tradiției monahale vechi, va exprima legătura dintre Hristos cel smerit și slujirea aproa-

pelui, manifestată atât la nivelul milei teologice atotcuprinzătoare, cât și a milostivirii practice, în slujba celor în nevoie: „În timpul Liturghiei, am primit o așa ardoare interioară a dragostei lui Dumnezeu pentru mântuirea sufletelor celorlalți, încât nu reușesc să o exprim. Simt că sunt numai foc, care va lupta împotriva oricărui rău prin arma milei. Ard de dorința de a mântui sufletele... Îmi doresc ca fiecare suflet să se bucure de mila lui Dumnezeu, pentru ca fiecare să experieze efectele acestei mile. Sfinții din cer adoră mila divină" (n. 745-746). Iar mila divină se manifestă în trei nivele: prin acte de milostenie, prin cuvânt și, mai ales, prin rugăciune, care depășește spațiul fizic (n. 163).

Sunt două elemente de observat în regula vieții sale spirituale – o cale ascetică și chenotică pe urmele lui Hristos, dublată de o trăire deplin încrezătoare în ajutorul lui Hristos. Este ceea ce numim credința „filiației duhovnicești". Se simte mesagerul, „secretarul", unei astfel de imagini a lui Dumnezeu în lume (n. 1558) și, de altfel, jurnalul său se naște într-un astfel de context: „Secretar al tainei lui Hristos celei mai profunde – sarcina ta este aceea de a face cunoscută mila dumnezeiască spre folosul tuturor celor ce vor citi aceste rânduri și vor avea curajul să se apropie de El" (n. 1693).

Misiunea sa a fost sintetizată în trei direcții majore: mai întâi aceea de a reaminti lumii adevărul Sfintei Scripturi despre imaginea unui Dumnezeu milostiv care-și dăruiește gratuit și cu mărinimie dragostea Sa lumii întregi. În consecință, cea de-a doua direcție vizează exprimarea unei evlavii speciale vizavi de formele concrete ale milei divine față de lume, manifestate în rugăciuni și mijlociri

speciale. Și, în al treilea rând, transformarea acestei căi duhovnicești în principiu misionar, în lumea contemporană, cu o atenție deosebită față de cei în situații dificile.

Ceea ce impresionează nu este caracterul exterior, fastuos, vizibil al vieții sale spirituale, ci tocmai discreția cu care a trăit taina hristică în viața zilnică, în tăcere, fără nimic spectaculos și totuși la nivel excepțional. A făcut dintr-o viață aparent banală, monotonă și insignifiantă o șansă de întâlnire cu Hristos, Cel care le înnoiește pe toate. Într-o lume în care, lipsind ineditul, spectaculosul, exoticul, nimic nu ne mai însuflețește, Faustina Kowalska îi arată omului actual că, printr-o viziune spirituală asupra lumii, dublată de o viața liturgică angajată, omul poate să transforme evenimentele banale în „întâmplări" fericite, șanse de întâlnire cu Hristos, arhitectul însuși a unei vieți depline, fericite, în contactul nostru zilnic cu cei de lângă noi.

Sora Maria Faustina va trece la Domnul la doar 33 de ani, în ziua de 5 octombrie 1938, la Cracovia, în urma unor suferințe dureroase provocate de tuberculoză. În anul 1992 va fi beatificată de către Biserica Apuseană, iar opt ani mai târziu canonizată.

În memoria spiritualității contemporane a rămas ca misionar al milei dumnezeiești, atitudine generată de o maturitate duhovnicească confirmată de întâlnirea sa profundă cu Domnul. Testamentul pe care ni-l lasă este sintetizat într-o rugăciune ce poate fi considerată un program de viață zilnic: „Îmi doresc să fiu deplin transformată în mila Ta și să fiu oglinda Ta vie, Doamne. Însușirile Tale de căpătâi, mila Ta cea mare, să treacă prin inima și sufletul meu către aproapele meu. Ajută-mă, Doamne, ca

ochii mei să fie plini de milă, astfel încât să nu fiu suspicios niciodată și să nu judec după aparențe, ci să caut ceea ce este frumos în sufletul aproapelui meu și să-i vin în ajutor; ajută-mă, Doamne, ca urechile mele să fie pline de milă, ca să pot fi atent la nevoile aproapelui meu și să nu fiu indiferent la durerile și gemetele lui; ajută-mă, Doamne, ca limba mea să fie plină de milă, ca niciodată să nu vorbesc rău despre aproapele, ci să am un cuvânt de mângâiere și iertare pentru toți; ajută-mă, Doamne, ca mâinile mele să fie pline de milă și de fapte bune, ca astfel să fac doar bine aproapelui meu și să iau asupra mea cele mai dificile sarcini; ajută-mă, Doamne, ca picioarele mele să fie pline de milă, astfel ca eu să mă grăbesc să-l susțin pe aproapele meu, învingându-mi propriile oboseli și greutăți. Odihna mea adevărată este slujirea aproapelui meu; ajută-mă, Doamne, ca inima mea să fie plină de milă, ca eu să pot simți suferințele aproapelui meu... Mă voi închide în inima preamilostivă a lui Iisus. Mila Ta, Doamne, să se odihnească peste mine" (n. 163).

Sfântul Cuvios Porfirie Cavsocalivitul

și harisma bucuriei

„Cel ce iubește puțin, dă puțin; cel ce iubește mai mult, dă mai mult. Iar cel ce iubește foarte mult, ce are vrednic de dat? Se dă pe sine însuși”, va spune Sfântul Cuvios Porfirie Cavsocalivitul. Și aici este sursa bucuriei, harisma interpretată de cuvios drept un ingredient obligatoriu pentru o viață duhovnicească efervescentă. De altfel, aici se concentrează și principiile sale de viață: „Postiți cât puteți, faceți câte metanii puteți, desfătați-vă de câte privegheri puteți, ***numai să fiți bucuroși***. Să aveți bucuria lui Hristos, care ține veșnic, care poartă într-însa veșnica fericire, liniștea cea neclătită... Este bucuria plină de tot harul... Hristos voiește și simte mulțumire dacă răspândește bucuria, dacă îi îmbogățește pe cei credincioși ai Săi cu bucurie. Mă rog ca *bucuria noastră să fie deplină*”[68].

Cuviosul Porfirie se naște pe 7 februarie 1906, în insula Evvia, satul Sfântul Ioan, din eparhia Karistia. Tatăl său, Leonid, era cântărețul bisericii, și cel care l-a inițiat în cele duhovnicești. Micul Evanghelos, cu numele său de botez, era al patrulea copil al familiei, și, din pricina sărăciei în care se aflau, este nevoit la doar șapte ani să plece la muncă în Halkida. La vârsta de 12 ani ajunge în Sfântul Munte Athos din dorința de a-l imita în cele duhovnicești pe Sfântul Ioan Colibașul, pe care îl prețuia în chip deosebit și a cărui viață o cunoștea în detaliu. Ajunge în Cavsocalivia și primește să intre în ascultarea a doi bătrâni aspri, Pantelimon și Ioanichie. La 14 ani va fi tuns în monahism cu numele Nichita, iar doi ani mai târziu va primi și

[68] *Ne vorbește părintele Porfirie*, Galați, Editura Bunavestire, 2003, pp. 163-164.

schima mare. În această perioadă primește de la Dumnezeu și darul străvederii.

Din pricina unei boli serioase, trei ani mai târziu va fi nevoit să părăsească Sfântul Munte și se întoarce în insula natală, la Evvia, la Mănăstirea Sfântul Haralambie. Aici, în anul 1926, va fi hirotonit preot de către Arhiepiscopul Sinaiului, Porfirie al III-lea, primind și numele de Porfirie. Ca duhovnic, va petrece 12 ani în această mănăstire. Pentru o scurtă perioadă va sluji și ca paroh într-unul din satele Evviei.

În 1940, la începutul Primului Război Mondial, se va stabili la Atena, primind slujirea de duhovnic la Policlinica Sfântul Gherasim, lângă Piața Omonia. Aici va săvârși 33 de ani de lucrare duhovnicească. După pensionare, se va așeza la Mănăstirea Sfântului Nicolae din Kallisia, vechiul Pendeli, unde își va continua lucrarea de duhovnic. Se ostenește mult și pentru zidirea unei mănăstiri la Milesi, lucrare care se începe cu punerea pietrei de temelie în 26 februarie 1990.

Apropiindu-i-se sfârșitul, dorește să se retragă acolo unde și-a început viața monahală, în Sfântul Munte, la Cavsocalivia, pentru ca, fără zgomot și în taină, să-și dea sufletul în mâinile Domnului: „acum am îmbătrânit, vreau să merg și să mor acolo, sus". Cu gândul la unitatea la care ne cheamă Hristos în rugăciunea arhierească, „ca toți să fie una", trece la cele veșnice pe 2 decembrie 1991. În ziua de 27 noiembrie 2013, Cuviosul Porfirie a fost canonizat, cu data de prăznuire 2 decembrie, ziua nașterii sale la cele de sus.

Sfinții lui Dumnezeu sunt cei care înlătură distanțele și ne leagă unii de alții. Ei sunt con-

temporani nouă și mesajul lor este unul personal. Experiența la care ne invită Cuviosul Porfirie se poate descrie prin „dobândirea minții lui Hristos" și a „harului Duhului Sfânt", care-l deschid pe om înspre o viață a dragostei și a smereniei, a bucuriei și a sensibilității duhovnicești. Aceste patru însușiri ni se par determinative în calea duhovnicească pe care ne-o propune sfântul cuvios.

Prima remarcă importantă la început de drum ține direct de perspectiva generală asupra vieții ascetice. Spunea el mereu: „În viața duhovnicească să vă luptați simplu, lin, fără siluire". Vorbește despre existența a două căi posibile: una crâncenă, istovitoare, cu atacuri dure împotriva răului, iar cea de-a doua, calea iubirii. Dacă principiul celei dintâi este „dă sânge și ia Duh!", cea de-a doua se poate descrie drept „iubește și nu te teme!". Dintre aceste două căi o preferă pe cea de-a doua. Va spune: „Nu vă luptați să alungați întunericul din cămara sufletului vostru. Faceți o găurică pentru a intra lumina și întunericul va pleca. Același lucru este valabil și pentru patimi. Nu vă luptați cu ele, ci sârguiți-vă să le preschimbați în putere, disprețuind răul... Strădania noastră este de a ne uni cu Hristos, de a-L iubi pe Hristos, de a trăi în Hristos, precum Apostolul Pavel ne zice: *Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine* (Gal. 2,20). Aceasta este ținta noastră"[69]. Într-o lume extrem de pragmatică, Cuviosul ne cere exact contrariul – să lucrăm totalmente dezinteresat, fără să facem vreun scop din osteneala noastră. Căci într-o astfel de atmosferă intervine Duhul Sfânt în viața credinciosului.

[69] *Ibidem*, pp. 228-229.

Pe linia Sfântului Isaac Sirul, Cuviosul Porfirie va defini raiul drept simțirea lui Hristos care este iubire. Cei care trăiesc iubirea lui Hristos, anticipă raiul în inima lor. Când Hristos este in mintea și în inima omului, în întreaga sa ființă, perspectiva se schimbă – „ce voiește iubirea Ta îmi ajunge, ca să trăiesc în dragostea Ta”[70]. În aceste condiții, nici perspectiva iadului nu îl mai înfricoșează: „Și în iad dacă mă așezi, mi-ajunge să fiu împreună cu Tine”[71].

Condiția pentru o astfel de experiență integrală rezidă în smerenie și discreție, ca și condiții obligatorii pentru a primi harul lui Dumnezeu. Dumnezeu dă daruri celor care se simt nevrednici de ele, nu din alt motiv decât pentru a se folosi de ele în această luptă și pentru a lucra bunătatea și a dobândi rugăciunea. A fi smerit te face asemenea lui Dumnezeu, iar lauda omului nu reflectă posibilele lui izbânde, ci harul lui Dumnezeu care dorește să-l atragă spre cele înalte.

Dintre consecințele unei astfel de experiențe duhovnicești, Cuviosul Porfirie insistă pe sensibilitatea duhovnicească însoțită de bucurie. De altfel, acestea sunt și condițiile necesare pentru o trăire ortodoxă deplină. Obișnuia să spună: „cel ce voiește să devină creștin trebuie mai întâi să devină poet”, „sufletul creștinului trebuie să fie delicat, sensibil, să zboare în nemărginire, în stele, în mărețiile lui Dumnezeu, în tăcere... Dumnezeu nu vrea lângă El suflete grosolane”[72]. Iar un suflet poetic, nobil, este în stare să primească și să augmenteze bucuria de a-L trăi pe Hristos în tot ceea ce-l înconjoară: „Hristos voiește cel mai mult să ne

[70] *Ibidem*, p. 166.
[71] *Ibidem*, p. 167.
[72] *Ibidem*, pp. 180-181.

umple de bucurie, fiindcă El este izvorul bucuriei. Această bucurie este darul lui Hristos și în ea Îl vom cunoaște pe Hristos”[73].

Ca un om care a experiat iubirea dumnezeiască însoțită de sensibilitatea poetică și bucuria harică, ne lasă un testament prețios: „Atunci când iubești... ești înlăuntrul tău împreună cu persoana pe care o iubești. O trăiești, te bucuri de ea, te însuflețește... Hristos în mintea ta, în inima ta, în întreaga ta ființă, pretutindeni. Hristos este viața și izvorul bucuriei... *Mă rog ca bucuria noastră să fie deplină* (1 Ioan 1,4)”[74].

[73] *Ibidem*, p. 164.
[74] *Ibidem*, pp. 164-165

Maica Tereza de Calcutta

creionul lui Dumnezeu

Într-o rugăciune adresată lui Dumnezeu, Maica Tereza de Calcutta scria: „Iisuse scump, ajută-mă să răspândesc lumina Ta oriunde merg. Umple-mi inima cu Duhul Tău și cu viața Ta... Luminează prin mine și fii prezent în mine, astfel încât orice suflet cu care intru în contact să simtă prezența Ta din inima mea. Fă ca ceilalți, privindu-mă, să nu mă vadă pe mine, ci pe Tine! Rămâi cu mine și voi începe să luminez așa cum Tu luminezi, astfel încât să fiu lumină pentru alții... Ajută-mă să Te vestesc fără a Te predica, nu prin cuvinte, ci prin exemplul meu, cu o forță puternică care atrage, cu influența binefăcătoare a ceea ce fac, cu plinătatea vizibilă a iubirii pe care inima mea o are pentru Tine”[75].

Aici se cuprinde „planul de lucru” al uneia dintre cele mai cunoscute femei din lumea contemporană, mistic și manager deopotrivă, protagonistă a carității evanghelice la nivel universal. Se naște la 26 august 1910 (Agnesa Gongea Boiagiu) la Skopje, Macedonia, cel mai mic copil al familiei Nicolle și Drana Boiagiu. Tatăl său, un comerciant învățat, de origine aromână, a fost angajat în mișcarea de eliberare a Albaniei de sub stăpânire turcească. După moartea tatălui său, când abia împlinise opt ani, a fost crescută de mama sa, alături de ceilalți doi frați, Lazar și Age, în credința romano-catolică.

Simte chemarea monahală și intră în comunitatea surorilor de la Loreto, ramura irlandeză a Institutului Sfintei Fecioare Maria, ordin care se ocupa cu activități misionare în India. Primește numele de Maria Tereza a Pruncului Iisus, în cinstea

[75] Maica Tereza, *Unde este iubire, acolo este Dumnezeu*, Baia Mare, Editura Surorilor Lauretane, 2007, p. 408-409.

celei care a inspirat-o, Tereza de Lisieux a Pruncului Iisus. Lucrarea sa misionară în India începe încă din anul 1928, unde-și va depune și voturile monahale. Predă mai mult timp într-un liceu de fete din Calcutta, deținând și postul de director al acestei instituții. Noaptea de 19 decembrie 1946 reprezintă un moment decisiv din viața sa – atunci simte cu limpezime o chemare imperativă înspre slujirea celor „mai săraci dintre săraci", o „vocație în vocație". Cu acceptul Vaticanului, doi ani mai târziu, lăsând la o parte comoditatea și protecția din mănăstire, părăsește ordinul și înlocuiește hainele călugărești cu sari-ul alb, haina săracilor în India, tivit cu albastru, în amintirea Sfintei Fecioare Maria. În octombrie 1950 va fi aprobată instituirea congregației religioase „Misionarele Carității", intr-un timp extrem de dificil ce a urmat independenței Indiei față de Coroana Britanică. Surorile carității construiesc case celor sărmani, oferă hrană celor săraci și acompaniază pe cei bolnavi în suferința lor. În această perioadă, Maica Tereza, femeia mică de statură și foarte plăpândă, dovedește o energie care transformă viețile celor din jurul său. În urma recunoașterii congregației sale cu titlul de drept pontifical, în anul 1965, lucrarea misionară depășește granițele Indiei prin înființarea de cămine de bătrâni, case pentru nevoiași, adăposturi pentru mame necăsătorite, orfelinate, clinici pentru cei bolnavi de tuberculoză, maternități și nenumărate școli. Anul 1979 înseamnă recunoașterea meritelor sale prin decernarea la Oslo a premiului Nobel pentru pace, pe lângă numeroasele distincții și premii primite. Deși geografic își petrece cea mai mare parte din viață departe de casă, ființial se

simte încă legată de țara sa. Așa se face că unul din visele sale importante a fost răspândirea lucrării sale filantropice în Albania, prin întemeierea a trei case sociale în anul 1991. Între anii 1994-1995 conduce o campanie puternică împotriva avortului, în numele dreptului la viață, pe lângă ONU. Din pricina agravării stării sale de sănătate, la începutul anului 1997 se retrage din funcția de superior general al ordinului, lăsând locul surorii Nirmala Joshi, o indiancă hindusă convertită la creștinism. Trece la cele veșnice câteva luni mai târziu, la 5 septembrie 1997, și are parte de funeralii de stat.

Afirmam mai sus că anul 1946 a reprezentat un moment de maximă intensitate spirituală în viața sa, care a determinat întregul său itinerar misionar de mai târziu. Ea însăși descrie acest moment: „Doresc să încep o viață diferită de cea pe care am trăit-o până acum în mănăstire, pentru a-mi oferi viața săracilor, în slujire totală. Dumnezeu mă cheamă astfel din septembrie 1946. Pentru a desfășura această muncă, în rugăciune și jertfă, este necesar să mă apropii de săracii de pe stradă și să devin săracă asemenea lor, pentru a vedea în fiecare sărac pe Hristos”[76]. Nu era vorba de o simplă turnură dintre ascetism spre activism, ci de concretizarea mesajului evanghelic al slujirii aproapelui în plan practic, rămânând același accent pe dimensiunea contemplativă a vieții spirituale, ca sursă și generator a implicării sociale: „Noi nu suntem asistente sociale. Îl contemplăm pe Iisus în Euharistie și în săracul abandonat de toți... Iubirea noastră față de Iisus este exprimată prin munca noastră. Rugăciunea în acțiune este iubirea

[76] Franca Zambonini, *Tereza de Calcutta – Creionul lui Dumnezeu,* București, Editura Paoline, 2003, p. 44-45.

în acțiune" spunea Maica Tereza surorilor sale, învățându-le să se roage muncind pentru „salvarea și sfințenia semenilor". În consecință, și scopul oamenilor în petrecea lor pe pământ este acela de „a sătura, prin sfințenia vieților noastre, setea lui Iisus și de a vesti iubirea lui Iisus și dragostea Lui pentru suflete... Suntem aici doar pentru iubirea lui Dumnezeu și compasiunea noastră trebuie să fie adevărată. Trebuie să simțim în toată ființa noastră munca pe care o facem, trebuie să trăim flăcările de iubire. Fiecare misionară a Carității trebuie să fie ca un rug aprins. Pentru a fi autentică, iubirea trebuie să doară. Privește-L pe Iisus prin patima Sa"[77]. „Setea" Domnului Hristos a reprezentat expresia iubirii intense manifestată printr-o apropiere cât mai mare față de El, pe de o parte, iar pe de altă parte, comunicată „fraților Săi prea mici" prin actele de caritate. De aici și sensul urgenței și responsabilității față de lumea care ne înconjoară. Două sunt coordonatele limpezi ale misiunii sale – stabilirea unei legături cât mai intime a celor din jur cu Dumnezeu și manifestarea dragostei în actele de slujire caritativă a celor sărmani.

Metafora cea mai sugestivă pe care adesea o folosea pentru a descrie misiunea sa în lume era aceea de „creion în mâinile lui Dumnezeu, care scrie o scrisoare de dragoste lumii"[78]. Altfel spus, a devenit un instrument al carității dumnezeiești, arătând lumii că Dumnezeu este real, că îl însoțește pe om și că nu a încetat niciodată să iubească lumea „prin tine și prin mine". Iubirea pe care o proclamă nu este ceva teoretic, oricât de generos ar fi exprimată, ci are brațe active, care se deschid

[77] Maica Tereza, *Unde este iubire, acolo este Dumnezeu*, p. 208.
[78] Maica Tereza, *Unde este iubire, acolo este Dumnezeu*, p. 380.

către cei care sunt în nevoie. Pe linia protectoarei sale, Maica Tereza dă importanță maximă gesturilor mărunte, făcute din mărinimie sufletească, față de cei lângă noi. Exprimă limpede acest lucru: „Să zâmbești unui om care este supărat; să vizitezi, chiar și pentru puțin timp, pe cineva care este singur; să oferi adăpost sub umbrela ta cuiva aflat în ploaie; să citești ceva unui orb; aceste acțiuni și multe altele pot părea mărunte, dar astfel noi putem să dăm iubirii noastre pentru Dumnezeu o formă concretă”[79].

Problema suferinței omului și a raportului care se stabilește cu dragostea lui Dumnezeu rămâne una extrem de dificilă și în contemporaneitate. Tocmai de aceea, unul dintre profesorii de Teologie din zilele noastre obișnuia să afirme faptul că cel mai bun teolog este acela care poate să răspundă obiecției aduse providenței divine cu referire la prezența suferinței în lume, mai ales în cazul inocenților. Singura care poate să dea răspunsuri în cazul acesta este dragostea, definită de Maica Tereza drept „credința în acțiune”. Aceasta presupune imitarea lui Hristos și, în consecință, dăruirea totală față de cel de lângă noi, până la sacrificiu. Într-o lume care se confruntă cu singurătăți de tot felul și se propagă constant individualismul în detrimentul comuniunii, Maica Tereza are un glas profetic – este „un semnal, un avertisment, o avangardă pentru a indica drumul... schimbarea inimii”[80]. Putem fi creioane prin care Dumnezeu să scrie epistole de dragoste celor care se simt singuri și exilați la marginea societății. *Dragostea nu cade niciodată*.

[79] Maica Tereza, *Unde este iubire, acolo este Dumnezeu*, p. 368.
[80] Franca Zambonini, *Tereza de Calcutta – Creionul lui Dumnezeu*, p. 199.

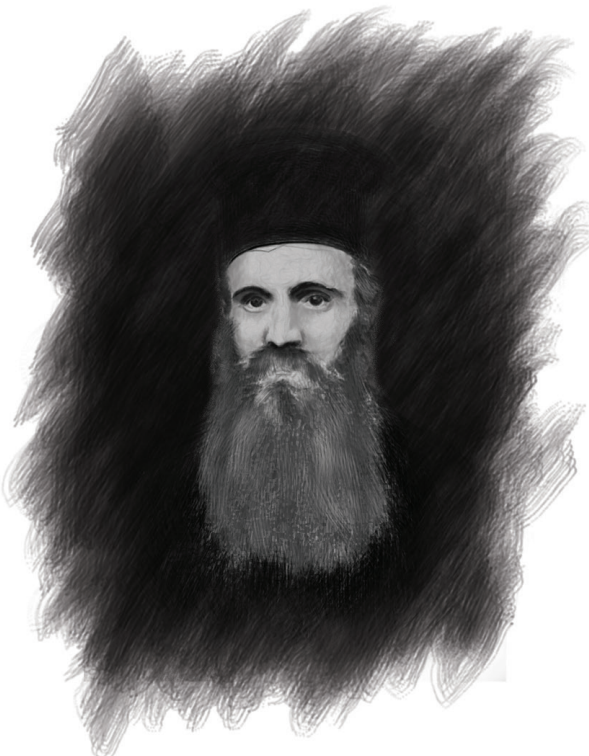

Sfântul Ioan Iacob de la Neamț
și sensibilitatea duhovnicească

Sfântul Porfirie Casocalivitul obișnuia să sublinieze o condiție importantă pentru a fi sau a deveni ortodox – a avea sufletul poetic. Acest lucru înseamnă a participa la taina creației și a-L vedea în ea pe Dumnezeu ca într-o oglindă. Înseamnă a participa la bucuria lumii, dar și la durerea ei. Înseamnă a identifica frumosul din lume, dar și a încerca să o modelezi din perspectiva frumosului. Oricum, „poet" , în sensul etimologic al cuvântului desemnează pe cel care făurește, cel care creează. Din perspectiva duhovnicească, poetul este cel care, mai întâi, se reconfigurează interior și, în consecință, cel care, deși trăiește în afara lumii, își asumă viața lumii în toată mișcarea ei și o „recreează" în sensul spiritualizării ei.

Sfântul Ioan Iacob, un om înzestrat cu o sensibilitate poetică sporită, dublată de o viață spirituală intensă, rupe fărâmituri din inima sa și le transpune în poezii cu dimensiune catehetic-pastorală. Despre modul în care s-au născut, el însuși ne spune, într-o scrisoare datată 10 iunie 1954: „Mi-ar fi cu neputință să alcătuiesc stihuri până nu simt adânc în inima mea ceea ce scriu. Cuvintele stihurilor izbucnesc din inimă ca niște scântei dintr-o cremene; dar asta se întâmplă numai atunci când cremenea inimii este lovită de amnarul bucuriei sau al durerii, al mustrării pentru păcate sau al recunoștinței față de milostivul Dumnezeu. Ceea ce nu simt, nu pot cânta în versuri, adică nu pot împleti cuvinte în stihuri care să miște inima altora. Când scriu ceva mișcător simt o durere în inimă, ca și cum stihurile ar fi niște fărâmituri despicate din însăși inima mea zdrobită, de aceea și cuvintele curg însoțite

de lacrimi uneori. Pentru asta adevăratele stihuri mișcă pe cititori aproape așa cum a fost mișcată și inima celui ce a scris”[81].

Sfântul Ioan (Ilie) Iacob se naște la 23 iulie 1913, în satul Crăiniceni, comuna Horodiștea, din fostul județ Dorohoi, într-o familie de țărani credincioși, Maxim și Ecaterina, fiind singurul copil la părinți. Din botez primește numele de Ilie. Când abia împlinește șase luni, mama sa își dă sufletul în mâinile Domnului, rămânând în grija bunicii sale, Maria. După doi ani, moare și tatăl său, în război, în toamna anului 1916. Primii ani de școală îi face în satul natal, apoi urmează gimnaziul la Lipcani-Hotin și liceul la Cozmeni-Cernăuți, fiind cel mai bun elev din școală.

În vara anului 1932, cei apropiați doreau ca el să urmeze Facultatea de Teologie din Cernăuți și să devină preot. Doar că gândul său era acela de a deveni monah. La scurtă vreme, pe când lucra la câmp, Ilie primește o descoperire. Aude un glas de sus, zicând: „mănăstire!” Cerând binecuvântarea duhovnicului său, intră în obștea Mănăstirii Neamț. Starețul mănăstirii, Episcopul Nicodim, îl primește cu multă căldură și îi rânduiește ascultare la infirmerie și la biblioteca mănăstirii. Era foarte tăcut, ascultător și smerit. Între anii 1934-1935, face serviciul militar la Dorohoi ca infirmier, având multă grijă de cei bolnavi. Un an mai târziu, rasoforul Ilie Iacob primește îngerescul chip din mâna episcopului Valerie Moglan, noul stareț al marii lavre, primind numele de Ioan. Dorind viață pustnicească și arzând cu inima pentru Hristos și pentru Țara Sfântă, intră în obștea Mănăstirii

[81] *De la Ierihon către Sion,* Jerusalem, 1999, p. 12.

Sfântul Sava din pustiul Iordanului, unde se nevoiește timp de zece ani, primind ascultarea de paraclisier, apoi de infirmier al mănăstirii. Între anii 1939-1940 sihastrul Ioan Iacob se nevoiește împreună cu un ucenic român într-o peșteră din pustiul Qumran, aproape de Marea Moartă. Aici îl cunoaște pe monahul Ioanichie Pârâială, care îi rămâne ucenic credincios până la obștescul sfârșit. Între anii 1940-1941, din cauza războiului, Cuviosul Ioan a stat cu mai mulți călugări din Țara Sfântă într-un lagăr pe Muntele Măslinilor. Șase ani mai târziu este hirotonit diacon și preot în biserica Sfântului Mormânt de episcopul Irinarh, fiind numit de Patriarhia Română egumen la Schitul românesc Sfântul Ioan Botezătorul de pe Valea Iordanului. În luna noiembrie 1952, împreună cu ucenicul său Ioanichie, intră în obștea Mănăstirii Sfântul Gheorghe Hozevitul din pustiul Hozeva. Iar un an mai târziu se retrage cu ucenicul său la o peșteră din apropiere, numită Chilia Sfintei Ana, unde se va nevoi timp de șapte ani.

În vara anului 1960, pe 5 august, trece la Domnul la vârsta de numai 47 de ani. Douăzeci de ani mai târziu, trupul său a fost aflat nestricat de vreme, răspândind bună mireasmă, semn că Dumnezeu l-a proslăvit în ceata sfinților pentru sfințenia vieții sale pământești. Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a trecut în rândul sfinților în iunie 1992, cu data de prăznuire 5 august, ziua mutării lui la cele veșnice, iar Patriarhia Ierusalimului va recunoaște această canonizare la începutul anului 2016.

Întreaga sa operă, formată din versuri, proză, scrisori, culegeri din Sfinți Părinți, traduceri, reface drumul invers al omului căzut – din Ierihon către

Ierusalim sau Sion, descriind simbolic, dar totuși practic, taina pocăinței. În mod special versurile sale descriu ***plânsul omului nostalgic*** după paradisul pierdut. Paradoxul vieții monahale este extrem de limpede exprimat în viața și scrierile Sfântului Ioan – deși retras din lume, cântă durerea lumii, pe de-o parte, iar, pe de altă parte, propune o cale de regăsire interioară și de întâlnire cu Dumnezeu. Cu precădere versurile sale capătă valențe pedagogice. De altfel aceasta este dimensiunea esențială a operei sale – Sfântul Ioan Iacob scrie de dragul celor care au nevoie de îndrumare.

Vom încerca să identificăm trei momente simbolice, așa cum le sugerează Sfântul Ioan Iacob în versurile sale. În primul rând, acesta insistă mereu pe conștiința că, fără de Dumnezeu, omul are o valoare inferioară, oricum mult mai neînsemnată decât cea la care a fost chemat: „Ce sunt eu fără de Domnul?/ Sunt un praf de oase reci.../ Fără darul Sfintei Troițe,/ Eu sunt vierme stricător,/ Căci, trăind fără lumină,/ Fără de nădejde mor!" (*Fără El)* Era un om al timpului și înțelegea că definirea omului fără a-L lua în calcul pe Dumnezeu venea dintr-o perspectivă strict materialistă asupra lumii și omului, specifică vremurilor sale. Încrederea maximă în posibilitățile de manifestare ale tehnicii o socotea drept o fugă după himere și o anulare a sensului primordial al omului – aceea de a fi o ființă duhovnicească. Citez două strofe din poemul „Odinioară și acum": „Toată străduința lumii /Este spre a dovedi /Că: „Materia e totul,/ Duhul n-are unde fi"!/ Cât de mult se mai înșeală/ Cel numit „Cuvântător"/ Care cearcă numai „firea"/ Neștiind pe „Făcător"!"

În continuare, conștiința nimicniciei este baza de pe care se pornește în ***calea pocăinței***, o lucrare permanentă a omului care îl face să experieze în arvună Împărăția lui Dumnezeu ca „deja", dar și ca „nu încă", deplin întâmplându-se după trecerea în veșnicie. În poemul „Diagnoză sufletească", într-un limbaj extrem de simplu și de accesibil, dezvoltă această lucrare ascetică, atingând câteva etape esențiale în acest demers: atenția la propriile păcate (cunoașterea de sine) – „Dacă mintea noastră uită/ „Cunoștința cea de sine",/ Zboară gândul totdeauna/ La păcatele streine"; urmată de pomenirea morții, ca sursă a nepăcătuirii – „Iar la „pomenirea morții"/ Dacă nu suntem deprinși,/ Ne luptăm cu grija vieții/ Și mereu suntem învinși"; nevoința rugăciunii, fără de care omul nu poate să progreseze – „Când lăsăm de bună voie/ Rânduiala rugăciunii,/ Prinde mare îndrăzneală/ Viermele deșertăciunii"; atenția ca asceza să fie susținută de înfrânare și post, evitând orice exces –„Băutura și mâncarea/ Folosind cu lăcomie/ Va veni pe capul nostru/ Pacostea de trândăvie"; evitarea clevetirii și a judecății aproapelui, următorul pas necesar – „De năravul clevetirii/ Dacă nu ne dezbărăm,/ Cu înșelăciunea minții/ Mai pe urmă ne legăm"; la toate acestea se adaugă postul simțurilor exterioare, care secondează și întăresc postul de bucate – „Iar auzul și vederea/ Dacă nu le stăpânim,/ Mare pagubă la suflet/ Totdeauna suferim"; în cele din urmă, mai este nevoie de o spovedanie sinceră, pentru a evita dezvoltarea ulterioară a păcatelor în patimi, după modelul teologiei ascetice clasice – „Când năravul rău clocește,/ (Nefiind mărturisit),/ Scoate puișori de patimi/ Care rod necontenit".

Pe lângă osteneala omului, în urcușul său spre Cer, mai are nevoie de ***adierea harului***, pe care o primește de sus: „Și-odată cu Lumina Sfântă/ Când vei trimite-o la Mormânt/ Stropește inima mea frântă/ Cu roua Duhului Tău Sfânt" (*Dorul Sfânt*).

La capătul drumului stă ***întâlnirea cu Domnul*** în Împărăția Lui. Aici se poate identifica și dorința sa ca toți, dar, în mod special cei din neamul său, să pornească pe drumul pocăinței, bătătorit și validat de înaintașii săi, și să ajungă la fericirea pe care Domnul a promis-o: „Având credința neclintită,/ Tu vei ajunge negreșit,/ (Pe calea neprimejduită)/ La „Țărmul" cel prea mult dorit./ Urmează deci pe calea dreaptă/ Strămoșilor celor iubiți;/ Căci, iată, duhul lor te-așteaptă/ În „Țara celor Fericiți"./ Mereu se roagă pentru tine/ La Milostivul Dumnezeu/ Să fii părtaş cu ei la „bine"/ Smerite suflete al meu". Acesta poate fi și ***testamentul pentru neamul său*** – nu părăsiți credința neclintită, care ne conduce la „țărmul" promis de Domnul și atât de jinduit de om – pecetluit de cele două sentimente specifice omului duhovnicesc – ***durerea și dragostea*** pentru lumea întreagă. Sfântul Ioan Iacob este poetul lui Hristos, dar și poetul neamului său!

Starețul Tadei de la Vitovnița

și disciplina minții

La întrebarea care i se punea mereu privind sursa bolilor, a dezechilibrelor și a lipsei de entuziasm în societatea noastră contemporană, Starețul Tadei de la Vitovnița, ca un fin psiholog, pe linia tradiției ascetice consacrate, invoca legătura dintre gândurile noastre și modul de viață zilnic. Dacă trupul se hrănește cu hrană materială, și sufletul, la rându-i, se hrănește cu gânduri. Și de aici fraza sa axiomatică, pe care o repeta mereu, *cum sunt gândurile cu care ne îndeletnicim, așa ne este și viața*[82]. În consecință, toate aceste probleme sunt generate de căderea cu gândul. Pentru părintele Tadei, viața, în toată concretețea sa, fiind de la Domnul Hristos, este, în consecință, toată Hristos-viață, Hristos-cuget, Hristos-simțire: *Toate le pot întru Hristos, Cel ce mă întărește* (Filipeni 4,13).

Se naște în anul 1914, în satul românesc Vitovnița din partea răsăriteană a Serbiei, și primește numele Toma. Odată terminată școala primară în satul natal, își continuă evoluția sa profesională cu Școala de Comerț și Meserii din Petrovăț, pe Mlava. Începuturile vieții monahale se leagă de Mănăstirea Milkovo și de harismaticul părinte Ambrozie, ucenicul Cuviosului Ambrozie de la Optina. Îmbracă îngerescul chip în anul 1935 la Mănăstirea Gorniak, dar foarte curând se înscrie la Școala de Iconografie din Mănăstirea Rakovița unde, trei ani mai târziu, va fi hirotonit ieromonah de către Episcopul Mitrofan al Harkovului. Din motive pastorale, la scurt timp după hirotonie, Părintele Tadei va fi transferat la vechea reședință patriarhală de la Peci. După terminarea celui de-

[82] Starețul Tadei de la Mănăstirea Vitovnița, *Cum îți sunt gândurile, așa îți este și* viața, București, Predania, 2005, p. 88.

al Doilea Război Mondial, petrece o perioadă la mănăstirile Rakovița și Gorniak, iar în 1949, la dorința Patriarhului Gavriil, ieromonahul Tadei se reîntoarce la Peci, în anul 1949, și devine vicar al acesteia. Între anii 1955-1959, slujește atât ca preot de enorie în satele Peci, Klenovat și Sapinska, cât și ca stareț al Mănăstirii Gorniak.

La începutul lunii noiembrie 1959, egumenul Tadei primește binecuvântare pentru a pleca în Sfântul Munte Athos, la Mănăstirea Hilandar. După patru luni încheiate, se întoarce acasă. Aici va fi o vreme paroh in satul Bistrița, apoi stareț al Mănăstirii Tuman. La dorința sa, în 1962, va fi numit stareț al Mănăstirii Vitovnița. Petrece în această slujire vreme de zece ani, pentru ca, în cele din urma, slujind ca paroh in Vlaski Dol, să fie pensionat și așezat la stăreția Mănăstirii Pokainița de lângă Velike Plane și să devină duhovnic al Mănăstirii Tuman, iar apoi, pentru a doua oară, stareț al Mănăstirii Vitovnița. Trece la Domnul pe 13 Aprilie 2003, în satul Bacika Palanka din Voievodina, în casa unor credincioși care s-au îngrijit de acesta în ultimii ani ai vieții sale.

Dacă am încerca să identificăm tema centrală în cuvântările sale duhovnicești, cel mai firesc ar fi să începem cu evocarea ***smereniei*** și ***ascultării*** ca stare permanentă necesară unei vieți spirituale angajate. Dacă păcatul originar se poate rezuma la dorința de mărire și lipsa ascultării, înțelegem că depășirea acestei stări permanentizate în istorie se face tocmai prin practicarea virtuțile opuse. Smerenia, ca și exercițiu ascetic, dar și ca dar dumnezeiesc, ne plasează într-o poziție realistă și într-o relație dreaptă cu Dumnezeu, cu semenii și cu noi înșine.

În concepția sa, desăvârșirea vieții creștine rezidă în absolutul de smerenie. Harul dumnezeiesc locuiește doar în cel smerit și, în consecință, unul ca acesta nu mai poate fi atins de lucrurile exterioare și nu se mânie. Dimpotrivă, suferă pentru păcatul celui de lângă el: „Dacă îl jignești, tu te mânii, iar el plânge pentru tine, pentru că te chinui singur". Cel smerit este și ascultător și se folosește de orice lucru bun. Dumnezeu este cel care îl călăuzește. În schimb, „îndată ce ne împotrivim, vrăjmașul ne conduce viața"[83].

Experiența smereniei și ascultării în om confirmă realitatea ***Împărăției cerești, înlăuntrul nostru***. Omul smerit poartă în sine atmosfera cerului („Celui smerit și blând, așezat chiar și în iad, îi este bine"[84]), prin pacea, lumina și căldura pe care o emană, și această experiență capătă dimensiune misionară: „Nici măcar nu trebuie să vorbim oamenilor despre asta – cerul va izvorî din noi și în tăcere sau vorbind despre cele mai obișnuite lucruri – acesta strălucește din noi chiar și fără ca noi să ne dăm seama de ele"[85]. Într-un astfel de om nu există contradicții, căci voia sa este una cu voia lui Dumnezeu pentru el. În Împărăția lui Dumnezeu nu sunt cu putință împărății în Împărăție. Starețul identifică aici și cauza căderii.

În plan duhovnicesc, efectul direct și imediat smereniei și ascultării este ***unitatea interioară***, ca antidot la diviziunea și răspândirea în învălmășagul lumii contemporane, anticipare de data aceasta, a atmosferei iadului. Mintea unită, neîmprăștiată, dincolo de dimensiunea sa ascetică, este, în viziunea

[83] *Ibidem*, p. 96.
[84] *Ibidem* , p. 120.
[85] *Ibidem* , p. 51.

Starețului Tadei soluția pentru omul contemporan, asaltat de probleme fără precedent. Omul este o putere înțelegătoare, „un aparat gânditor". Când este unit în cuget cu Domnul, el știe sursa gândurilor și le și le poate selecta, ușurând povara sufletului. Viteza gândului este doar jumătate din iuțimea duhului, va spune el, subliniind importanța robusteții spirituale generate de unitatea cugetului. Și de aici laitmotivul discursurilor sale: „*cum sunt gândurile cu care ne îndeletnicim, așa ne este și viața*".

Starețul Tadei face o pledoarie disciplinei minții, în situația în care se vorbește tot mai des despre stres, ca una dintre problemele cele mai acute ale vremii. Sursa directă a acestei plăgi este lipsa unei asceze a minții, alături de o asceză trupească, care să-i ofere omului odihna și pacea duhovnicească pentru o viață normală. Mișcarea gândurilor nu poate fi oprită, potrivit experienței ascetice, dar, odată identificată sursa lor, acestea pot fi primite sau refuzate. În funcție de această opțiune, omul își este propriul arhitect al vieții sale. Când sufletul este liniștit și aparatul cugetător este liniștit. Dar când sufletul este divizat și mintea este răspândită. Și ori de muncește, ori de se odihnește, omul este mereu într-o stare de neliniște, care poate sfârși în angoasă. „Se culcă seara obosit, iar dimineața se trezește cu totul zdrobit. În subconștient curg, precum un film, lucruri din trecut și planuri de viitor. Sufletul face totdeauna din ele combinații. Dar când sufletul se curățește de aceste poveri ale cugetului... se trezește odihnit, luminat și proaspăt"[86].

Mesajul Starețului Tadei în contextul celor deja afirmate s-ar putea rezuma în îndemnul„să

[86] *Ibidem*, p. 123.

ne întoarcem către Dumnezeu cu cugetul nostru împovărat". Când îi încredințăm Domnului toate grijile noastre și ale semenilor, vom fi despovărați. „Am pus totul la picioarele Domnului ca El să le descurce". Altfel grijile vor crește și vom deveni tot mai împovărați, iar într-o zi nu le vom mai putea purta. Atunci, la locul de muncă, în familie și pretutindeni viața va deveni chinuitoare. De aceea, soluția pe care părintele Tadei o intuiește este aceasta: trebuie să ne odihnim cugetul, pentru că atunci când gândurile noastre se liniștesc și trupul se odihnește și viața noastră își recapătă echilibrul, vigoarea și bucuria. Testamentul său final poate fi rezumat astfel: „Omul trebuie să se ostenească a fi întotdeauna, cu orice preț, într-o stare sufletească bună și să fie neîncetat cu duhul plin de bucurie, pentru că duhurile din văzduhuri vor să fim necontenit triști"[87].

[87] *Ibidem*, p. 168.

Etty Hillesum

și întâlnirea cu Dumnezeu în „celălalt”

„Și totuși Dumnezeu este iubire”, este replica tinerei Etty Hillesum, rostită într-un timp extrem de intens, în focul suferinței din lagărul de la Auschwitz. Credința este o aventură care se verifică și se validează mai ales la poalele Crucii. După un moment în care resimte nevoia de „a-L ierta” pe Dumnezeu pentru a nu fi intervenit ca lucrurile să ne întâmple așa cum au fost, Etty Hillesum a fost capabilă să exprime limpede acest cuvânt scripturistic, dar, mai mult decât atât, să se decidă să fie colaboratoare și slujitoare a lui Dumnezeu în exprimarea concretă a iubirii în întâlnirea cu celălalt. Se socotește pe sine „un ajutor” al lui Dumnezeu în slujirea celuilalt și un explorator al divinității în omul lăuntric, fie el chiar și corupt la exterior.

Esther (Etty) Hillesum se naște pe 15 ianuarie 1914 în orașul olandez Middelburg, într-o familie de intelectuali, Levis, profesor de limbi clasice, și Rebeca Bernstein. Deși aparținea unei comunități evreiești, nu a fost o practicantă a religiei sale. După primele studii urmate în localitatea de baștină, gimnaziul îl continuă la Deventer, iar la Amsterdam absolvă studiile universitare în Drept. Din 1937 intră într-o relație cu Han Wegerif, un văduv înstărit. După trei ani, Olanda a fost ocupată de regimul nazist, care a început să vâneze populația cu sânge evreiesc. Încercând să o protejeze, Jaap, fratele său, i-a propus să facă parte din Consiliul evreiesc din Amsterdam, unde a funcționat doar pentru o perioadă de două săptămâni, după care a fost transferată ca lucrător social în lagărul de tranzit de la Westerbork. În septembrie 1943 ea

însăși va lua drumul Auschwitz-ului, iar, potrivit însemnărilor Crucii Roșii, a fost ucisă prin gazare în ziua de 30 noiembrie a aceluiași an.

Deloc lipsită de importanță în această perioadă a fost întâlnirea cu Julius Spier, fost coleg al psihanalistului Jung, care ar fi avut o influență majoră asupra dezvoltării psihologice și religioase a tinerei Etty. A început printr-o însoțire psihologică în depresiile pe care le traversa, sfârșind prin a-i exploata puterile interioare. Acum are loc introducerea în lectura Bibliei și, în mod special, a scrierilor Fericitului Augustin. În martie 1941 începe să își țină un jurnal, încercând să-și răspundă la unele interogații existențiale cu privire la sensul vieții și la existența divinității. Perspectiva sa religioasă pornește de la nivelul antropologic, probabil în contextul influenței psihanalizei Jung-iene. De aceea, la moarte lui Spier va scrie: „Mi-am recâștigat contactul cu mine, cu ceea ce este mai profund și mai bun în mine, ceea ce eu numesc dumnezeu". Contextul unei religiozități imanente, centrate pe regăsirea sinelui, este revelat de viziunea lui Jung, pe care o citează explicit: „Cunosc oameni pentru care întâlnirea cu puterea ciudată care se află în ei înșiși este o experiență atât de copleșitoare încât ei au numit-o *dumnezeu*" (12 ianuarie 1942). Ea refuză ideea unui Dumnezeu dogmatic, exprimată la nivel teoretic, proclamând limpede experiența drept singura realitate de necontestat. Shoah-ul a făcut-o să-L experieze pe Dumnezeu dincolo de ideile convenționale.

Descoperirea lui Dumnezeu pornește în cazul său de la explorarea abisului interior al omului. Nu este vorba doar de o simplă proiecție a lui Dumne-

zeu, pornind de la realitatea interioară, căci exprimă limpede o diferența între experierea divinului la nivelul omului interior și transcendența Sa, manifestată în relația dialogală cu întreaga creație. De fapt, acestea sunt cele două căi de cunoaștere a lui Dumnezeu pe care le evocă pe parcursul Jurnalului său și în scrisorile pe care le-a lăsat posterității[88].

Această întâlnire a fost generată de un moment obligatoriu în itinerariul său spiritual, despre care vorbește în mai multe rânduri – exercițiul singurătății. Acest moment are un caracter ambivalent, pe de o parte, este dureros și aduce nefericire, pe de altă parte, fortifică și generează entuziasm. Ea însăși afirmă: „Una mă face să mă simt îngrozitor, nefericită, pierdută și oropsită, cealaltă mă face să mă simt puternică și fericită. Prima apare întotdeauna când mă simt în afara contactului cu semenii, cu totul, când sunt complet separată de alții și de mine însămi și nu se poate întrevede nici un scop în viață, și nici nu se poate intui care este locul meu. Celălalt tip de singurătate, prin contrast, mă face să mă simt foarte puternică și sigură, legată de toată lumea și de toate, și de Dumnezeu, și îmi dă siguranța că pot gestiona lucrurile pe cont propriu și că nu sunt dependentă de ceilalți. Atunci știu că sunt parte a unui întreg cu un sens și că pot împărtăși o forță cu ceilalți" (09 august 1941). Acceptarea vieții ca un întreg i-a adus un sentiment de securitate și de încredere, și puterea de se preda lui Dumnezeu, străină de orice sentiment al disperării, fie ea și în suferință. De fapt, acest exercițiu făcea parte dintr-un întreg proces de reducere la esențial, într-o lume care

[88] *The Letters and Diaries of Etty Hillesum*, 1941-1943, edited by Klaas A. D. Smelik, translated by Arnold J. Pomerans, Ottawa, Novalis, 2002.

ajunsese la capăt, cel puțin pentru spațiul de care aparținea. În consecința experierii singurătății sau împreună cu acest exercițiu stă și gestul, la fel se genuin și esențial, al îngenunchierii: „Așa ceva nu am simțit niciodată înainte așa cum s-a întâmplat în această după-amiază... Iar simplul fapt este că acum am lăsat să se întâmple acest lucru cu mine... În timp ce stăteam acolo la soare, mi-am aplecat inconștient capul meu pentru a simți mai bine acel nou sentiment vis-a-vis de viață. Dintr-o dată am știut cum cineva se poate scufunda adânc în jos, cu curaj, și să îngenuncheze și să găsească acolo pacea, cu fața ascunsă în mâinile îndoite" (16 martie 1941).

Din acest gest se naște decizia de „a-i fi ajutor Domnului", de a deveni un slujbaș dedicat în lucrarea binelui (1 Cor. 3,9). Și acest lucru se realizează, indirect, prin identificarea și salvarea „acelei bucăți mici din Dumnezeu" în noi și în ceilalți. Și, în consecință, să lucreze cu Dumnezeu și pentru Dumnezeu. Dintr-o dată se simte pregătită să meargă oriunde în această lume unde Dumnezeu o trimite. Pe linia misticului Francisc de Assisi, va scrie: „O, Doamne, lasă-mă nu atât de mult să fiu mângâiat, cât să mângâi, nu să fiu înțeles, cât să înțeleg, nu să fiu iubit, ci să iubesc..." (20 septembrie 1941).

Etty a devenit recunoscătoare pentru tot ceea ce Dumnezeu a făcut pentru ea: „L-a Explorat pe Dumnezeu în ea, aducându-L la viață; L-a explorat și L-a căutat pe Dumnezeu în toate inimile oamenilor pe care i-a întâlnit. S-a consacrat lui Dumnezeu. A promis să găsească o locuință și un refugiu pentru Dumnezeu în cât mai multe locuințe, ceea ce a însemnat în cât mai mulți oameni, căci noi suntem

temple ale lui Dumnezeu. A urmat calea regelui David, care a refuzat să se odihnească până când I-a găsit o locuință lui Dumnezeu în Sfânta Sfintelor. În ciuda suferinței, Etty a refuzat să renunțe la Dumnezeu. A vrut să supraviețuiască și să dea mărturie despre faptul că Dumnezeu era viu, chiar și în acele vremuri teribil de dificile (27 iulie 1942).

Papa Benedict al XVI-lea afirma într-o cuvântare despre această personalitate religioasă a secolului trecut: „Mă gândesc la Etty Hillesum, o tânără olandeză de origine evreiască, care a murit la Auschwitz. La început, departe de Dumnezeu, ea L-a descoperit uitându-se adânc în ea și a scris: *Există un adânc profund în interiorul meu. Și în el locuiește Dumnezeu. Uneori, și eu sunt acolo. Dar cel mai adesea pietre și pietriș îl blochează, iar Dumnezeu rămâne îngropat jos. Apoi, El trebuie să fie scos din nou la iveală*" (*Jurnal*, 97). În viața ei perturbată și neliniștită L-a găsit pe Dumnezeu în mijlocul tragediei secolului 20: Shoah-ul. Această tânără fragilă, dar transfigurată prin credință, a devenit o femeie plină de iubire și pace interioară, care a fost în stare să declare: *Trăiesc într-o intimitate constantă cu Dumnezeu*" (13 februarie 2013).

Testamentul pe care ni-l lasă este limpede și mângâietor și pentru timpul nostru și omul contemporan – „Și totuși, Dumnezeu este Iubire" (29 iunie 1943). Dacă Dumnezeu este iubire, așa cum putem citi în 1 Ioan 4, atunci El poate fi recunoscut numai prin și în această iubire. Etty a decis să iubească, alegând iubirea mai presus de orice, drept singurul principiu de viață și simpla putere care dă sens suferinței și depășește puterea distrugătoare a morții.

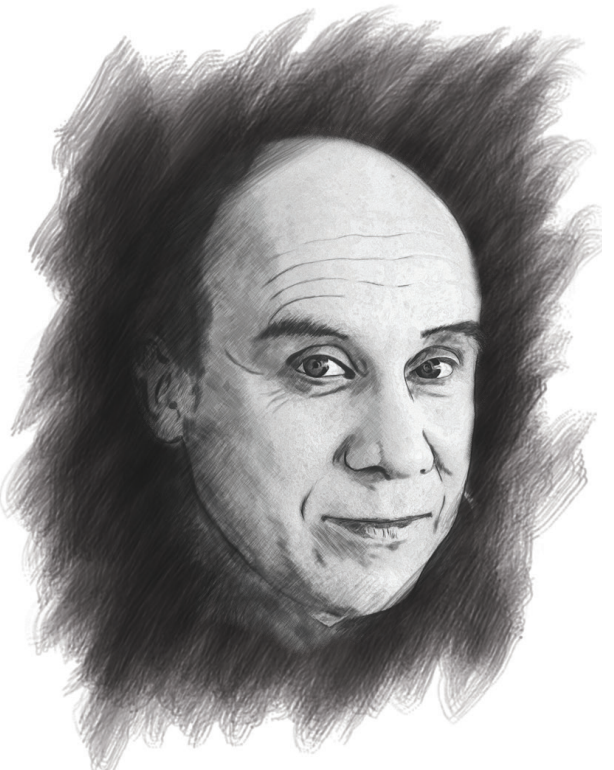

Thomas Merton
și ecumenismul monahal

Cu privire la locul și rolul său în lume, Thomas Merton afirma: „Am venit în lume. Liber prin fire, după chipul lui Dumnezeu, am fost totuși prizonierul propriei mele violențe și egoism, după chipul lumii în care m-am născut. Acea lume era imaginea iadului, plin de oameni ca și mine, iubind pe Dumnezeu, și, totuși, urându-L; născut să-L iubesc, trăind în schimb în frica celor înfometați fără speranță, certați cu sine”[89]. Fraza sa autobiografică îl descrie într-un mod evident drept o personalitate puternică, dar contradictorie, care își trăiește existența la granița dintre credință și a-teism, lecturat ca separație existențială de Dumnezeu din pricina „legii trupului”, a materiei care se opune omului rațional, după chipul divin, deși adus la existență ca să iubească, atât pe prototipul său, cât și lumea întreaga și chiar și pe sine însuși. Atitudinea contradictorie cu referire la personalitatea sa a fost prezentă până la moartea lui, ba chiar și postum, mai ales pentru interesul și relația pe care a avut-o cu spiritualitățile orientale, de factură necreștină.

Thomas Merton se naște la 31 ianuarie 1915, în Prades, Franța. Înainte de intrarea în conventul trapist din Kentucky se dedică activității didactice. A publicat numeroase lucrări atât ca poet și eseist, cât și ca romancier. În istoria spiritualității contemporane s-a remarcat mai ales prin autobiografia sa „The Seven Storey Mountain” (*Muntele cu șapte trepte*).

Contextul istoric al vieții sale a fost marcat de atrocitățile Războaielor Mondiale, o atmosferă

[89] Începutul operei sale biografice „The Seven Storey Mountain”.

în totală contracție cu tematicele predilecte din scrierile sale, concentrate în jurul unei atitudini pacifiste, marcate de o spiritualitate angajată și responsabilă. Tatăl său, Owen Merton, a fost un imigrant din Noua Zeelanda, iar mama sa, Ruth Jenkins, aparținea comunității americane Quaker[90].

La câteva luni după ce se naște Thomas, părinții săi părăsesc Franța și se mută în Statele Unite. Familia sa se stabilește în cele din urmă în Douglaston, Queens, un cartier al New York-ului. Mama sa va muri de cancer, în 1921, când Thomas avea doar șase ani. Prin urmare, tinerețea și-o petrece călătorind împreună cu tatăl său, cu vizite periodice în America, la bunicii săi. În timpul adolescenței, Thomas va fi înscris la diverse școli private în Franța și Anglia, urmând, în cele din urmă, studiile la Clare College, Cambridge. În anul 1934, Merton părăsește Cambridge-ul și se întoarce în SUA la bunicii săi din New York, unde își va continua pregătirea academică la Universitatea Columbia. Această etapă a studenției cuprinde și convertirea sa la romano-catolicism. În această perioadă se dedică numeroaselor acte de caritate și se apropie tot mai mult de o religiozitate participativă. În 1941 intră în „Mănăstirea Ghetsimani", în apropiere de Louisville, Kentucky, ce aparținea Ordinului Cistercian, unei comunități trapiste. Acolo, pe lângă noua sa vocație monastică, cea de scriitor va fi vizibil exprimată. Experiența sa în mănăstire a avut o influență serioasă asupra

[90] Quakeri este numele dat membrilor unei comunități protestante, numite și Societatea Religioasă a Prietenilor, mișcare creștină înființată de puritanul englez George Fox la jumătatea secolului XVII. La începuturi, quakerii nu aveau preoți sau pastori socotind că Dumnezeu îl va inspira pe unul dintre membrii congregației să vorbească în numele Lui. Quakerii nu recunosc tainele oficiate de preoți, riturile și clerul, în general. Ei refuză prestarea jurământului și a serviciului militar.

cunoașterii de sine și a evoluției sale spirituale. Încurajat de starețul comunității, Dom Frederic Dunne, conștient de inteligența și talentul său literar, acesta își va urma pasiunea pentru scris. Așa se face că Merton se va concentra pe traducerea de texte religioase și realizarea unor biografii ale sfinților pentru viața duhovnicească a mănăstirii.

Un scriitor prolific, din 1947 până la moartea sa prematură în 1968, Thomas Merton a scris și a publicat mai mult de 70 de cărți, două mii de poezii și numeroase eseuri, conferințe și comentarii. În 1948, Merton și-a publicat autobiografia sa și povestea încercării sale timpurii în credință, ce a dus la convertirea sa, „Muntele cu șapte trepte". Scrierile sale par să dezvăluie transformarea lui dintr-un rănit introvertit pasionat într-un intelectual mai expansiv. În acest context, depășește zidurile mănăstirii printr-o implicare socială și chiar politică, promovând dialogul între oameni de diferite religii. În conștiința sa, întâlnirea cu Dumnezeu presupune, în consecință, întâlnirea și slujirea celorlalți. Pozițiile sale cu privire la activismul social și opiniile sale religioase generoase i-au adus critici severe din partea unor catolici și non-catolici, care au pus la îndoială integritatea și devotamentul său. El însuși vorbește despre o convertire continuă, fapt care l-a condus la studiul religiilor din Asia, în special buddhismul Zen, în ultimii ani ai vieții sale. La 10 decembrie 1968, în timp ce participa la o conferință interconfesională în Bangkok, Tailanda, Merton, rănit de un ventilator electric, va părăsi această viață.

Thomas Merton a fost subiectul unui discurs al Papei Francisc la un congres în Statele Unite ale

Americii, la 25 septembrie 2015. Omagiindu-l alături de Dorothy Day și Martir Luther King, acesta afirma: „Thomas Merton a fost o ***sursă de inspirație*** spirituală și o călăuză ghid pentru mulți oameni... a fost, mai presus de toate, un ***om al rugăciunii***, un ***gânditor care a contestat certitudinile timpului său*** și a deschis noi orizonturi pentru suflete și pentru Biserică. A fost, de asemenea, un ***om al dialogului***, un promotor al păcii între popoare și între religii"[91].

Această caracterizare, cu valoare sintetică, exprimă limpede punctele forte ale spiritualității sale. Trei sunt direcțiile majore de acțiune. În primul rând, a fost un om al credinței, un contemplativ, „un om al rugăciunii, mai presus de toate". El însuși se descrie ca un om al credinței în lume, chemat să identifice acolo semnele prezenței, vocii și dragostei Celui Atotputernic[92]. Dumnezeu este Cel care cheamă și omul răspunde înaintând pe propriul său drum, asistat de Dumnezeu Însuși. Nu neglijează deloc cel de-al doilea element obligatoriu pentru itinerariul său – pregătirea academică, doar că viața intelectuală este integrată în viața contemplativă. Acesta afirmă: „Contemplarea este forma cea mai înaltă a vieții intelectuale și spirituale a omului. Este acea viață, în conștiință maximă, activă în mod deplin, desăvârșit conștientă de a fi viață. Este rodul vieții, existenței. Este gratitudine pentru darul vieții, al conștiinței, al existenței. Este înțelesul clar că viața și existența, în noi, derivă dintr-o Sursă invizibilă, transcendentă și infinit bogată. Contemplarea este mai presus de orice, este

[91] http://en.radiovaticana.va/news/2015/09/24/when_pope_francis_mentions_thomas_merton/1174418.

[92] Thomas Merton, *Semi di contemplazione,* Milano, 2006, p. 7-8.

cunoașterea realităților acestei Surse”[93]. La această stare, afirmă în continuare, accede atât credința, cât și intelectul uman. Tipul de experiență spirituală de care se vorbește aici, pe linia Sfântului Grigore de Nyssa sau a Sfântului Dionisie Areopagitul, este descrisă în limbaj apofatic drept „a cunoaște fără a cunoaște”. Fără ca pregătirea de tip academic să fie negată, Thomas Merton o supune credinței sau, mai degrabă, o integrează credinței. Instrumentul credinței îl face ca să includă în logica umană rațiunile divine. Folosindu-se de talentul literar, dublat de conținutul profund al mesajului său, generat de o experiență concretă, lucrările sale îl fac unul dintre cei mai lecturați scriitori creștini din contemporaneitate și sursă pentru diverse convertiri, mai ales pentru curajul mesajului său și buna îndrăzneală de a interoga unele aspecte ale timpului său, care par să fi fost fixate și de neatins. Și tot acest demers, de dragul devenirii sale interioare și a lectorilor săi. Curajul său se extinde și în atitudinea față de cei din afara confesiunii sale, ba chiar și a religiei sale. Interesat de religiile orientale, mai ales în ultima parte a vieții sale, încearcă să identifice în acestea valori creștine care să susțină un ecumenism practic, pornind de la altitudini, practici sau trăiri interioare. Principiul definirii sale ca și monah catolic era exprimat cu precizie nu în baza metodologiei „against the others” (împotriva celorlalți), ci împreună cu ceilalți: „Dacă mă afirm ca un catolic pur și simplu prin negarea tuturor celorlalți, musulmani, evrei, protestanți, hinduși, budiști etc., în cele din urmă, voi găsi că nu a mai rămas mult pentru mine ca să mă pot afirma drept

[93] Thomas Merton, *Semi di contemplazione*, p. 3.

un catolic: și cu siguranță, nici o suflare a Duhului cu care să afirm acest lucru”[94].

Pentru curajul credinței, profunzimea experienței și îndrăzneală dialogului deschis cu ceilalți, Thomas Merton a devenit sursă de inspirație spirituală și convertire interioară pentru mulți. Nu se prezintă drept un liniștit într-ale vieții, deși persoană consacrată unei discipline contemplative, ci mereu un căutător, un pribeag și un călător către zenitul divin, fără să ne lase măcar să înțelegem dacă a aflat ceea ce căuta, dacă a atins ceea ce nădăjduia. Într-o lume în care mulți par să caute acel ceva care să ne ofere certitudini și să ne scoată din confuzie, Thomas Merton rămâne un ghid care poate să indice un drum destul de verificat, ferit de surprize nenecesare și, totuși, unul curajos, provocator și optimist, deschis la prezența (C)celuilalt.

[94] *Conjectures of a Guilty Bystander*, 1967, p. 133.

Chiara Lubich

și „spiritualitatea unității”

Chiara Lubich, fondatoarea Mișcării Focolare, rememorează una din zilele cele mai importante din evoluția sa spirituală, în mijlocul ororilor din cel de-al Doilea Război Mondial: „Într-o zi, în timp ce fugeam din calea bombelor, ne-am adăpostit într-un buncăr. Am deschis evanghelia și am citit: Tată... *fă ca ei toți să fie una* (Ioan 17,21). Era rugăciunea lui Iisus cu puțin timp înainte de a muri. Aceste cuvinte erau dificile și puternice, dar am simțit că le putem înțelege, măcar puțin”[95]. Acesta a fost primul cuvânt al Evangheliei care a trezit în simțirea Chiarei dorința de a-I urma lui Hristos fără întârziere și cu toată puterea.

Cel de-al doilea mesaj puternic care i-a determinat itinerariul său spiritual pornește de la experiența abandonului experiat de Domnul Hristos pe cruce: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, de ce M-ai părăsit?” (Matei 27,46). Harul chemării a fost simțit aievea tocmai în a-L urma pe Hristos în acea stare de părăsire. De fapt, consemnează Chiara, „Iisus cel părăsit, Cel care a avut această experiență fiind departe de Tatăl, pentru că s-a identificat cu separarea oamenilor de Dumnezeu și a unuia față de celălalt, a învins această tribulație, abandonându-se din nou, El Însuși, Tatălui („În mâinile Tale încredințez duhul Meu”, Luca 23, 46), și a arătat că El este remediul pentru orice dezbinare, cheia unirii cu Dumnezeu și a unuia cu celălalt”[96]. Din aceste două mesaje evanghelice reiese principul său de acțiune – a accede la cea mai înaltă formă de contemplare amestecându-ne cu toți ceilalți.

---

[95] *Living Dialogue. Chiara Lubich on Christian Unity*, New City, London, 2007, p. 29.
[96] *Living Dialogue*, p. 30, 53.

Chiara Lubich se naște la Trento, pe 22 ianuarie 1920. În timpul celui de-al doilea Război Mondial trăiește ani de durere și sărăcie: tatăl socialist își pierde locul de muncă din cauza orientării sale politice. Își va schimba numele de botez Silvia cu cel de Chiara (Clara), fascinată de radicalitatea evanghelică a Clarei (Chiarei) de Assisi. Un moment important din viața sa este cel legat de participarea, în anul 1939, la Loreto, la un curs pentru tinerii din Acțiunea Catolică, acolo unde este păstrată, potrivit tradiției, căsuța din Nazaret. Acolo intuiește vocația sa: o reproducere a familiei din Nazaret, o nouă vocație în Biserică, „focolarul" (de la vatra focului/centru, inimă). Era vorba de o comunitate compusă din bărbați și femei consacrați care trăiesc și se roagă împreună. La aceștia se adaugă mai târziu și cei căsătoriți, care lucrează în lume și contribuie la reforma socială în duhul celei mai fidele evanghelii. La 7 decembrie 1943, Chiara se afierosește lui Dumnezeu în bisericuța capucinilor din Trento.

În ziua de 13 mai 1944, orașul său natal, Trento, este lovit de unul dintre cele mai violente bombardamente. Casa părintească este distrusă, toți se refugiază în munți. Chiara va rămâne în oraș, consecventă cu principiile sale de viață. Își amintește că între ruinele bombardamentului se întâlnește cu o femeie disperată din cauza pierderii celor patru copii. În acea îmbrățișare simte chemarea de a participa la durerea întregii lumi. Cuvintele Evangheliei îi devin principiu conducător al vieții: „Tot ceea ce ați făcut unuia dintre aceștia mici, Mie mi-ați făcut". Această experiență la limită generează în ea certitudinea că în Evanghelia trăită

rezidă cea mai puternică revoluție socială. Sărăcia devine sursă de abundență: alimente, medicamente, îmbrăcăminte. Intuiește că în această lucrare de slujire stă resursa pentru refacerea unității unei omeniri dezbinate și dispersate. În Rugăciunea arhierească a lui Hristos, „ca toți să fie una", găsește fundamentul vieții religioase: *„Ne născuserăm pentru unitate, pentru a contribui la realizarea ei în lume"*.

Oamenii din Trento le-au dat numele de „focolare", adică locul în casă care încălzește și dă lumină. O astfel de iubire este contagioasă. Așa s-a răspândit și mișcarea, mai întâi în Italia, apoi în toată Europa și în alte continente. Membrii acestei mișcări aparțin diverselor confesiuni creștine, dar și altor religii. În mai puțin de 60 de ani această „spiritualitate a unității"este prezentă în peste 182 de țări și include peste 140 de mii de membri de diferite credințe. Cu tot cu voluntari și simpatizanți, numărul se ridică la peste 2 milioane. Deși o realitate unică, prin diferitele categorii de persoane care o compun – familii, tineri, preoți, călugări și călugărițe din diferite institute de viață consacrată, și episcopi -, mișcarea cuprinde 18 sectoare, dintre care șase mișcări mai ample: Familii Noi, Umanitate Nouă, Mișcare Parohială, Mișcare Diecezană, Tineri pentru o Lume Unită, Copii pentru Unitate și multiple realizări, cum ar fi „Proiectul pentru o Economie de Comuniune", în care sunt angajate peste 750 de întreprinderi, 26 citadele de mărturie, editură, publicații în diferite limbi, peste 1000 de opere și activități sociale.

Chiara Lubich a trecut la Domnul la vârsta de 88 de ani, în ziua de 14 martie 2008, în locuința sa din Rocca di Papa (Roma). În omilia de la fu-

neraliile sale, cardinalul secretar de Stat Tarcisio Bertone a afirmat: „Chiara Lubich a fost o lumină în mijlocul contradicțiilor secolului al XX-lea“. Acest lucru mai ales pentru angajamentul ei constant în dialogul ecumenic și pentru ideea fraternității între toți oamenii.

Sunt câteva aspecte importante care definesc viziunea sa, așa cum am numit-o și în titlu, „spiritualitatea unității”. În primul rând, unitatea creștină are un fundament transcendent – unitatea Sfintei Treimi, unitatea Domnului Hristos cu Tatăl. În consonanță cu tradiția veche a Bisericii, unitatea este „de sus” și are nevoie să fie actualizată în plan pământesc. Spațiul cel mai adecvat pentru această lucrare este asumarea experienței abandonului în cazul lui Hristos pe cruce, care trăiește drama singurătății și separării umanității de Dumnezeu, prin perseverența în păcat și fapte contradictorii Evangheliei. Soluția pentru suferința lumii o întrevede tot în atitudinea Domnului în acele momente – abandonarea Lui Însuși în brațele Tatălui. Această perspectivă se încadrează bine în tradiția ascetică clasică a Bisericii, care subliniază necesitatea asumării deznădejdii, a bea paharul până la capăt, dar a nu deznădăjdui, printr-un apel la evanghelia „paternității lui Dumnezeu” sau abandonul în brațele Sale. În sinteză acești pași pot fi exprimați astfel: unitate cu Hristos cel răstignit și părăsit, ca și cale înspre Tatăl. Consecința unei astfel de viziuni este atenția sporită față de frații Domnului „prea mici”, din dorința de a realiza la modul vizibil comuniunea cu umanitatea și cu lumea întreagă. Chiara Lubich însăși o numește „spiritualitate a comuniunii” sau „spiritualitate a unității”.

O să redau un fragment unde aceasta își exprimă viziunea sa la modul sintetic: „Dacă suntem uniți, Iisus este printre noi. Și acest lucru are valoare. Este mai valoros decât orice altă comoară pe care inima noastră o poate poseda, mai mult decât mama, tata, frații, surorile sau copiii. Este mai de preț decât casa noastră, munca noastră sau proprietatea noastră; mai mult decât operele de artă dintr-un oraș mare cum ar fi Roma; mai mult decât afacerile noastre; mai mult decât natura care ne înconjoară, cu flori și câmpuri, marea și stelele; mai mult decât propriul nostru suflet. Iisus, Cel care a inspirat pe sfinții Săi cu adevărurile Sale eterne, lasă amprenta asupra fiecărei epoci. Și aceasta este ceasul Lui... printre noi, El trăind în noi, ca noi să zidim – în unitatea iubirii – trupul Său mistic, comunitatea creștină. Dar noi trebuie să Îl extindem pe Hristos, să-L facem să crească în alți membri, să devină ca și El purtători de foc. Să Îl facem Unul al tuturor și în toți, Cel Unul. Acest lucru se întâmplă atunci când noi trăim viața pe care El ne-o dă, clipă de clipă, în dragoste. Porunca fundamentală este dragostea frățească. Totul capătă valoare în cazul în care exprimă dragostea fraternă sinceră. Nimic din ceea ce facem nu are valoare dacă nu există sentimentul de iubire pentru frații și surorile noastre. Căci Dumnezeu este Tată și în inima Lui El îi are întotdeauna și numai pe copiii Săi... Sufletul, pentru că este chipul lui Dumnezeu, este iubire, și iubirea care se întoarce către sine este ca o flacără care, pentru că nu este hrănită, se stinge... Din dragoste pentru Iisus, lasă-l pe aproapele să te posede. Ca și o altă Euharistie, lasă-te „să fii mâncat" de către aproapele tăi. Pune-te pe tine

însuți în slujirea lor, care este slujirea lui Dumnezeu, iar aproapele tău va veni la tine și te va iubi. Împlinirea oricărei dorințe a lui Dumnezeu stă în dragostea frățească, care se găsește în porunca Lui: *Iată, vă dau o poruncă nouă, să vă iubiți unii pe alții* (Ioan 13,34). Și aceasta ne oferă pace, bucurie și o pregustare a raiului"[97].

Sintetizând mesajul său pentru lumea contemporană, afirmăm: într-o lume dezbinată și dispersată, dezideratul creștin al unității, după modelul lui Hristos cu Tatăl, este obligatoriu și stă la baza oricărei reforme sociale. Hristos este prezent în chipul celui abandonat și emarginat, „fratele Său prea mic", și singura cale de împlinire a Evangheliei este slujirea celor în nevoie. În acest sens caracterizarea cea mai completă a Chiarei Lubich vizează cele două direcții – unitatea creștină și slujirea socială. Pe această linie, ea a fost, potrivit Patriarhului Daniel al Bisericii Ortodoxe Române, „o neobosită luptătoare pentru unitatea creștinilor și pentru implicarea laicilor în apostolatul social"[98].

---

[97] *Chiara Lubich, Essential Writings: Spirituality, Dialoguie, Culture*, New York, New City Press, 2007, p. 102, 80-81.

[98] *Lumina*, 20 martie 2008, p. 3.

Valeriu Gafencu
și experiența lui Dumnezeu

Între durerile grele pe care le suporta, Valeriu Gafencu, supranumit „sfântul închisorilor”[99], le vorbea celor din jurul său despre mijloacele de revigorare a vieții spirituale a societății tinere. Cuvântul său pătimit se constituie într-un adevărat manifest programatic: „Prin Botez am primit harul curățitor, iar prin ungerea cu Sfântul Mir ne-am împodobit cu toate darurile Duhului Sfânt, dar această binecuvântată stare lăuntrică a rămas nelucrătoare în noi, fiindcă suntem creștini numai cu numele. Trăim într-o lume de confuzie, de libertinaj, de păcat. E o rușine să fii credincios, e demodat să fii moral. Omul botezat, pentru a se mântui, trebuie să trăiască în Duhul Sfânt toată viața, ori noi tocmai asta n-am izbutit. Am crezut, ne-am rugat, am păstrat credința, am suferit, dar, pentru a te uni cu Hristos este necesar să te curățești lăuntric prin spovedanie și să te înnoiești prin Sfânta Împărtășanie. Conștient deci și cu toată stăruința să te unești cu Hristos, să te faci purtător al sfințeniei Lui, al nemuririi Lui. Trebuie să înfrunți păcatul până la sânge. Așa te nești din nou. Nu există cale de compromis”[100].

Între cadrele evocate mai sus și-a desfășurat întreaga sa viață acest mărturisitor al lui Hristos în închisorile comuniste, un reprezentant al generației tinere, care și-a pus foarte serios problema experienței lui Dumnezeu în viața personală și, în consecință, mărturisirea credinței ortodoxe printre confrații săi. Se naște la 24 ianuarie 1921 în localitatea Sângerei, județul Bălți, în Basarabia. Absolvă liceul din Bălți în 1940. La scurtă vreme

[99] Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Cluj-Napoca, Dacia, 1992, p. 133.
[100] *Sfântul închisorilor*, ed. monahul Moise, Alba Iulia, Reîntregirea, 2007, p. 138.

după acest moment Basarabia va fi ocupată de sovietici. Părăsește casa natală și, în condiții grele, ajunge la Iași, unde, un an mai târziu, își continuă studiile, fiind admis la Facultatea de Drept și Filozofie. Va fi de două ori arestat în timpul rebeliunii antonesciene. A urmat o perioadă de suferință dar și de maturizare spirituală, așa cum el însuși o caracterizează, în detenția de la Aiud (1941-1949), Pitești (noiembrie-decembrie 1949) și Târgu Ocna (1949-1952). Într-o scrisoare adresată mamei sale, acesta va scrie: „Vreau să știți că vremurile acestea pentru mine le socotesc o încercare și le privesc ca pe o stare de ispășire: cu sufletul senin și plin de pace, cu bucurie tainică și cu multă nădejde. Vreau să știți că sunt fericit. Vremurile acestea sunt adeverirea drumului pe care ani și ani în urmă l-am mărturisit. Aceasta îmi este o bucurie atât de adâncă încât pot spune că privesc moartea cu multă împăcare lăuntrică și cu nădejdea fericirii viitoare”[101]. În sanatoriul-închisoare de la Târgu Ocna, la 2 februarie 1952, își simte momentul plecării din această lume. Sunt trei lucruri pe care și le dorește la marea trecere – o cruciuliță, o lumânare și o cămașă albă. Acest moment intens se întâmplă în ziua de 18 februarie 1952. Cuvintele cu care pleacă din această lume reflectă dorința de libertate duhovnicească, după atâția ani de detenție: „Doamne, dă-mi robia care eliberează sufletul și ia-mi libertatea care-mi robește sufletul”.

Semne ale unei vieți duhovnicești de excepție, de-a lungul unor lungi ani de detenție, sunt fragmentele de scrisori trimise familiei, câteva poezii, un îndreptar de spovedanie întocmit în închisoare,

[101] *Sfântul închisorilor,* p. 298.

mărturii ale unor minuni din preajma sa, gânduri despre rolul creștinismului astăzi și numeroase mărturii ale colegilor de suferință. În cel mai fidel spirit al tradiției ascetice, Valeriu insistă pe cele două coordonate ale vieții duhovnicești – lucrarea pocăinței, ca stare permanentă de smerenie și căutare a lui Dumnezeu, cu un accent pe participarea omului, și starea de har, ca dar gratuit a lui Dumnezeu, conturând o concepție creștină integrală, care să ilustreze bine rolul spiritualității creștine în lumea de azi. Pentru construirea unei comunități spirituale, Valeriu sintetizează spiritualitatea ortodoxă în doisprezece principii de viețuire creștină. Le vom evoca succint: principiul dragostei, participarea la iubirea lui Dumnezeu ca sursă pentru iubirea umană; principiul cinstei sufletești, a fi nepărtinitor, recunoscând fiecăruia ceea ce este al său; principiul educației, progresul cunoașterii spirituale; principiul rugăciunii, viața să fie o continuă stare orantă; principiul unității, a fi împreună în Hristos, ca sursă pentru învingerea răului și anticiparea Împărăției; principiul ascultării până la moarte, care duce Biserica la biruință; principiul libertății în adevăr, care respectă ascultarea, înfrumusețează unitatea, mărește simțul răspunderii; principiul sfatului ecumenic după modelul *primus inter pares*, împăcând libertatea cu autoritatea, egalitatea cu ierarhia și inovația cu tradiția, sub adumbrirea Sfântului Duh; principiul comunității, unul întregește ceea ce-i lipsește celuilalt, dăruirea totală, în smerenie; principiul băii sufletești prin Sfintele Taine; principiul jertfei permanente, având bucuria mântuirii permanent în față; principiul cunoașterii, cercetăm totul ca

din toate să alegem ceea ce este bun. Toate aceste principii stau la baza nașterii omului nou duhovnicesc, ca reacție la omul nou în varianta ideologiei comuniste. Acest lucru este limpede exprimat de Valeriu: „Vrem să formăm omul nou, născut din nou din Dumnezeu și din strădania lui personală. Vrem să înfăptuim împărăția lui Dumnezeu pe pământ cu ajutorul Duhului Sfânt... Prin omul nou vrem să dăm expresie creștină, în conținut și formă, tuturor problemelor omenești din toate timpurile”[102].

Aceste principii creează spațiul necesar lucrării de pocăință, descrisă drept curățire de patimi și căutare a lui Dumnezeu, și deschid drumul experienței harului. Din mărturiile despre tânărul Gafencu, se poate ușor observa importanța pe care o acordă simțirii harului. În termeni aproape identici cu Părinții duhovnicești de dinainte, această stare duhovnicească deosebită este descrisă și în mărturiile sale. O să redau un fragment sugestiv în acest sens: „Azi noapte târziu mă rugam. Mă simțeam mângâiat de harul lui Dumnezeu și mă bucuram în taină de darul ce mi s-a dat. Eram treaz, conștient și fericit. Deodată am simțit că ceva deosebit se petrece cu mine, în afara voinței mele. Începând de la extremitățile trupului sufletul a început să mă părăsească. Nu numai că nu-mi era frică, dar știam că nu e vorba de moarte și, cu cât sufletul părăsea trupul, cu atât trăirea mea lăuntrică creștea. Sufletul a urcat ușor spre piept, spre gât, spre cap. Mă simțeam fericit, curat, luminat de o lumină sfântă. Niciodată mintea mea n-a fost mai înțelegătoare ca atunci. Știam că Domnul este cu

[102] *Sfântul închisorilor*, p. 260.

mine. Eram fericit că sunt în puterea Lui. Timpul parcă se dilatase. Nu mai simțeam durerea din trup. Îmi priveam trupul fără să-l doresc și fără să-l resping. Viața și materia îmi păreau minuni. Sufletul s-a apropiat iute de gură și a ieșit din trup. Am știut atunci că pot să merg fără opreliștea materiei oriunde aș fi dorit. Era minunat! O bucurie nespusă m-a copleșit"[103].

Puterea sa de mărturisire a credinței, a unui tânăr în lanțuri, dar așezat în slujba lui Dumnezeu și a celor de lângă el, rezidă tocmai în experiența aievea a lui Dumnezeu. Îmbrăcat în armura credinței, Valeriu Gafencu lasă un testament posterității, pecetluit de experiența sa spirituală autentică: „Vă cheamă Domnul Slavei la lumină/ Vă cheamă mucenicii-n veșnicii,/ Fortificați Biserica Creștină/ Cu pietre vii, zidite-n temelii!/ Să crească-n inimile voastre-nfrânte/ Un om născut din nou, armonios,/ Pe chipurile voastre să se-mplânte/ Pecetea Domnului Iisus Hristos./ Smulgeți-vă din ceata celor răi,/ Intrați în cinul oastei creștinești/ Priviți spre Porțile Împărătești,/ Căci cei din urmă fi-vor cei dintâi./ Veniți creștini, luați Lumină!"[104]

[103] Ioan Ianolide, *Întoarcerea la Hristos,* București, Christiana, 2006, p. 231-232.
[104] Ioan Ianolide, *Întoarcerea la Hristos,* p. 247-248.

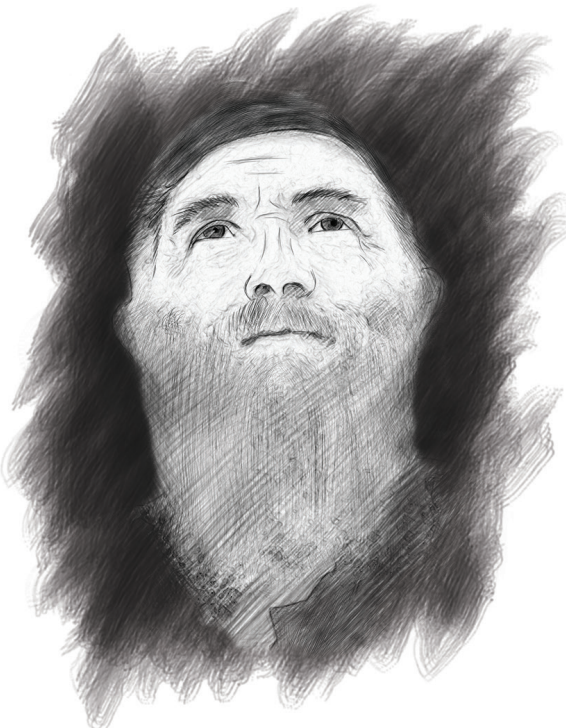

Sfântul Cuvios Paisie Aghioritul

și cunoașterea duhovnicească

Sfântul Cuvios Paisie Aghioritul ne propune o ierarhie în interiorul procesului de cunoaștere. Și pornește de la cea mai importantă – cunoașterea ce vine din experiența duhovnicească, generată de străluminarea Duhului Sfânt și concretizată în discernământul spiritual. Acest tip de cunoaștere este deplin și nu mai are nevoie de altceva. Un al doilea etaj al cunoașterii descrie înțelepciunea ce vine din experiența de viață acumulată de-a lungul timpului. Și acest tip de cunoaștere este important și se apropie de o înțelegere bună a lumii și problemelor ei și adeseori poate să ofere soluții potrivite. Cel de-al treilea etaj al cunoașterii se leagă de formarea educațională, de studiul academic. Când vine vorba de viață, și cunoștințele livrești ne pot îndruma. Dar situația cea mai fericită este însoțirea dintre cele trei. Un om titrat, care se bucură și de o experiență de viață bogată, dublată de o experiență duhovnicească profundă este definit de Părintele Paisie drept un om înțelept, un adevărat „gnostic". De altfel acesta este și itinerariul pe care i-l propune omului contemporan – drumul de la o viziune lumească asupra vieții la o perspectivă duhovnicească.

Părintele Paisie Aghioritul, pe numele de mirean Arsenie Eznepidis, s-a născut la 25 iulie 1924, în Farasa Capadociei. A venit în Grecia odată cu schimbul de populații. Preocupările duhovnicești au început încă din copilărie, iar rugăciunea neîncetată a fost una dintre lucrările de căpătâi. În jurul anului 1950 încep căutările pentru intrarea în monahism. Trei ani mai târziu, după serviciul militar, intră în viața monahală la Sfântul Munte Athos, mai

întâi la Mănăstirea Esfigmenu, apoi la mănăstirea Filotheu, unde primește schima mica si numele de Paisie. În 1958 se mută la Mănăstirea Nașterii Maicii Domnului, la Stomio–Konița. Patru ani mai târziu pleacă în peninsula Sinai și locuiește la Chilia Sfinților Galaction și Epistimi, dar dragostea de Sfântul Munte îl face ca, la scurtă vreme, să revină, în 1964, și se stabilește la Schitul Iviron. În acest răstimp se creează legături duhovnicești profunde cu sfântul stareț Tihon, de la chilia Sfânta Cruce a Mănăstirii Stavronikita, unde va primi și schima mare. În martie 1969, după moartea duhovnicului sau, își va continua nevoința la Chilia Sfânta Cruce până în anul 1979. La sfârșitul anilor '80, starea sa de sănătate se agravează. Părăsește pentru ultima oară Muntele Athos pe 10 noiembrie 1993. Un an mai târziu va fi operat la Tesalonic și apoi dus la Mănăstirea „Sfântul Ioan Teologul" de la Suroti pentru a fi îngrijit. La scurtă vreme după intervenția medicală trece la cele veșnice, în ziua de 12 iulie 1994. Pentru nevoințele și sfințenia vieții sale este pe 13 ianuarie 2015 de către Patriarhia Ecumenică.

Una din principalele teme pe care Cuviosul Paisie le tratează în discursurile sale către tineri este necesitatea sfințirii cunoașterii pe care o dobândim din studiu. Omul titrat este și inteligent sau, mai degrabă, înțelept, doar dacă este curățit de patimi. Duhul Sfânt este cel care sfințește inteligența și-l ajută pe om să dobândească discernământul.[105] În repetate rânduri, Sfântul Paisie va sublinia limpede că o cunoaștere neînsoțită de luminarea dumnezeiască poate conduce la situații complicate, chiar catastrofe: „Dacă omul nu se va curăța, dacă nu

[105] Cuviosul Paisie Aghioritul, *Cu durere și cu dragoste pentru omul contemporan*, București, Evanghelismos, 2002, p. 190.

vine luminarea dumnezeiască, oricât de corectă ar fi cunoașterea cealaltă, un astfel de om este un raționalist... și cele pe care le va spune și le scrie nu vor fi de folos... Un copil, cu curăția firească a minții lui și cu puținele cunoștințe pe care le are, îți va spune lucruri corecte. Dimpotrivă, unul cu multă cultură, cu mintea afumată de înrâurirea demonică ce a primit-o, îți spune lucrurile cele mai hulitoare, căci... cunoștința îngâmfă (1 Cor. 8,2)"[106].

Studiul Sfintei Scripturi și înțelegerea dogmelor sunt condiționate tocmai de prezența harului Duhului Sfânt, care acompaniază cunoașterea duhovnicească. În consecință, orice demers teologic pentru a fi ferit de fals și a avea garanția adevărului, trebuie însoțit de harul lui Dumnezeu în starea unei smerenii permanente. Le va spune ascultătorilor: „Cunoașteți adevărul și adevărul vă va face liberi (Ioan 8,32). Când omul se va smeri și se va lumina, atunci se sfințește și mintea lui dimpreună cu această putere a raționalului – în timp ce înainte de a se sfinți lucrarea minții e trupească. Dacă cineva se comportă egoist, și fără carte fiind, încearcă să explice dogmele, să citească Apocalipsa, pe Sfinții Părinți, se întunecă și, în cele din urmă, ajunge la necredință. Îl părăsește harul lui Dumnezeu, pentru că a încercat să sporească având mult egoism"[107].

Raportul firesc dintre studiu și omul titrat, pe de-o parte, și smerenia harului și omul duhovnicesc, pe de altă parte, este bine exprimat de Sfântul Vasile cel Mare pe care Cuviosul Paisie îl citează: „Cel mai important lucru e având funcție înaltă să ai și cuget smerit". Și de aici, omul adevărat cultivat

[106] *Cu durere și cu dragoste,* p. 192, 194, 195.
[107] *Cu durere și cu dragoste*, p. 200.

este cel supus coacerii duhovnicești. Tot ceea ce cultivi se numește cultură. Dacă vom cultiva cele materiale, ne vom bucura de roade materiale, dar dacă vom cultiva cele duhovnicești, ne vom bucura de roadele specifice: „Toată baza este cultivarea lăuntrică. Dacă cineva este cultivat, este și instruit, are și cuget smerit. Acesta este lucrul cel mai bun”.[108]

Cuviosul Paisie nu înfierează cunoașterea pe linie academică, dimpotrivă arată folosul și posibilitatea bună pe care o oferă pentru cel care vrea să se apropie de Dumnezeu. Cel studios cu ușurință se poate apropia de studiul Părinților Bisericii și va putea înțelege repede ceea ce e scris acolo. În schimb, cel fără de carte multă are nevoie de multe nevoințe și fapte dumnezeiești ca să înțeleagă cele citite. Studiosul însă mai are nevoie de ceva – lucrând cu mintea, să nu fie prins de teorie și să fie furat de ea, ci să adauge puțină smerenie și puțină osteneală. Aceasta este „rețeta” unei cunoașteri depline.

Pledoaria Cuviosului Paisie pentru o cunoaștere a Duhului se leagă și de o poziție fermă împotriva raționalismului aplicat exagerat în viața duhovnicească, după modelul lumii occidentale – inima acoperită de rațiune. Riscul mare pe care îl întrevede este limitarea vieții duhovnicești la ceea ce astăzi numim corectitudinea politică (Politically correct). Nu mai vorbim de omul duhovnicesc, ci de omul politicos, după model european, care trăiește după principiile unei rațiuni lumești. Consecința este o atitudine criticistă permanentă, cerând absolutul de la ceilalți și odihnind peste neputințele proprii. În schimb, rațiunea luminată de har, rațiunea

108 *Cu durere și cu dragoste*, p. 202.

duhovnicească, lărgește inima și te transpune în starea celuilalt. De aceea cuvântul unui astfel de om, o limbă de foc a Cincizecimii, este mult mai puternic decât o grămadă de cuvinte bine ticluite ale unui om titrat, care ies cu viteză de pe limba lui instruită, dar care nu ating deloc sufletele.

Așadar, când vine vorba despre instruirea și cunoștința lumească Cuviosul Paisie indică un traseu clar – sfințirea cunoașterii printr-o experiență a Duhului. Osteneala este cea care face diferența. O cunoaștere pătimită este singura cunoaștere deplină.

Testamentul său, izvorât dintr-o viață răstignită cu Hristos și cu durerile lumii întregi, face ca cete după cete să se oprească la mormântul său pentru a primi câte ceva de la el, fiecare după nevoie, din inima-i prea plină de dragostea lui Hristos: „Părinte, spuneți-ne ceva! / Ce să vă spun?/ Ce vă spune inima.../ Ceea ce-mi spune inima este să iau cuțitul, s-o tai, s-o împart lumii și apoi să mor."[109]

[109] *Cu durere și cu dragoste*, p. 17.

Părintele Gheorghe Calciu
și misiunea în rândul tinerilor

„A venit acum vremea, tinere, să auzi un glas care te cheamă. Un glas pe care nu l-ai mai auzit; sau poate da, dar pe care nu l-ai înțeles și nu l-ai ascultat. Este glasul lui Iisus! Nu tresări, nu te mira, nu zâmbi neîncrezător, tânărul meu prieten! Glasul care te cheamă nu este al unui mort, ci al unui înviat. El nu te strigă din istorie, ci din adâncul propriei tale ființe”[110]. Așa își începea părintele Gheorghe Calciu seria de cele „Șapte cuvinte către tineri”, în miercurea din Săptămâna Brânzei a anului 1978, la biserica Mănăstirii Radu Vodă din București.

În plin regim de propagandă ateistă și dictatură comunistă, când bisericile erau demolate și preoții supuși la diverse presiuni, profesorul Calciu de la Seminarul Teologic din București își ridică glasul profetic, demascând răul din societate cu un curaj care depășea limitele logicii contemporane, fie ea și bisericească, în rândul tinerilor, făcând apel la coarda credinței și a patriotismului. Se simte un inspirat și un exponent al Cerului, de aici și vigoarea umană și spirituală care stăteau la baza acestei inițiative temerare și riscante pentru acea vreme, căci el însuși mărturisește: „Ideea celor Șapte Cuvinte mi-a venit instantaneu, fără un proces de investigație și ca o inspirație bruscă. Așa a fost și așa o socotesc. Nu sunt cuvintele mele acolo, ci ale lui Hristos... Dumnezeu mi-a trimis gândul pe ziua de 6 martie și eu l-am făcut public”[111].

Vorbind despre biografia sa, Părintele Calciu o definea limpede – „viața mea este Hristos”, de la începuturile sale, în timpul celor 21 de ani de detenție, și până la Marea Trecere. Se naște pe 23

[110] *Primul Cuvânt către tineri.*

[111] *Viața Părintelui Gheorghe Calciu*, București, Christiana, 2007, p. 179.

noiembrie 1925 în localitatea Mahmudia din județul Tulcea, într-o familie numeroasă de 11 copii. Absolvă Liceul „Principele Carol" din Tulcea și se înscrie la Facultatea de Medicină din București. În anul II de studiu intră pentru prima dată în conflict cu regimul comunist. Timp de 16 ani va cunoaște experiența terifiantă și cutremurătoare din temnițele de la Pitești, Jilava, Gherla și Aiud, de unde se va elibera în 1964, dar cu domiciliul forțat în Bărăgan. La scurtă vreme după ieșirea din închisoare, pornește spre împlinirea promisiunii făcute – aceea de a-I sluji lui Dumnezeu. Termină mai întâi Facultatea de Filologie din București și se înscrie la cursurile Facultății de Teologie din București. Nu după mult timp este investit cu harul preoției și, în paralel, devine profesor de limbă franceză și Noul Testament la Seminarul Teologic din București. Anul 1977, când va fi demolată Biserica Enei din București, pentru ca în locul ei să fie construit un restaurant, va reprezenta un nou moment de cotitură din viața sa, exprimat printr-un manifest deschis împotriva mașinăriei comuniste. În acest context se nasc prelegerile intitulate „Șapte Cuvinte către tineri", începând cu ziua de 8 martie 1978, adresate seminariștilor și studenților din toate mediile universitare. Biserica Seminarului Teologic devine neîncăpătoare pentru numărul de tineri auditori. Autoritățile trec la represalii și la o campanie de intimidare. În cele din urmă și Biserica va fi forțată să îl caterisească. Este arestat din nou în 1979 și condamnat abuziv la alți zece ani de închisoare. Această condamnare a adus un val de proteste din partea exilului românesc, printre care se remarcă Mircea Eliade, Virgil Ierunca,

Eugen Ionescu, Monica Lovinescu sau Paul Goma. Mai întâi a fost internat la spitalul de psihiatrie a Penitenciarului Jilava, apoi transferat la Aiud. Cea mai mare parte a detenției o va petrece în izolare. La mai bine de cinci ani și jumătate, ca urmare și a presiunilor unor personalități internaționale ale vremii (Margaret Thatcher, Ronald Reagan, Papa Ioan Paul al II-lea), va fi eliberat, dar va fi silit să părăsească țara. Se stabilește pe continentul american, unde lucrează o vreme ca simplu muncitor, iar din 1989 devine slujitor la Parohia Sfânta Cruce din Washington DC. După căderea regimului comunist, Părintele Calciu revine de mai multe ori în țară, iar în ultimii ani de viață, vizitele sunt adevărate tururi de forță, predicând și relatând experiențele sale in temnițele comuniste din postura omului care a experiat suferințele iadului (*Et in inferno ego!*). Trece la Domnul de praznicul Intrării în biserică a Maicii Domnului a anului 2006 și, după un popas la Mănăstirea Radu Vodă, de unde fusese alungat, va fi înmormântat, potrivit dorinței sale, în cimitirul Mănăstirii Petru Vodă din județul Neamț.

Ne vom referi acum la cele Șapte Cuvinte adresate tinerilor, un protest direct împotriva regimului comunist ateist, fundamentate pe doi piloni de rezistență – atașamentul față de credința ortodoxă și dragostea de neam. Dimensiunea profetică a slujirii sacerdotale era evidentă în persona profesorului Calciu și s-a manifestat fățiș începând cu seara zilei de 8 martie 1978. Primul cuvânt a fost intitulat sugestiv „Chemare". Într-un interviu ulterior, Părintele Calciu explica contextul în care s-a născut această inițiativă – atmosfera apăsătoare din

Seminarul Teologic, generată de rutina dascălilor, pe de-o parte, iar pe de altă parte, de presiunea la care erau supuși sistematic tinerii seminariști. La început, cuvântul se adresează seminariștilor, doar că acestora li se adaugă numeroși studenți.

Prelegerile presupuneau o continuitate – odată identificată chemarea lui Hristos urmează și motivul, evidențiat în cel de-al doilea cuvânt: „să zidim biserici din inimile noastre fierbinți în care străfulgeră soarele dreptății, Hristos". Acest mesaj reprezenta un manifest direct împotriva celor care dărâmau edificiile religioase, socotiți drept dușmani ai dăinuirii spirituale și materiale pe pământul românesc. Cel de-al treilea manifest denunța materialismul ateist, proclamând adevărul Scripturii, care descrie lumea ca dar al lui Dumnezeu pentru om și, în cele din urmă, adevărul privind dimensiunea spirituală a omului. Spiritul, lumina sunt cele care confirmă și dau sens lumii materiale. Cea de-a patra treaptă în periplul catehetic vizează plasarea neamului românesc într-o veritabilă tradiție creștină și ortodoxă dintotdeauna. Unitatea de neam este dată de iubirea de Hristos și credința în El. Apelul vehement pe care îl face subliniază existența omului ca entitate metafizică în fața propagandei ateiste care dorea schilodirea sa existențială.

Odată conștientizat faptul că orice creștin, de la botez, se înveșmântează cu cămașa Vinerii celei Mari, cea de-a cincea prelegere plasează întreaga suferință în planul unei providențe iubitoare. Se face limpede diferența dintre eroismul absurd pentru o idee sau ideologie și eroismul creștin la picioarele Crucii, temelie pe care se zidește sufletul

ortodox al neamului românesc. În cea de-a șasea cuvântare Părintele Calciu afirmă răspicat dimensiunea anastasică a neamului creștinesc. Credința în înviere și în viața de după moarte este singura capabilă să îl scape pe omul materialist din spaima metafizică incurabilă și să îi dea sens existenței sale pământești. Redăm un scurt fragment: „Căci fără înviere, atât moartea cât și viața devin un nonsens, o absurditate. Iubirea lui Dumnezeu este garanția învierii noastre, iar învierea este fundamentul credinței noastre în Dumnezeu și în Iisus Hristos, Fiul Lui. Ea este ocazia sublimă și glorioasă a unei afirmări vitale". Odată parcurs acest drum în etape, la capăt se găsește, în cea de-a șaptea cuvântare, răsplata unui astfel de curaj – prezența harului Duhului Sfânt în viața zilnică, comună chiar. Părintele Calciu va afirma: „Atunci vei cunoaște starea de har continuă și pacea interioară, a cărei sursă este iertarea acordată de Hristos și care se preface într-o bucurie spirituală iradiind invizibil prin toți porii ființei tale".

Importanța celor Șapte Cuvinte adresate tinerilor rezidă în diferența de ton pe care o emanau – dacă predicile obișnuite aveau un caracter legal și regulamentar, cu referire la viața morală, interpretată pe orizontală, cuvântările părintelui Calciu se concentrau pe problemele spirituale ale tineretului și orientarea lui pe verticală. Unei atitudini cuminți" i se opunea o atitudine „vecină cu nebunia... asemenea unui trăsnet"[112], un manifest direct împotriva unei ideologii străine de credința creștină.

[112] *Viața Părintelui Gheorghe Calciu*, p. 180 .

În contextul anului omagial al marilor păstori de suflete din eparhii, Părintele Calciu reprezintă un nume cu rezonanță. În plus, acum când, la Cluj-Napoca, se organizează prima întâlnire a tinerilor ortodocși din Europa, glasul profetic al părintelui profesor și mesajul său adresat tinerilor capătă o importanță sporită. Redăm un ultim fragment, cu valoare de testament și invitație la o viață creștină entuziastă, adresat tinerilor: „Vino în Biserica lui Hristos! Ca să înveți ce este inocența și puritatea, ce este blândețea și ce este iubirea. Vei afla care este rostul tău în lume, care este sensul existenței noastre. Spre stupoarea ta, vei afla că viață noastră nu sfârșește în moarte, ci în înviere; că existența noastră este spre Hristos și că lumea nu este doar un moment gol, în care să stăpânească neantul. Vei avea o nădejde și nădejdea te va face tare. Vei avea o credință și credința te va mântui. Vei avea o dragoste și dragostea te va face bun... Crede și iubește! Credința te face liber, iubirea te unește. Vei fi liber în unirea cu Iisus Hristos și vei rămâne în dragostea Lui”[113].

[113] *Primul Cuvânt către tineri.*

CUPRINS

Și în contemporaneitate rolul duhovnicului este mare
† Andrei, Arhiepiscopul și Mitropolitul Clujului 5
Împreună, pe calea sfinţeniei
Protos. Dr. Benedict Vesa 7
IPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei
A te dărui oricând și-orișicui 13
Părintele Mitropolit Andrei
și admirațiile sale 21
Sfântul Ioan de Kronstadt
și spiritualitatea liturgică 37
Sfântul Nectarie de Eghina
dascăl de Teologie 45
Charles de Foucauld
și „taina fratelui" 53
Tereza Pruncului Iisus
și copilăria duhovnicească 61
Sfântul Nicolae Velimirovici
un propovăduitor al vremurilor actuale 69
Maica Maria Skobțova
și mănăstirea ei din lume 77
Edith Stein
și Știința Crucii 85
Maximilian Kolbe
un apostol al iubirii martirice 93
Sfântul Iustin Popovici
și aventura cunoașterii lui Dumnezeu 101
Maica Gavrilia Papaiannis
și ecumenismul spiritual 109
Dag Hammarskjőld
om politic și mistic al credinței 117

Faustina Kowalska
„secretarul” milei dumnezeiești 125
Sfântul Cuvios Porfirie Cavsocalivitul
și harisma bucuriei 133
Maica Tereza de Calcutta
creionul lui Dumnezeu 141
Sfântul Ioan Iacob de la Neamț
și sensibilitatea duhovnicească 149
Starețul Tadei de la Vitovnița
și disciplina minții 157
Etty Hillesum
și întâlnirea cu Dumnezeu în „celălalt” 165
Thomas Merton
și ecumenismul monahal 173
Chiara Lubich
și „spiritualitatea unității” 181
Valeriu Gafencu
și experiența lui Dumnezeu 189
Pier Giorgio Frassati
un model pentru tinerii veacului XXI 197
Sfântul Cuvios Paisie Aghioritul
și cunoașterea duhovnicească 205
Părintele Gheorghe Calciu
și misiunea în rândul tinerilor 213